

Odprtje energetskega trga je precej povezano tudi s spremembo dosedanjega statusa podjetij in njihovih uprav, pri čemer je vsekakor ključnega pomena tudi sprememba lastništva. Ni si namreč mogoče predstavljati uspešnega izvajanja tržnih mehanizmov, če imamo v ozadju kot ključni element državo, še zlasti zato ne, ker mora imeti država že po definiciji precej širše interese od zgolj ekonomskih. Zato bo eden bistvenih elementov za prestrukturiranje slovenskega

elektrogospodarstva zagotovo tudi sprememba sedanje lastniške strukture in vpeljava strateških partnerjev, ki naj bi poleg svežega kapitala v sistem vnesli tudi drugačen način razmišljanja in bogate izkušnje, ki so si jih nabrali v tržnih okoljih. Pri tem seveda govorimo o sklepni fazi reorganizacije, ki naj bi sledila sedanjim strukturnim spremembam, oziroma o celovitem procesu, ki naj bi v celoti po besedah državnega sekretarja za energetiko dr. Roberta Goloba trajal še najmanj prihodnja tri, štiri leta. Vsekakor pa se bo tudi na področju iskanja novih lastnikov začelo dogajati že veliko prej, saj denimo že dolgo ni več skrivnost, da bodo lastnike najhitreje zamenjala sedanja distribucijska podjetja, pri čemer naj bi bil predlog poteka njihove privatizacije znan že do konca tega leta. Distribuciji naj bi nato sledila še proizvodna podjetja, pri čemer naj bi država vsaj na začetku še vedno obdržala kontrolni delež, a svojo vlogo pri oblikovanju prihodnjega poslovanja vse bolj zmanjševala in na koncu vajeti tudi povsem prepustila novim akterjem. In kaj vse to pravzaprav pomeni za sedanja podjetja in zaposlene v njih? Za podjetja vsekakor povsem nov gospodarski element, ki bo na eni strani pomenil še večjo odgovornost za izvajanje sprejete poslovne politike, na drugi pa verjetno tudi večje razumevanje za težave in odpravo njihovih vzrokov. Za zaposlene pa najprej hud pritisk na dodatno povečanje storilnosti in zmanjševanje stroškov, drugače pa tudi povečanje možnosti za izpopolnjevanje in nagrajevanje v skladu z doseženimi rezultati. Povedano drugače. Napovedani umik države iz energetske sfere bo imel tako dobre kot slabe plati. Ob zagotovilu, da bo do njega dejansko prišlo postopoma, kontrolirano in ne čez noč ter da bo država skušala najti ustrezne in enake rešitve za vse zaposlene v energetiki, pa obstaja upanje, da bo Slovenija v primerjavi z nekaterimi drugimi vzhodnoevropskimi državami vendarle ubrala uspešnejšo pot privatizacije.

IZDAJATELJ

Elektro-Slovenija, d.o.o.

UREDNIŠTVO

Glavni in odgovorni urednik: Brane Janjic
Novinarja: Minka Skubic, Miro Jakomin
Adrema: Tomaž Sajevec
Lektorica: Darinka Lempl
Naslov: NAŠ STIK, Hajdrihova 2,
1000 Ljubljana, tel. (01) 474 30 00
faks: (01) 474 25 02
e-mail: brane.janjic@eles.si

CASOPISNI SVET

predsednik Ervin Kos (DEM), podpredsednica
Ida Novak Jerele (NEK), Majda Kovačič
(El. Gorenjska), Nataša Toni (TE-TOL),
Jana Babič (SEL), Jadranka Lužnik (SENG),
Gorazd Pozvek (TEB), Franc Žgalin (TET),
mag. Violeta Irgl (El. Ljubljana), Danica
Mirnik (El. Celje), Jelka Orožim Kopše (El.
Maribor), Neva Tabaj (El. Primorska), Nino
Maletič (EGS-RI Maribor), Drago Skornšek
(TEŠ), Janez Zadravec (ELES), Marko Smole
(IBE), Danila Bartol (EIMV), Joško Zabavnik
(Informatika), Drago Papler (predstavniki
stalnih dopisnikov).

Poština plačana pri pošti 1102 Ljubljana

OBLIKOVANJE

Peter Žebre

GRAFIČNA PRIPRAVA

MAXILINE d.o.o. Ljubljana

TISK

DELO TISKARNA d.d., Ljubljana

NAŠ STIK

je vpisan v register časopisov pri RSI
podšt. 746. Po mnenju urada
za informiranje št. 23/92 šteje NAŠ STIK
med izdelke informativnega značaja.
NAŠ STIK je brezplačen.
Naklada 7.500 izvodov

Prihodnja ševilka Našega stika
izide 30. novembra 2001.
Prispevke zanj lahko pošljete
najpozneje do 19. novembra 2001.

NASLOVNICA

Foto Peter Žebre

ISSN 1408-9548

www.eles.si

TUDI LETOS NE BO ŠLO POVSOD *brez izgub*

Elektroenergetska podjetja so se letos znašla v nekakšni mešanici planskega in tržnega gospodarstva, kar se odraža tudi v njihovih poslovnih rezultatih. Večina podjetij še vedno ocenjuje, da leto 2001 ne bodo mogla končati brez nekaj milijardnih izgub, izvajanje investicij pa poleg omejenih finančnih sredstev otežujejo še slabšanje likvidnostnih razmer, dolgotrajni postopki z javnimi naročili in urejanje lastniške problematike.

Vse bolj se bliža konec leta, ko bodo morala podjetja pod poslovanje potegniti črto in sešteti vse odhodke in prihodke ter podati tudi končna poročila. Glede na to, da dobri gospodarji, poslovanje svojega podjetja budno spremljajo ves čas, smo se v elektroenergetska podjetja tokrat podali z vprašanji, kakšni so bili poslovni rezultati ob polletju oziroma po prvih letošnjih osmih mesecih, kakšne poslovne izide napovedujejo in koliko jim je uspelo uresničiti zastavljene naložbe. Iz odgovorov je mogoče razbrati, da bodo nekatera podjetja bolj, druga spet manj uspešna, pričemer pa bo pravo sliko o finančnem stanju v elektrogospodarstvu dejansko mogoče dobiti, šele ko bosta reorganizacija in sanacija podjetij v celoti končani in bo prišlo do popolne uveljavitve tržnih načel poslovanja.

ELES NA ODPRTI TRG BREZ BREMEN PRETEKLOSTI

Po besedah direktorja Elesa **mag. Vekoslava Korošca** našemu edinemu prenosnemu podjetju dobro kaže, saj so številke, ki govorijo o letošnjem gospodarjenju, po prvih osmih mesecih pozitivne, tako da je tudi ob koncu leta mogoče pričakovati dober poslovni rezultat. Vzroke za to gre iskati predvsem v višjih cenah električne energije na trgu, ugodnemu hidrološkemu letu, obvladovanju stroškov v Elesu v skladu s planom ter večjemu angažiranju v pogledu trženja in optimiranja cen ter ne nazadnje tudi višjim prihodkom iz naslova tranzita električne energije. Pri tem gre, poudarja mag. Vekoslav Korošec, opozoriti tudi na dejstvo, ki se redko omenja, in sicer, da je Eles lani v celoti

odplačal stare dolgove do nuklearne elektrarne Krško v višini štiri milijarde 200 milijonov tolarjev, da bo do srede prihodnjega leta poravnal tudi dolg do članic Pariškega kluba, ki izhaja še iz časov nekdanje Jugoslavije in se nanaša na gradnjo 400 kV prenosnega omrežja Nikola Tesla v višini 2 milijarde 400 milijonov tolarjev ter da so bile letos poravnane tudi vse obveznosti do Dravskih elektrarn v višini 191 milijonov tolarjev, ki so se prav tako nanašale na stare dolgove iz časa gradnje elektroenergetskega omrežja. Povedano z drugimi besedami, Eles naj bi v leto 2003 vstopil brez večjih zunanjih dolgov, kar nedvomno pomeni dobro popotnico na odprti trg z električno energijo. V zvezi z uresničevanjem letošnjega precej omejenega investicijskega načrta v posodabljanje prenosnega omrežja pa ne gre pozabiti, da je Eles uspešno končal peto, zadnjo fazo prenove RTP Kleče, da uspešno in po vseh načrtih poteka gradnja enega največjih prenosnih objektov v zadnjih letih, to je RTP Krško, ter da so odobreni tudi že nekateri projekti, ki jih bo Eles začel izvajati prihodnje leto. Med prednostnimi naložbami ostaja dograditev ljubljanske zanke oziroma manjkajoče daljnovidne povezave TE-TOL – Polje–Beričevo, zamenjava zadnjega dela dotrajanega 110 kV daljnovoda Fala–Pekre ter dvosistemskega 110 kV daljnovoda Gorica–Divajača. V petletnem razvojnem načrtu, ki je v pripravi, pa bo prednostno mesto zagotovo imela tudi 400 kV povezava Beričevo–Krško. Glede na to, da gre tudi za finančno zelo zahtevne projekte, je zagotovo zanimivo vprašanje, na kakšen način naj bi Eles v prihodnje zagotavljal naložbena sredstva glede na to, da omrežnina pokriva zgolj vzdrževanje in obratovanje obstoječega omrežja? Del sredstev naj bi po besedah mag. Vekoslava Korošca zbrali s prodajo lastniškega deleža v Talumu in TDR Metalurgiji, del pa s pomočjo državnih vlaganj v infrastrukturo in tujimi vlaganji.

V NUKLEARKI ZADOVOLJNI Z LETOŠNJIM POSLOVANJEM

NE Krško je začela letošnje poslovno leto z načrtovano izgubo 1,5 milijarde tolarjev. Poslovni načrt so imeli odobren pravočasno, v začetku leta. Kot pravi direktor **Stane Rožman**, se bodo trudili, da bi bila izguba ob

koncu leta manjša od načrtovane. Zadovoljni so z discipliniranimi pogodbenimi odnosi, še zlasti v prvi polovici leta, ko je bil edini kupec in plačnik prevzete električne energije Eles. V drugi polovici leta, odkar imajo pet pogodb kupcev distribucijskih podjetij in Eles, je plačevanje nekoliko manj disciplinirano, vendar ne pri vseh. Niso sporna določila v pogodbah, ampak zamuda pri plačevanju. Pri proizvodnji so imeli letos nenačrtovano podaljšanje remonta za teden dni. Vzrok zanj je bila upravna odločba Uprave RS za jedrsko varnost, ki je zahtevala preverjanje primarnih cevovodov in komponent, kar so v NE Krško nameravali narediti naslednje leto. Do konca leta bodo predvidoma proizvedli 5.050 GWh, kar je nekaj manj, kot so načrtovali - 5170 GWh. Niso pa imeli letos nobenih prisilnih ustavitvev ali izpadov. Imeli so le znižanje moči v poletnih mesecih, in sicer zaradi nizke gladine reke Save. Med večjimi investicijami, ki se izvajajo to leto v Krškem, kaže omeniti rekonstrukcijo bazena za iztošeno gorivo in posodobitev tehničnega varovanja elektrarne. Obe investiciji sta v sklepnem delu in v elektrarni upajo, da jih bodo končali naslednje leto.

V NOVI GORICI GRE VSE PO NAČRTIH

Letošnje poslovanje Soških elektrarn poteka v okvirih, ki so jih zastavili v gospodarskem načrtu. Kljub temu, da so v podjetju imeli lani naravno nesrečo - mangartski plaz jim je poškodoval MHE Log pod Mangartom in Možnico, posledice tega dejanja pa so odpravljali letos -, načrtovanih stroškov niso preseгли. Pri obeh elektrarnah so skoraj v celoti sanirali posledice, nekaj del jim je še ostalo pri MHE Možnica. Dokončanje je odvisno od gladine reke Koritnice, katere gladina mora biti nizka, je pa že mesec in pol previsoka. Kot pravi direktor **Valentin Golob**, prej niso mogli delati na sanaciji, ker je bilo treba počakati na enoten pristop sanacije celotnega področja. Uspešni so tudi pri gradnji dveh novih hidroelektrarn, HE Plave II in HE Doblar II, saj ta poteka skladno z investicijskim programom, tako časovno kot finančno, kar je pri gradnji hidroelektrarn redkost. Poleg zajetne investicijske dejavnosti se pri SENG intenzivno organizacijsko pripravljajo za trg. Del te

strategije je tudi oktobrska podelitev certifikata ISO 14001, standarda za varovanje okolja. Z novimi pogoji poslovanja v drugi polovici leta imajo v podjetju nekaj več dela, predvsem v finančni operativi. Več je dogovarjanj. S posameznimi kupci pride do zamud plačil, ki so nekoliko večje, kot so bile, ko je bil edini kupec njihove električne energije Eles. Kljub temu so z letošnjim poslovanjem zadovoljni.

V TE ŠOŠTANJ PRIČAKUJEJO IZGUBO

V TE Šoštanj letos dokaj normalno poslujejo, in to kljub polletnim kupoprodajnim spremembam. TE Šoštanj ima sedaj sklenjene pogodbe s petimi distribucijskimi podjetji in Elesom za systemske storitve ter pokrivanje potreb velikih porabnikov. Plačevanje vseh pogodbenih partnerjev je za zdaj solidno. Po besedah direktorja **Jaroslava Vrtačnika** pomeni izvajanje šestih pogodb, pisanje šestih faktur in zadovoljevanje potreb šestih kupcev zagotovo več dela, kot ga je bilo z enim kupcem. Letošnje poslovno leto bodo predvidoma končali tako, kot so načrtovali, z izgubo 2,7 milijarde tolarjev.

V termoelektrarni načrtujejo, da bodo do konca leta dosegli proizvodnjo 3000 GWh ali pa se načrtovanim količinam zelo približali. Kljub nekaterim spremembam glede kupcev ostaja temelj letošnjega poslovanja v TEŠ-u indikativni plan. Vendar pa bo že prihodnje leto drugače. Med večje letošnje investicije v termoelektrarno kaže uvrstiti priključitev prvih treh blokov na čistilno napravo četrtega bloka. Kanali za tretji blok so bili nameščeni letos, za enko in dvojko jih bodo naslednje leto. Ko bodo speljani kanali, bo moč ugotoviti možne načine obratovanja z različnimi režimi. Letos je bila slavnostno končana investicija v čistilno napravo petega bloka. Na tem bloku je bil letos večji poseg na elektrofiltrih, kar sodi v okvir reklamacije. Na lani zamenjanih elektrofiltrih so se pojavile pomanjkljivosti. Za njihovo dokončno odpravo bo konec oktobra blok stal dober teden dni. Se pa v elektrarni že letos pripravljajo na obsežen remont četrtega bloka, ki bo naslednje leto. Značilnost letošnjega leta v TEŠ-u je tudi kurjenje novega energenta - kostne moke. Pri njenem kurjenju ▶

VEČ ODLOČNOSTI IN TAKTIKE!

Zavest o nujnih spremembah na področju odpiranja trga z električno energijo je še vedno v razkoraku z zakonsko deklariranimi energetskimi opredelitvami. Težko je namreč dojeti razliko med stanjem, ko je država energetskim podjetjem omogočala razvoj z elektroenergetsko bilanco in vrednostnim planom, ter stanjem, ko se v tržnih razmerah bistveno spreminja položaj energetskih podjetij in se hkrati odpira vprašanje o drugačnih virih financiranja. O usodi proizvodnih elektrogospodarskih podjetij bo v prihodnje odločala tržna cena, o položaju ELES-a in distribucijskih podjetij, ki imajo status gospodarskih javnih služb, pa cena za uporabo prenosnih omrežij. To pomeni, da bodo elektro proizvodna podjetja imela na voljo le toliko poslovnega kolača, kolikor si ga bodo sama uspele izboriti v konkurenčnem boju na trgu, elektro prenosna podjetja pa v dogovorih z Agencijo za energijo. V distribuciji se trenutno vprašanje o položaju in preživetju podjetij vrti okoli problema prenizkih omrežnin. Čeprav so v GIZ-u distribucije izoblikovali predlog o oblikovanju ustrezne višine cen za uporabo omrežij in ga posredovali Agenciji za energijo, zadeva ni bila uspešna. Če bočeje predstavniki distribucije agencijo prepričati v upravičenost svojih predlogov, morajo na njena vrata potrskati bolj odločno in ji z močjo argumentov pojasniti vse razsežnosti omenjene problematike. Dosegli bodo le tisto, kar si bodo s premišljeno taktiko in argumenti sami izborili. Ob tem se pojavlja vprašanje, če v agenciji res delujejo korektno. Po izjavi prof. dr. Jožeta Koprivnikarja ni razlogov za dvom, saj spoštujejo energetsko zakonodajo, strokovne argumente in nacionalne interese. Kljub težavam si v agenciji želijo konstruktivnega sodelovanja s predstavniki distribucije. V bistvu želijo poiskati tako rešitev, ki bo distribuciji kot gospodarski javni službi omogočala normalno delovanje in razvoj, porabnikom pa tak strošek za ta del dostopa do električne energije, ki jim bo zagotavljal konkurenčno poslovanje. Ustrezna rešitev je seveda tudi v interesu GIZ-a distribucije. Kot so povedali predstavniki združenja, bodo Agencijo za energijo seznanili z rezultati študije Finančna analiza ekonomske prognoze poslovanja javnih podjetij distribucije v obdobju od leta 2001 do 2006 (izdelovalec EIMV). Študija govori v prid upravičenosti dviga cen za uporabo elektro omrežij. Se bodo Koprivnikarjevi možje omeščali?

MIRO JAKOMIČ

imajo občasno težave, saj jim prevelika vsebnost maščob v njej »zabija« cevi. Za sanacijo teh občasnih čepov morajo imeti stalno na razpolago skupino vzdrževalcev.

V DISTRIBUCIJI ZAOSTRENA FINANČNA SITUACIJA

Pogoji poslovanja delniške družbe **Elektro Ljubljana** so v letu 2001 glede na preteklo leto bistveno ostrijši in vplivajo tako na izjemno slabo likvidnost podjetja kot na sam poslovni rezultat. Februarja 2001 je vlada RS sprejela rebalans globalnega načrta EES za leto 2000, na podlagi katerega je bilo Elektro Ljubljana obvezano do konca aprila 2001 poravnati nad pogodbeno dogovorjeno vrednost nakupa električne energije od Eles, ki je vključno z DDV znašala 2,6 milijarde tolarjev. Po indikativnem načrtu poslovanja EES za leto 2001 znaša predvideni prihodek za Elektro Ljubljano 7 milijard 687 milijonov tolarjev, medtem ko je povprečni letni prihodek iz naslova prometa z električno energijo v obdobju od 1998 do 2000 znašal 8 milijard 952 milijonov tolarjev. Elektro Ljubljana tako za leto 2001 načrtuje izgubo v višini 4 milijarde 750 milijonov tolarjev. V prvem polletju leta 2001 so bili celotni prihodki podjetja realizirani v višini 6 milijard 433 milijonov tolarjev, celotni odhodki pa so dosegli 7 milijard 964 milijonov tolarjev. Elektro Ljubljana je tako v prvem polletju leta 2001 poslovalo z izgubo v višini 1 milijarde 531 milijonov tolarjev.

Izjemno slaba likvidnostna situacija v gospodarstvu se odraža tudi v neplačevanju električne energije. Po stanju na dan 30. junij 2001 Elektro Ljubljana izkazuje terjatve za električno energijo v višini 2 milijardi 905 milijonov tolarjev (vključno z DDV), pri čemer je 1 milijarda 104 milijonov tolarjev oziroma 38 odstotkov zapadlih terjatev. 67 odstotkov zapadlih terjatev je zamujenih s plačilom do 30 dni, 23 odstotkov zapadlih terjatev pa sestavljajo tožene terjatve, stečajni in prisilne izterjave. Izjemno slaba plačilna sposobnost gospodarstva se odraža tudi v slabi likvidnosti podjetja, ki ima prav tako težave pri poravnavanju svojih obveznosti do dobaviteljev.

Prodaja električne energije upravičenim odjemalcem je organizirana

v samostojni organizacijski enoti od začetka letošnjega leta. To je omogočilo pripravo vizije in strategije prodaje tem kupcem in operativno delo po 15. juliju, ko so bile sklenjene pogodbe o nakupu s konzorcijem elektrarn v okviru holdinga ter jedrsko elektrarno Krško. Ločitev fizičnega od finančnega toka daje distribucijskim podjetjem priložnosti in hkrati pasti v razmerah odprtega trga z električno energijo. Na podlagi analize cen električne energije, ki jo plačujejo posamezni upravičeni odjemalci, cenika za uporabo omrežnine ter nakupnih pogojev s strani proizvodnih podjetij je OE Prodaja upravičenim odjemalcem pripravila strategijo prodaje posameznim upravičenim odjemalcem. Problematika obstoječih nakupnih pogojev s strani proizvodnih podjetij se kaže v pomanjkljivo strukturiranih cenah in s tem povezani ekonomiki proizvedene električne energije. Ob upoštevanju ločenih računovodskih izkazov, ki se vodijo za posamezne dejavnosti, to vodi v razdelitev stroškov nakupa za posamezne upravičene odjemalce in posledično v prodajno politiko z oblikovanjem cen. Predvsem za večje kupce to pomeni povišanje cen električne energije. Prvega januarja 2002 se bodo sklenile nove pogodbe o nakupu električne energije s proizvodnimi podjetji. Za distribucijska podjetja je seveda pomembna sklenitev novih pogodb z večino upravičenih odjemalcev s cenami, ki pokrivajo nakupne in prodajne stroške. Na drugi strani distribucijska podjetja kot velik kupec in zanesljiv plačnik pričakujejo tržne in nediskriminatorne pogoje nakupa v primerjavi z drugimi velikimi kupci. Ti pogoji nakupa bodo tudi ključno oblikovali politiko cen in ne nazadnje zadovoljstvo ključnih kupcev. Vsak dan do 31. decembra 2001 je pomemben za poslovni rezultat prodaje v prihodnjem letu. V OE Prodaja upravičenim odjemalcem v Elektro Ljubljana se tega zavedajo, zato vsa prizadevanja usmerjajo v obveščanje ter svetovanje kupcem s končnim ciljem zadržanja kupcev s sklepanjem novih pogodb. Izvajanje investicij po načrtu investicij za leto 2001, ki ga je v okviru gospodarskega načrta družbe Elektro Ljubljana sprejel nadzorni svet družbe, poteka letos z nekaj večjimi težavami, kot pa je bil to običaj v preteklih letih. Z največjimi težavami se

srečujejo pri uresničevanju načrta investicij visokonapetostnih objektov, kjer so vezani na izvajanje zakona o javnih naročilih pri dobavah vse opreme in pri izbiranju izvajalcev del. Ta postopek izbire dobaviteljev in izvajalcev podaljša že tako dolge dobavne roke še za roke postopka, ki so v normalnih razmerah okoli tri mesece, v primeru pritožb ponudnikov pa se krepko zavlečejo. Iz tega razloga so bili letos že prisiljeni popravljati - rebalansirati načrt investicij v pomenu zamikanja predvidene gradnje nekaterih objektov proti koncu leta ali celo v prihodnje leto.

Pri uresničevanju načrta investicij visokonapetostnih objektov letos ni bilo obsežnejših gradenj novih ali obnov obstoječih objektov. Izvajali so zaključna dela na rekonstrukciji 20 kV stikališča RTP Bršljin, izbirali dobavitelje opreme za dela na prehodu RTP Potoška vas na 20 kV napetostni nivo in dogradili 110 kV polje TR1 v RTP Metlika.

V RTP 110/20kV Bršljin je bil marca opravljen tehnični pregled opravljenih del, ki so bila začeta konec leta 1999. Dela so obsegala gradbena dela na sanaciji in adaptaciji 20 kV stikališča, v katerega je bilo vgrajenih 32 kovinsko oklopljenih celic z vakuumskimi odklopniki s kompletno opremo za zaščito in sistemom daljinskega vodenja. Objekt je že vključen v redno obratovanje.

Pri izvedbi prehoda na 20 kV napetostni nivo v RTP 110/35/10 kV Potoška vas je bila leta 2001 predvidena montaža 20 kV stikališča, vendar so bili glede na to, da dva zaporedna razpisa javnega naročila opreme za izvedbo investicije nista bila uspešna, prisiljeni načrte za leto 2001 na tem objektu spremeniti. Tako so junija tretjič pripravili dokumentacijo za javno naročilo opreme in septembra izbrali dobavitelja opreme za izvedbo prehoda 35 kV stikališča na 20 kV napetostni nivo.

V RTP 110/20 kV Metlika so se junija začela gradbena in elektromontažna dela na dogradnji 110 kV polja TR1, ki so bila dokončana avgusta. Dogradnja 110 kV polja TR1 je bila prva etapa dogradnje in kompletiranja 110 kV polj v RTP Metlika, ki obsega poleg omenjene dogradnje in kompletiranja 110 kV polj tudi nadgradnjo obstoječega sistema daljinskega vodenja RTP z novim in modernjšim. Naslednje etape del so

predvidene za konec letošnjega leta oziroma za začetek prihodnjega leta. Na drugem obsežnem delu načrta investicij »distribucijsko omrežje SN in NN« so uresničevali projekte, katerih vloga v distribucijskem omrežju je predvsem izboljšanje napetostnih razmer pri odjemalcih električne energije, povečanje razpoložljive moči v določenih točkah distribucijskega omrežja na podlagi izdanih elektroenergetskih soglasij in pogodbenih obveznosti, vključene pa so tudi gradnje osnovnih vodov v distribucijskem sredjenapetostnem omrežju in njihove rekonstrukcije. Največja investicija na tem delu načrta investicij je gradnja RP 20 kV Izlake, kjer so bila v prvi polovici letošnjega leta dokončana gradbena dela, zaradi podobnih zapletov kot pri dobavi opreme za RTP Potoška vas pa so šele septembra podpisali pogodbo za dobavo 20 kV celic in druge opreme.

Na ostalem delu tega dela načrta investicij je bilo do konca septembra v gradnji 179 objektov, od tega je bilo zgrajenih 108 objektov, ki obsegajo 77 transformatorskih postaj (SN/NN) s priključnimi sredjenapetostnimi vodi in nizkonapetostnimi razvodi.

Gradbena dela za novi distribucijski center vodenja Elektro Ljubljana so v sklepni fazi, medtem ko odločitev o dobavitelju tehnološke opreme za ta center zaradi zapletov v zvezi z javnim naročilom še ni sprejeta.

Na distribucijskih telekomunikacijskih zvezah so se letos investicije izvajale zelo intenzivno. Najpomembnejši investiciji sta montaža optičnega kabla na relaciji RTP Hudo - RTP Metlika - RTP Črnomelj in RTP Kočevje - RTP Črnomelj, ob tem pa so uresnili tudi več krajših optičnih povezav.

Glede na omenjeno v Elektro Ljubljani ocenjujejo, da znaša dosedanja uresničitev del dve tretjini letošnjega načrta investicij, vendar pa v skladu z izkušnjami iz preteklih let ob koncu leta pričakujejo celotno uresničitev načrta investicij.

Nakup in prodaja električne energije:

	MWh	1000*SIT
Prodaja	1.982.626	29.599.855
Nakup	2.046.852	22.623.417
Stroški nakupa	2.097.886	24.135.177

Nakup zajema nakup električne energije od Elesa in elektrarn. Stroški nakupa pa zajemajo tudi nakup električne energije od neodvisnih proizvajalcev, lastno proizvodnjo in od 15. julija 2001 naprej tudi stroške omrežnine.

OBVLADUJEJO STROŠKE POSLOVANJA

V delniški družbi Elektro Maribor so v letošnjem šestmesečnem obdobju vsi prihodki znašali 14 milijard 903 milijone tolarjev, od tega največ prihodki od prodaje električne energije v znesku 13 milijard 320 milijonov tolarjev. Le-ti so glede na leto 2000 višji za 8 odstotkov, letni načrt pa je bil uresničen v višini 51 odstotkov.

Dosežena »marža« kot razlika med prihodki od prodaje električne energije in stroški nakupa v znesku 2 milijarde 520 milijonov tolarjev (2,99 sit/kWh) je za odstotek višja od dosežene v letošnjem šestmesečnem obdobju in pomeni 50 odstotkov načrtovane za vse leto 2001. Situacija je glede na isto obdobje leta 2000 ugodna, vendar je treba poudariti, da je dosežena marža v primerjavi z istim obdobjem leta 1999 nižja kar za 20 odstotkov, kar priča o slabšanju pogojev poslovanja z vidikov pokrivanja stroškov poslovanja, zmanjševanja obsega vzdrževanja elektroenergetskih naprav, razpoložljivih lastnih sredstev za investicijska vlaganja, likvidnostne situacije in podobno.

Poslovni prihodki iz naslova opravljanja dopolnilnih dejavnosti so za 9 odstotkov višji od doseženih v istem obdobju leta 2000, letni načrt pa je uresničen v višini 44 odstotkov. Stroški in odhodki poslovanja (16 milijard 730 milijonov tolarjev) so glede na isto obdobje leta 2000 višji za 9 odstotkov, letni načrt pa je uresničen v višini 50 odstotkov, kar pomeni, da v podjetju uspešno obvladujejo stroške poslovanja glede na sprejete načrtovane usmeritve.

V okviru stroškov poslovanja je tudi strošek nakupa električne energije (10 milijard 736 milijonov tolarjev) od Elesa, tujih MHE in drugih podjetij, ki je glede na lansko isto obdobje višji za 11 odstotkov in dosega 50 odstotkov načrtovanega.

Rezultat poslovanja je bil negativen, kot je bilo tudi predvideno v gospodarskem načrtu. Ugotovljena izguba

v višini preko 1 milijarde 827 milijonov tolarjev pomeni 48 odstotkov načrtovane za leto 2001.

Tako je podjetje v prvem polletju 2001 poslovalo v okviru zastavljenih ciljev, v okviru načrtovanih prihodkov (razen poslovnih) in tudi stroški poslovanja se gibljejo tako, kot so v začetku leta ocenili v njihovem gospodarskem načrtu. Odstopanja pri stroških ne presegajo stopnje rasti cen življenjskih potrebščin v prvem polletju 2001 (4,9 odstotka), pa tudi povprečno povečanje stroškov (za 9 odstotkov) v primerjavi z lanskim šestmesečnim obdobjem ne presega republiškega povprečja (9,5 odstotka). Še vedno pa je opazen problem obračunane amortizacije kot stroška, saj je le-ta višja od dosežene marže podjetja, kar se nujno zrcali v izgubi. Pri ocenjevanju prihodkov (od 15. julija 2001 do konca leta) od prodaje električne energije in pričakovanih prihodkov od omrežnin ugotavljajo, da tudi trenutno veljavne cene za kilovatno uro električne energije in znana višina omrežnine tega problema ne bo rešila.

V letu 2001 so za investicije načrtovali 2,93 milijarde tolarjev. To je znesek, ki je bil potrjen v okviru gospodarskega načrta podjetja Elektro Maribor za to leto. Skupni znesek je bolj odraz finančnih omejevanj investicijskih vlaganj, kot pa odraz potreb, ki so v osnutku načrta presegale 4 milijarde tolarjev.

V letošnjem devetmesečnem obdobju so načrtovali realizacijo investicij v višini 1,55 milijarde tolarjev, za zadnjo tromesečje pa 1,38 milijarde tolarjev, kar je 47 odstotkov celotnega načrta. Visok odstotek načrtovane realizacije prav v zadnjem kvartalu je posledica realnega terminskega planiranja investicij in javnih naročil. Realizacija investicij za zaključeno osem-mesečno obdobje 2001 znaša 1,17 milijarde tolarjev. Indeks realizacije v primerjavi z načrtovano realizacijo v devetmesečnem obdobju tako znaša 75,4 odstotka.

Za distribucijski center vodenja so v letu 2001 načrtovali dobavo tehnološke opreme, strokovna mnenja in konzultantske storitve v višini 250 milijonov tolarjev. V prvem polletju so obračunali opremo v višini 125,6 milijona tolarjev. Novembra bo obračunan še preostali del opreme in konzultantskih storitev.

Nadaljujejo gradnjo novega RTP

110/20 kV Rače z vključitvijo v DV 2x110 kV. Končali so gradbena dela in montažo opreme 110 kV, prav zdaj poteka dobava opreme za vodenje in zaščito RTP za 110 kV in 20 kV napetostni nivo ter dobava celic 20 kV. Realizacija znaša 61,5 odstotka.

Za RTP 110/20 kV Ljutomer so načrtovali 1. fazo zamenjave primarne in sekundarne opreme v stikališču 110 kV. Za delno dobavo opreme so porabili 28,8 odstotka načrtovanih sredstev. Večjo realizacijo načrtujejo v zadnjem kvartalu.

Končano je javno naročilo za dobavo opreme transformatorskih polj v RTP 110/20 kV Ormož za TR II in RTP 110/20-10 kV Dobrava za TR IV. Oprema bo dobavljena v zadnjem kvartalu.

Dobavili in zamenjali so transformator 110/20 kV; 31,5 MVA v RTP 110/20 kV Sladki vrh. Dobavo in zamenjavo transformatorja za RTP 110/20 kV Radenci načrtujejo v zadnjem kvartalu. Indeks realizacije znaša 58 odstotkov.

Po posameznih RTP-jih zamenjujejo dotrajane odklopnike 110 kV, vodniške prenapetosti 110 kV in zastarele naprave za daljinsko vodenje (RTU). Za zamenjave so porabili 46,3 odstotka načrtovanih sredstev.

Največ sredstev, to je 600 milijonov tolarjev od načrtovanih 964 milijonov tolarjev, so porabili za objekte SN in NN, in sicer za avtomatizacijo SN omrežij; rekonstrukcije daljnovodov in NN omrežij; gradnjo TP, SN vodov in NN omrežij; revitalizacijo elektroenergetskih objektov in naprav. Pri gradnji SN in NN objektov se vsako leto srečujejo z večjimi problemi glede pridobivanja dokazil od lastnikov zemljišč, da imajo na določenem zemljišču pravico graditi ali rekonstruirati objekt, in z zapletenimi postopki pri pridobivanju dovoljenj za poseg v prostor na upravnih enotah.

MARŽA NE ZADOSTUJE ZA KRITJE AMORTIZACIJE

V skladu z usmeritvami Ministrstva za gospodarske dejavnosti in indikativnega načrta poslovanja EES predvideva **Elektro Celje** 4 milijarde 858 milijonov tolarjev marže kot razlike med vrednostjo prodaje električne energije in vrednostjo nakupa od Elesa. Načrtovana je izguba v višini

preko 3 milijarde 339 milijonov tolarjev, ker marža ne zadostuje za kritične amortizacije, načrtovane v skladu z računovodskimi standardi. V letošnjem osemmesečnem obdobju znaša izguba preko 2 milijarde 268 milijonov tolarjev in dosega indeks 68 na letni načrt. Ob tem je fakturirana marža za več kot 375 milijonov tolarjev nižja od načrtovane.

Prodaja električne energije je v obdobju od januarja do julija 2001 znašala 925.510 megavatih ur in je bila za 1,3 odstotka višja od načrtovane oziroma za 2,5 odstotka višja kot v istem obdobju lani.

Načrt investicij je bil za leto 2001 načrtovan v višini 2 milijarde 265 milijonov tolarjev. Pri tem kaže poudariti zelo neugodno finančno konstrukcijo, saj glavni vir pomenijo kreditna sredstva. Zaradi pozno potrjenega načrta investicij in s tem tudi pozno uresničenih postopkov javnih razpisov je realizacija trenutno 55-odstotna, upoštevati pa je treba, da je večina objektov v končni fazi gradnje in da bo z javnimi razpisi kupljena oprema dobavljena najpozneje do polovice novembra, kar bo pomenilo večjo uresničitev načrta.

CENA ELEKTRIČNE ENERGIJE ŠE VEDNO PRENIZKA

Delniška družba **Elektro Gorenjska** je v letošnjem prvem polletju svojim odjemalcem prodala za 2 odstotka več električne energije, kot je načrtovala. V istem obdobju pa je prevzela za odstotek več električne energije od načrtovane. Povprečna prodajna cena je bila za dva odstotka višja od načrtovane, povprečna nakupna cena električne energije pa je bila na ravni načrtovane. Prihodki in odhodki iz poslovanja so bili v obravnavanem obdobju v okviru načrta poslovanja. Poslovni rezultat je bil v obravnavanem obdobju negativen in pričakovani glede na višino pokrivanja amortizacije po načrtu. Izguba je posledica prenizke cene električne energije, ki ne zagotavlja zadostnega prihodka za pokrivanje stroškov vzdrževanja in drugih stroškov poslovanja. Zaradi premajhnega prihodka je bil v obravnavanem obdobju restriktiven tudi načrt investicij. Potrebni obseg investicij bi znašal 3 milijarde 50 milijonov tolarjev, načrtovani obseg pa je bil v višini 1 milijarde 789 milijonov tolarjev. Zato so največji pouda-

rek dali predvsem investicijam na 110 kV napetosti (RTP Labore, RTP Škofja Loka, RTP Medvode) in začetku gradnje daljinskega centra vodenja ter objektom srednje in nizke napetosti. Vsa dela potekajo po sprejetem investicijskem načrtu. Ministrstvo za okolje in prostor ter vlado so že večkrat opozorili, da ta razkorak med potrebnim in načrtovanim obsegom investicij pomeni slabe obete pri zagotavljanju kakovostne dobave električne energije, spremljanja naših odjemalcev in približevanju zahtevam evropskih standardov. Likvidnostni položaj Elektro Gorenjske še naprej otežujejo neplačniki električne energije in pa novo dejstvo, da se bodo roki plačila za upravičene odjemalce podaljšali, kar bo proti koncu leta ta likvidnostni položaj še zaostri.

LIKVIDNOSTNE TEŽAVE TUDI V PRIMORSKI DISTRIBUCIJI

V prvih letošnjih šestih mesecih je bila realizacija prihodkov in odhodkov v delniški družbi **Elektro Primorska** v okviru načrtovanih za to obdobje. Podjetje je poslovalo z izgubo, ki je bila v višini preko 50 odstotkov načrtovane za leto 2001. Zaradi obveznosti iz naslova poročila nakupljene električne energije za leto 2000 se je družba stalno srečevala z likvidnostnimi težavami. V drugi polovici leta ne pričakujejo izboljšanja likvidnostne situacije, nasprotno. Na podlagi novih pogodb, v zvezi z dobavo energije in prenosom le-te, so postavljena nesorazmerja med predvidenimi prilivi iz prodane električne energije in odlivi za dobavljeno električno energijo, kar bo likvidnostno situacijo znatno poslabšalo, predvsem v tretjem kvartalu 2001, posledično pa tudi do konca leta.

Nakup električne energije je v letošnjem šestmesečnem obdobju znašal preko 645 milijonov kilovatih ur, prodaja električne energije pa je v istem obdobju znašala preko 625 milijonov kilovatih ur. Glede na tarifni sistem so stroški nakupa v tem obdobju znašali preko 7 milijard 180 milijonov tolarjev brez davka na dodano vrednost po veljavnem ceniku. Investicije so v prvih osmih mesecih leta 2001 (obdobje I-VIII je finančno sklenjeno) uresničevali po operativnem načrtu (verzija II). Porabili so 40

milijonov tolarjev ali 39 odstotkov letnih sredstev. Za elektroenergetske objekte so porabili 511 milijonov tolarjev ali 45 odstotkov letnih sredstev, za opremo skoraj 120 milijonov tolarjev ali 20 odstotkov letnih sredstev, za dokumentacijo pa 108 milijonov tolarjev ali 55 odstotkov letnih sredstev.

Kot ocenjujejo, so vzroki za slabšo realizacijo slabo vreme v prvem kvartalu letošnjega leta, dolgotrajni postopki z javnimi naročili, težave pri pridobivanju gradbenih dovoljenj, težave pri pridobivanju služnostnih pogodb za vstop v posest in likvidnostne težave.

Med najpomembnejši investicijskimi projekti v Elektro Primorski omenimo RTP 110/20/10 kV Dekani. Namen novogradnje (RTP 110/20/10 kV s transformacijo 2 x 31,5 MVA) je povečanje razpoložljive moči in prehod na direktno transformacijo 110/20 kV in 20 kV napetost za industrijo na območju Dekanov. Z gradnjo so začeli leta 1998, letos so opravili tehnični pregled, trenutno pa je objekt v poskusnem obratovanju. Celotna investicija je znašala 670 milijonov tolarjev. Letos bodo za dokončanje objekta porabili 50 milijonov tolarjev.

Pri RTP 110/20 kV Pivka gre za gradbeno obnovo drugega transformatorskega polja, namestitve visokonapetostne opreme in novega TR 110/20 kV, 20 MVA ter montažo zaščite in daljinskega vodenja za TR polje. Namen rekonstrukcije je povečanje razpoložljive moči in rezervnega napajanja za območje Pivke in Postojne. Oktobra so začeli gradbena dela, končali pa naj bi jih predvidoma junija 2002, ko bodo začeli poskusno obratovanje. Celotna investicija znaša 150 milijonov tolarjev. Letos bodo porabili za začetna dela 30 milijonov tolarjev.

Kot tretji najpomembnejši investicijski objekt pa omenimo RTP 110/20 kV Vrtojba, kjer gre za gradbeno obnovo obeh transformatorskih polj in namestitve nove visokonapetostne opreme, kar je tudi namen rekonstrukcije. Gradnjo so začeli letos, končati pa jo nameravajo oktobra. Celotna investicija znaša 70 milijonov tolarjev.

**BRANE JANJČIĆ,
MINKA SKUBIĆ,
MIRO JAKOMIN IN DOPISNIKI**

ELES

KREPITEV MEDNARODNE VLOGE SLOVENIJE

Na Bledu je v organizaciji slovenske in makedonske elektrotehniške univerze od 24. do 26. septembra potekala 1. balkanska konferenca, ki so se je udeležili strokovnjaki iz držav Evropske unije in jugovzhodne Evrope, med njimi tudi predstavniki Eleasa. Delovni naslov konference je bil Upravljanje z omrežjem in deregulacija energetskega trga, pri čemer so udeleženci največ pozornosti namenili procesom odpiranja trga z električno energijo po posameznih državah in obnovitvi elektroenergetskih povezav med zahodno in jugovzhodno Evropo, pri čemer ima Slovenija zelo pomembno vlogo. Kot nam je povedal direktor Eleasa mag. Vekoslav Korošec, je v zadnjih mesecih na mednarodnih strokovnih srečanjih še posebej bilo izpostavljeno vprašanje ponovne vzpostavitve obratovanja nekdanjega 400 kV prenosnega omrežja Nikola Tesla, pri čemer je bilo tudi na Bledu znova poudarjeno, da sta ključnega pomena obnovi razdelilno transformatorskih postaj Mostar in Ernestinovo. Spodbudno je, da je obnova obeh stikališč že stekla, pri čemer naj bi za obnovo RTP Mostar potrebna sredstva zagotovile Svetovna banka, Evropska banka za obnovo in razvoj in Evropska investicijska banka v okviru projekta Power 3, medtem ko finančno konstrukcijo za prenovno RTP Ernestinovo še niso dočela izdelali, saj v Hep-u, ki je nosilec obnove, najboljše rešitve še iščejo. Kot je znano, naj bi s ponovnim zagonom obeh omenjenih RTP postaj znova omogočili povezavo nekdanjih članic UCTE-ja, zlasti povezavo z Grčijo, prav tako pa naj bi se izboljšale daljnovidne povezave med jugovzhodno in preostalo Evropo. Zelo zanimiv je tudi projekt vključitve Romunije in Bolgarije v UCTE, pri čemer že potekajo ustrezni tehnični preizkusi, ki naj bi odgovorili na vprašanje, ali sta ti dve državi že pripravljene na vstop v energetske unije Evrope. V zvezi z reševanjem teh vprašanj igrajo pomembno vlogo tudi strokovnjaki iz Eleasa, saj je predsednik tehničnega komiteja, ki se ukvarja s to problematiko, dr. Janez Hrovatin. V regionalni organizaciji SUDEL, kjer je v ospredju obnova

RTP Mostar in Ernestinovo, pa v delovni skupini, ki nadzira potek obeh obnov, poleg predstavnikov italijanskega in grškega upravljalca omrežij sedi tudi pomočnik direktorja Eleasa mag. Mirjan Trampuž. Poleg tega je direktor Eleasa mag. Vekoslav Korošec tako v UCTE-ju kot Sudelu član izvršnih komitejev, direktor gospodarske javne službe Upravljanje prenosnega omrežja mag. Milan Jevšenak pa aktivno spremlja delo v združenju evropskih sistemskih operaterjev ETSO, kjer ima Slovenija letos še status opazovalke, a naj bi kmalu postala tudi njegova polnopravna članica.

BRANE JANJČIČ

LASTNINJENJE

ZA POKRITJE PRIMANJKLJAJA TUDI ELEKTROPODJETJA

Vlada je konec septembra objavila odlok o spremembah in dopolnitvah odloka o dodatnem premoženju, ki se preda pooblaščenim investicijskim družbam za lastniške certifikate oziroma zapolnitev privatizacijske luknje, in tako pridom namenila 76,5 milijarde tolarjev premoženja. Prodajo premoženja pridom bo v začetku novembra opravila Slovenska razvojna družba. Sicer pa so med podjetji, katerih delež naj bi odšel k pridomu, tudi energetska podjetja, pri čemer naj bi novega lastnika dobilo 8,62 odstotka vrednosti Termoelektrarne Trbovlje, 10,51 odstotka Termoelektrarne Brestanica, ter 7,5 odstotka vrednosti Termoelektrarne Šoštanj, Dravskih, Soških in Savskih elektrarn. Nove delničarje pa naj bi dobilo tudi vseh pet distribucijskih podje-

tij. Povedano nekoliko drugače, skupna vrednost elektroenergetskih podjetij, ki naj bi po končani dražbi končala v rokah pridom, po našem izračunu znaša približno 20,6 milijarde tolarjev.

BRANE JANJČIČ

SENG

MINISTER PODELIL ISO 14001

Soške elektrarne so priredile 16. oktobra zvečer v lastnih prostorih priložnostno slovesnost ob podelitvi certifikata ISO 14001. Slovesnosti se je med drugim udeležil tudi mag. Janez Kopač, minister za okolje in prostor. Ob tej priložnosti je poudaril, da pridobitev omenjenega certifikata za podjetje ni obvezna in trenutno še pomeni veliko, vendar pa bodo po vključitvi Slovenije v Evropsko unijo standard ISO 14001 lahko zamenjali za evropski standard EMAS. Ta standard pa prinaša predvsem ugled pri poslovnih partnerjih in bo potreben vsem, ki bodo želeli poslovati z evropskimi podjetji v evropskem pravnem redu.

Podelitev certifikata ISO 14001 SENG-u je plod letošnjega dela njihovih delavcev pod vodstvom vodje projekta Ivana Žagožna, kakor tudi ocenjevalcev Slovenskega inštituta za kakovost in meroslovje. Njihov direktor Igor Likar, je ob podelitvi dejal, da je bilo ocenjevalcem pri delu s SENG-om najbolj všeč njihovo dobro in racionalno ravnanje z okoljem, tesno sodelovanje s krajani in jasno opredeljen program varovanja okolja. Soškim elektrarnam je uspelo pridobiti okoljski certifikat v letu, ko v

Minister mag. Janez Kopač predaja certifikat ISO 14001 Valentinu Golobu, direktorju SENG.

podjetju pospešeno zaključujejo dela na obeh hidroelektrarnah na Soči, kjer so lahko v praksi uspešno preverili kaj pomeni biti prijazen do okolja. Biti boljši in prijaznejši do okolja je bila tudi rdeča nit uvodnega slavnostnega nagovora direktorja SENG Valentina Goloba. Po podelitvi certifikata je minister Kopač pritisnil še na gumb računalnika za daljinsko vodenje HE Plave.

MINKA SKUBIC

ELEKTROENERGETSKI SISTEM KOR PREJ PRIDE, PREJ MELJE!

Večkrat poslušamo: Zakaj smo v naših novinarskih prispevkih dali prednost temu in ne onemu sogovorniku? Zakaj se neko pojavlja tako pogosto v časopisu in drugi tako malo? Zakaj smo objavili to in ne ono sliko? Take in podobne »zakaje« bi lahko naštevali v nedogled. Ob tem bi radi pojasnili, da je v začetku pred pisanjem člankov »časopis« vedno popolnoma prazen prostor. Nepisano pravilo pa se glasi: če ti in jaz ne bova takoj zapolnila praznega informacijskega prostora, ga bo v tistem trenutku hitro zasedla neka tretja oseba! Načeloma vedno in povsod dajemo enake možnosti slehernemu subjektu, da predstavi svoja stališča. Vedno stori- mo, kar je v naši moči, da bi bralcem Našega stika predstavili najbolj aktualne probleme v EES. Nič pa se ne da pomagati, če se pri iskanju informacij nekateri ogrnejo v informacijski molk, drugi bi se radi pogovarjali, pa trdijo, da zadeva za javnost še ni dozorela, tretji niso dosegljivi itd.

Foto arhiv

Kakršni so podatki, takšna je tudi informacijska pesem. Včasih je celo romantična!

PO POČITNICAH 0,9-ODSTOTNA INFLACIJA

Potem ko so cene med poletnimi počitnicami mirovale, so zamujeno nadoknadile septembra, saj so se v primerjavi z avgustovskimi povišale za 0,9 odstotka, glede na lanski september pa za skoraj osem odstotkov. Letošnje povečanje je bilo drugo najvišje v septembrih v zadnjih šestih letih, takoj za lanskim v tem obdobju, vendar je pri tem treba upoštevati, da so na državnem statističnem uradu vknjižbe podražitve bencina v tem mesecu prihranili za pozneje, kar pomeni, da v nasprotnem primeru podražitve v tem mesecu ne bi veliko zaostajale za lanskimi v tem času. Najbolj so se v primerjavi z avgustom podražile gostinske in nastanitvene storitve, slednje celo za 4,5 odstotka, poskočile so tudi cene storitev, in sicer za 1,5 odstotka, blago pa se je v povprečju podražilo za 0,6 odstotka. V nasprotju z naštetim sta se hrana in pijača celo pocenili, v povprečju za 1,5 odstotka.

Delo, 29. septembra

NAFTNIH REZERV NE BO DOVOLJ

Slovenija bi morala v skladu z zahtevami Evropske unije do konca leta zagotoviti 130 tisoč ton naftnih derivatov, od tega 35 tisoč v tujini, vendar ji to ne bo povsem uspelo, zato ji bo na pomoč priskočilo nemško združenje za obvezne rezerve EBV. Prek slednjega bo slovenski zavod za obvezne rezerve pridobil 20 tisoč ton naftnih derivatov kot tako imenovane pooblaščen rezerve ali delegations. Kot je povedal Anton Grabeljšek, direktor omenjenega zavoda, so za obvezne naftne rezerve v prvem polletju že podpisali pisma o nameri in pogodbe z Nafto Lendava, Toplotno oskrbo Maribor, Energetiko Ljubljana in Termoelektrarno Trbovlje. Prek mednarodnega natečaja za pridobitev skladiščne prostora v tujini so prav tako že dobili ponudbe v Bremenu, Hannoveru in Hamburgu, konec tedna pa namerava zavod objaviti še natečaj za izbiro dobaviteljev za skladišče. Gradnjo večjega rezervoarja bodo kmalu dokončali v Lendavi, dodatne skladiščne zmogljivosti naj bi kmalu dobili tudi v TET, obeta pa se še gradnja novih. Sicer pa mora Slovenija do konca leta 2005 skladno z direktivami EU zagotoviti obvezne 90-dnevne rezerve naftnih derivatov v skupni višini 558 tisoč ton oziroma 683.500 kubičnih metrov rezervoarskega prostora.

Finance, 16. oktobra

SLABI OKOLJSKI REZULTATI

Slovenija se sicer na področju okolja uspešno prilagaja evropski zakonodaji, vendar pa podrobnejši pregled razmer pokaže, da je pozitivnih rezultatov bolj malo. Naša država je namreč edina med tranzicijskimi državami, ki je glede na leto 1986 (izhodiščno leto za uresničevanje kjotskega protokola) bistveno povečala emisije toplogrednih plinov, vendar pa v tem primeru v primerjavi z razmerami pred desetimi leti ni več glavni krivec za to žveplo iz termoelektrarn in toplarn, ampak ogljikov dioksid in dušikovi oksidi kot stranski proizvodi v prometu. Prvega je v zraku glede na leto 1986 celo za štiri odstotke več, po izhodiščih kjotskega protokola pa bi morala Slovenija do leta 2012 emisije toplogrednih plinov zmanjšati za osem odstotkov. V energetiki jim je te emisije že uspelo zmanjšati, nekoliko težje bo doseči ta cilj v prometu, saj se iz leta v leto povečuje. Drugo kritično področje pa so odpadki. Na slovenskih odlagališčih odložijo vsako leto približno 900 tisoč ton komunalnih odpadkov, 1,4 milijona industrijskih in energetskih ter 4,8 milijona ton gradbenih. V naslednjih letih bi morali te količine zmanjšati za približno tretjino, delno pa namerava država to pospešiti s tako imenovano takso za obremenjevanje okolja, ki bo visoka približno 4,5 tolarja na kilogram neobdelanih odloženih komunalnih odpadkov.

Delo, 16. oktobra

PRIREDILA SIMONA BANDUR

Alojz Saviozzi, poslovodja GIZ distribucije električne energije.

Čeprav je Naš stik mesečnik, se v določnem trenutku (dead line) zadeva hitro zavrti naprej in enostavno ni več časa, da bi še čakali na ta ali oni prispevek, na tega ali onega sogovornika, pa najsibo še tako ugleden. Čeprav cenimo slehernega sogovornika, se v resnici najraje pogovarjamo s tistimi strokovnjaki, ki obvladujejo svoj posel, zadeve pojasnjujejo samozavestno, pregledno in sproščeno ter so pripravljeni prevzeti odgovornost za sleherno izgovorjeno in korektno zapisano besedo. Vendar pa smo si v dosedanji novinarski praksi pridobili tudi nekaj drugačnih izkušenj. Med drugim tudi to, da naj bi napisani intervju poslali v avtorizacijo neki tretji osebi, ne pa našemu sogovorniku. Na to seveda nismo pristali, saj smo pri delu zavezani k spoštovanju tako etičnih kot novinarskih načel. Kaj pa, če nas kdo pri pisanju člankov (ne)hote vodi na led? Če našega sogovornika v dobri veri korektno citiramo (in tega pravila se tudi držimo), je njegovo morebitno zavajanje pač njegov problem. Polno odgovornost pa smo pripravljene prevzeti za naše komentarje.

MIRO JAKOMIN

GIZ DISTRIBUCIJE ELEKTRIČNE ENERGIJE

DISTRIBUTERJI V BITKI S ČASOM IN NALOGAMI

Na septembrski seji Gospodarskega interesnega združenja distribucije električne energije so se člani strinjali s predlaganimi spremembami in dopolnitvami statuta in poslovnika GIZ. Kot je povedal poslovodja Alojz Saviozzi, bodo izvedli še nekaj manjših korekcij in že v kratkem pripravili oba čistopisa. Z uveljavitvijo nove organiziranosti v GIZ-u distribucije delujejo delovne skupine na področjih upravljanja distribucijskega omrežja, distribucije električne energije, dobave električne energije tarifnim odjemalcem in cene, prodaje električne energije upravičenim odjemalcem, ekonomike in financ, splošnih zadev, varstva pri delu in informatike. Poleg omenjenih predlogov so na seji obravnavali še pripravo programa aktivnosti za naslednje leto, problematiko poenotenja in določitev optimalnih funkcij DCV-jev, podpis pogodbe z IRET-om o pripravi strokovnih podlag za izdelavo

Foto Miro Jakomin

metodologije določanja cen električne energije za tarifne odjemalce, priporočilo MOP-a glede javnih razpisov v distribuciji, dopis HSE za pripravo podatkov o oskrbi z električno energijo in še nekaj drugih zadev. Med aktualne dejavnosti sodi priprava finančne analize ekonomske prognoze poslovanja javnih podjetij distribucije v obdobju od 2001 do 2006 (odgovor na problem prenizkih omrežnin v distribuciji). Izredno pomembna naloga je tudi priprava modelov povezovanja koncentracije kapitala in poslovnih funkcij. Vlada je namreč junija elektrogospodarskim in premogovniškim podjetjem dala nalogo, da ugotovijo upravičenost stroškov poslovanja ter zagotovijo kar najbolj učinkovite dejavnosti. V ta namen morajo energetska podjetja do konca leta 2001 uresničiti cenitev osnovnih sredstev, izločitev poslovno nepotrebnih sredstev, izločitev določenih nepotrebnih storitev ali dejavnosti, koncentracijo kapitala in poslovnih funkcij ter normiranje stroškov. Ko bo v distribucijskih podjetjih uresničena cenitev osnovnih sredstev, bodo postala aktualna tudi vprašanja glede odkupa deležev distribucije in sodelovanja s tujimi strateškimi partnerji. Skratka, take ali drugačne rešitve bodo v naslednjem obdobju odločilno vplivale na smer razvoja elektrodistribucijskih podjetij v razmerah odprtega energetskega trga. Distributerji imajo na podlagi energetske zakonodaje velike obveznosti in odgovornosti,

roki za izpolnitev nalog pa so precej zategnjeni.

MIRO JAKOMIN

ELEKTRO MARIBOR PRI UVAJANJU DCV NAJHITREJŠI V MARIBORU

Ker je vodstvo podjetja Elektro Maribor glede uvajanja novega distribucijskega centra vodenja sprejelo le strateške odločitve, pri nadaljnjih korakih pa pustilo proste roke strokovni ekipi, ne preseneča, da so pri uresničevanju tega projekta hitro napredovali. Kot je povedal Bogomil Jelenc, vodja projekta za zgraditev DCV, so doslej zbrali vse potrebne podatke, na podlagi katerih oblikujejo določene baze podatkov ORACLE. V Kanadi trenutno potekajo zaključni testi o delovanju tega sistema, konec novembra pa pričakujejo dostavo opreme (SNC Lavalin ECS). Ko bodo tehniko namestili v prostor, bo sledilo podrobno testiranje, hkrati pa bodo začeli postopno vključevanje RTP-jev v novi distribucijski center vodenja. Poglavitni namen posodobitve je zagotoviti zanesljivejšo in kakovostnejšo oskrbo odjemalcev z električno energijo v novih tržnih razmerah. Med značilnimi funkcijami sodobnih sistemov daljinskega vodenja so še zlasti podpora delu terenskih ekip, hitro lociranje in odpravljanje okvar, optimizacija delovanja omrežja, avtomatična izdelava poročil, obdelava klicev odjemalcev in podobno. Bistveno je, da bo novi DCV v skladu z energetsko zakonodajo zagotavljal transparentnost distribucijskega omrežja in transparentnost komunikacij. To naj bi dosegli predvsem s predvidevanjem obremenitev, s spremljanjem dejanskega stanja in z učinkovitim odpravljanjem napak, kar predvidena programska oprema omogoča v celoti. Poleg energetskega zakona je za uvajanje DCV-ja ključni dokument Uredba o načinu izvajanja gospodarskih javnih služb s področja distribucije električne energije. Pomemben je še zlasti 5. člen, po katerem je izvajalec javne službe dolžan pri gradnji, vzdrževanju ali upravljanju distribucijskega omrežja in izvedbi priključkov tarifnih odjemalcev ter merjenju električne energije ravnati v skladu z načelom najboljše dosegljive tehnologije. To še zlasti s tem, da uporablja take gradbene in tehnič-

Bogomil Jelenc, vodja projekta za zgraditev DCV Elektro Maribor.

Foto Miro Jakomin

ne rešitve, ki brez nesorazmernih stroškov kolikor je mogoče zagotavljajo varnost distribucijskega omrežja in priključkov, zanesljivost njegovega delovanja in dobave električne energije tarifnim odjemalcem ter varstvo okolja.

MIRO JAKOMIN

ELEKTRO PRIMORSKA DISTRIBUCIJSKI ADUTI ŠE V ROKAVU

O pripravah distributerjev v procesu odpiranja trga z električno energijo je bilo doslej v Našem stiku že veliko napisanega. Zgodbe so si med posameznimi podjetji zelo podobne, kar pa ne pomeni, da med njimi ni nobenih posebnosti. Ravno te »skrivnosti« distributerji skrbno skrivajo v svojih rokavih in čakajo, da bo potezo prvi povlekel sosed. Trenutno na tem področju res ni kakih bistveno novih momentov in se bo izziv energetskega trga pokazal v pravi luči šele takrat, ko se bodo tržne zapornice začele dvigovati višje. V komercialnem sektorju delniške družbe Elektro Primorska so pripravljene na vsa presenečenja. Na podlagi energetskega zakona in podzakonskih aktov so organizirali posamezna področja, kot so dobava električne energije tarifnim odjemalcem, dobava električne energije upravičnim odjemalcem ter nabava materiala in opreme. Kot je pred kratkim v jedrnatem slogu pojasnil direktor sektorja Karlo Peršolja, so dosedanje

organizacijske priprave v procesu odpiranja trga z električno energijo uredili v zastavljenih rokih, pogodbe so že razposlali in jih dobivajo nazaj, glede letošnjega poslovanja so bile opravljene določene korekcije, v naslednjem letu pa se bodo poslovne razmere začele spreminjati. Ko bodo imeli znane vhodne podatke o nakupni ceni (po opravljenih pogajanjih z elektro holdingom in NEK) in bodo znane količine iz uvoza, se bodo lotili priprav pogodb z vsemi upravičenimi odjemalci za naslednje leto. Glede seznanjanja z načini poslovanja v tržnih razmerah pa je Karlo Peršolja povedal, da si izmenjujejo strokovne izkušnje z italijanskimi distributerji, pa tudi v okviru delovne skupine za dobavo električne energije upravičnim odjemalcem pri GIZ distribucije. V Elektro Primorski doslej na komercialnem področju ni bilo novih zaposlovanj, k sodelovanju pa skušajo pritegniti tiste ljudi, ki so se sposobni hitro prilagoditi novonastalim razmeram. Zainteresirani se izobražujejo na tehničnem, komercialnem in jezikovnem področju.

MIRO JAKOMIN

PROMOCIJA IN MARKETING ELEKTRO GORENJSKA TUDI NA TV RAZGLEDNICI

Redakcija projekta TV razglednica na Televiziji TV3 je oktobra pripravila polurno oddajo o Mestni občini Kranj in prikazala njene kulturno-zgodovinske, naravne, turistične in gospodarske dosežke. Povod za oddajo je bilo odprtje Jezerske ceste na Primorskovem, pomembne komunalno-infrastrukturne in cestne investicije, na katero se je Mestna občina Kranj dolgo pripravljala. Elektro Gorenjska, d. d., je sodelovala pri obnovi svojih visokonapetostnih kablovodov in niskonapetostnega kableskega omrežja, ki ga je v nekaterih delih vgradila v cestno telo. Kompleksna predstavitev občine je bila tudi poslednja priložnost za predstavitev gospodarskih subjektov, zato je Elektro Gorenjska sodelovala v promocijsko marketinški akciji pri predstavitvi podjetja. V kratkem videospotu je prikazala lastno proizvodnjo ekološko čiste »zelene elektrike« v posodobljenih malih hidroelektrarnah s prikazom gumijastega mehkega jezua HE Sava in avtomatizirane HE Ko-

Ob snemanju promocijskega videospota je kamera ujela v objektiv tudi predelavo niskonapetostnega priključka v Stražišču.

Foto Drago Papler

kra v Kranju. Ljubljanska ekipa je posnela dele razdelilnega omrežja, kjer se uvaja za okolje prijazna nova tehnologija z zaprtim plinskim sistemom v razdelilnih transformatorskih postajah (najnovejša investicija poteka v RTP Labore 110/20 kV), s polizoliranimi vodniki na daljnovodih in zemeljskim kableskim omrežjem. Kadri vezave priključnih kableskih omaric, ki jo je izvajala intervencijska skupina Kranj, so bili ovekovečeni v Stražišču pri Kranju. Po lastnem scenariju smo v pogledu v prihodnost poudarili usmeritve, ki jih namenjamo telekomunikacijskim, informacijskim in tržnim storitvam. Sporočilni poudarek je namenjen strokovnemu delu in prijaznemu odnosu, ki sta temeljna pri dobavi kakovostne, zanesljive električne energije 80.000 odjemalcem na Gorenjskem, vizualno pa smo ga ujeli v objektiv pri dajanju informacij in plačilu računov za porabljeno električno energijo.

DRAGO PAPLER

ENERGOTECH POGLAVITNE OVIRE V GLAVAH POLITIKOV

Uporaba biomase je koristna in za Slovenijo celo nujno potrebna, meni prof. dr. Peter Novak, direktor podjetja Energotech (selektivno svetovanje na področju učinkovite rabe energije). Iz biomase, ki je v bistvu akumulirana sončna energija, je treba na

kakovosten in ekološko neoporečen način pridobiti več kot samo toploto. Kajti les so znali izkoriščati že stari Slovani, sodobniki pa bi morali narediti še nekaj korakov dlje. Gre za to, da je treba pripraviti vse potrebno za uvajanje kombiniranih sistemov za proizvodnjo električne energije in odpadno toploto uporabljati za daljinsko ogrevanje. Res pa je, da je daljinsko ogrevanje, kjer so uvedene samo kotlovnice, smotno le na začetni stopnji, pozneje pa ne več. Zato bi kotlovnice v končni fazi morale postati mikrokogeneracije, da bi lahko zagotovili smotno izrabo lesa. In zakaj na področju biomase ne pride do spodbudnejšega razvoja? Po besedah dr. Novaka so poglavitne ovire v glavah politikov. Ko je pred leti predlagal, da bi v državi bistveno spremenili cene goriv, je prejel lakoničen odgovor, češ da tega ne moremo uresničiti zaradi inflacije. S tem se ne strinja in pojasnjuje: dokler ne bo dolgoročno rešen problem cenovnih odnosov med domačimi in uvoznimi energetskega viri, toliko časa tudi ne bo pravih možnosti za spodbudnejši razvoj izkoriščanja biomase. To je ključni problem, ki ga je treba rešiti tako, da bo lahko deloval trg, kar je seveda mogoče le, če je cena konkurenčna.

MIRO JAKOMIN

SLOVENSKI E-FORUM LJUBLJANA POTREBUJE SODOBNO ENERGETSKO ZASNOVO

Na mednarodnem strokovnem posvetovanju Nova energija za mesto Ljubljana, ki ga je v sodelovanju z nekaterimi uglednimi ustanovami 16. oktobra v Ljubljani organiziral Slovenski E-forum (Društvo za energetska ekonomiko in ekologijo), so udeleženci v okviru projekta Javnost za trajnostno energetska zasnovo Ljubljane obravnavali aktualna razvojna energetska vprašanja. Srečanja se je udeležilo okrog štirideset predstavnikov energetskih podjetij, oddelka za urbanizem - MOL, Agencije za učinkovito rabo energije - MOP ter strokovnih združenj in nevladnih organizacij. Kot je pojasnil Andrej Klemenc, tajnik E-foruma, so na posvetovanju predstavili različne vidike (prostorski, okoljsko-klimatski, podjetniško-razvojni itd.), razvojne priložnosti, negotovosti in tveganja, ki

so povezana z različnimi možnimi razvojnimi scenariji energetike v Ljubljani ob vstopu v Evropsko unijo. Udeleženci so soglasno ugotovili, da mesto Ljubljana nujno potrebuje sodobno energetska zasnovo ter ustrezne službe in strokovno podporno mrežo za snovanje energetske politike in evaluacijo projektov. Kljub nerazrešenim lastninskim vprašanjem in konkurenčnim projektom pri oskrbi Ljubljane z energijo mora dati mesto prednost učinkoviti rabi energije in poskrbeti za zgledno energetska učinkovitost v stavbah, s katerimi upravlja. Ob tem so udeleženci še sklenili, da se bodo zaradi kritične obravnave energetskih vprašanj še sestajali, na ljubljansko županjo Viko Potočnik pa bodo naslovili odprto pismo, s katerim jo bodo seznanili z njihovimi pogledi na stanje, težave in izzive ter predlagali možne inštitucionalne rešitve.

MIRO JAKOMIN

PREMOGOVNIK VELENJE PRIDOBIVANJE ZNANJA O PODJETNIŠTVU

V Premogovniku Velenje se je 28. septembra začela poslovna šola, v katero so vključeni strokovnjaki iz vseh podjetij v poslovnem sistemu. Za to poslovno šolo so se v premogovniku odločili predvsem zaradi potrebe po prestrukturiranju premogovniške dejavnosti. Namen poslovne šole je usposobiti udeležence za samostojno izdelavo poslovnih načrtov, izdelati poslovni načrt za določeno poslovno idejo ter usposobiti udeležence za uspešno vodenje v zgodnji fazi uresničevanja poslovnega načrta. Sestavljena je iz dveh programov, in sicer iz delavnice za izdelavo poslovnih načrtov ter iz splošnega izobraževanja o podjetništvu. Organizacijo te šole je vodstvo Premogovnika Velenje podprlo z namenom, da bi se zaposleni čim več naučili, si izmenjavali zamisli in se naučili izdelovati poslovne načrte. V poslovno šolo je vključenih 20 strokovnjakov iz vseh članic poslovnega sistema, ki so poleg tega v svoje time, ki jih vodijo, dodatno vključili še 38 svojih sodelavcev. Za organizacijo šole skrbi Oddelek za izobraževanje Premogovnika Velenje, njena izvedba pa je v pristojnosti predavateljev in sodelavcev CISEF-a, izobraževalnega centra Ekonomske fakulte-

te pri Univerzi v Ljubljani. Programski vodja šole je dr. Maks Tajnikar, predavatelj na Ekonomski fakulteti in od 1. oktobra letos tudi dekan te fakultete. Dr. Franc Žerdin, direktor Premogovnika Velenje, je ob začetku šole poudaril, da naj bi njena izvedba pomagala strokovnim kadrom, ki so se prijavili v to šolo, in članom timov pridobiti znanja za nadaljnje prestrukturiranje poslovnega sistema. »V poslovnem sistemu se moramo nujno prestrukturirati,« je dejal dr. Žerdin, »in poskrbeti za rast obsega poslovanja, rast dodane vrednosti na zaposlenega ter za rast števila delovnih mest. V poslovnem sistemu imamo veliko vseh virov: finančnih, materialnih, človeških, znanja in izkušenj ter veliko neizrabljenih možnosti.« Kako vse te vire zbrati, uporabiti in njihov skupni rezultat prodati na trgu, bo udeležence učila poslovna šola. Končana bo februarja 2002 in vsi se nadejajo, da bo prinesla veliko novega, uporabnega znanja.

SIMONA PRAH

AGENCIJA ZA ENERGIJO NASTOPILE PRIČAKOVANE SPREMEMBE

Kot ugotavljajo v Agenciji za energijo, je po 15. oktobru prišlo do pričakovanih sprememb pri načinu nakupa električne energije za upravičene odjemalce. To je namreč podaljšani rok, ki ga je vlada na predlog velikih odjemalcev električne energije določila (prvotni datum je bil 15. april), da bi se lahko bolj pripravili na delovanje trga električne energije. Po tem roku morajo upravičeni odjemalci sami poskrbeti za dobavo električne energije in dostop do omrežij. Elektrodistribucijska podjetja predlagajo upravičenim odjemalcem sklenitev novih pogodb za čas do konca leta, in sicer posebej za nakup energije in za dostop do elektroenergetskega omrežja, kot to zahtevajo zakonodaja in tržne zakonitosti. Zaradi velikega števila vprašanj so se v agenciji odločili, da bodo odgovore objavljali kar na spletnih straneh (www.agens.si). Kot je povedal prof. dr. Jože Koprivnikar, direktor agencije, imajo izbor praktičnih podatkov, ki lahko pomagajo pri odločitvah vsem, ki se čim prej želijo prilagoditi tržnim zakonitostim pri oskrbi z električno energijo. Povedal je tudi, da se bodo

V Agenciji za energijo skrbijo za redno obveščanje javnosti, interesantom pa so podatki na voljo tudi na spletni strani (www.agen-rs.si).

Foto Miro Jakomin

omenjene spremembe pri dobavi električne energije zaradi pričakovane povečane ponudbe dobaviteljev intenzivirale v letu 2002. Ob tem v agenciji ugotavljajo, da nekateri upravičeni odjemalci še niso uredili dostopa do omrežij. Le z urejenim dostopom do omrežij se bodo podjetja lahko izognila plačilu posebnih sistemskih storitev za nedovoljena odstopanja v letošnjem letu. Sicer pa bo predvidoma z začetkom naslednjega leta začel veljati tudi novi Pravilnik o določitvi cen za uporabo elektroenergetskih omrežij in kriterijih za upravičenost stroškov, ki ga pripravlja Agencija za energijo.

MIRO JAKOMIN

SODOBNA ELEKTRONIKA 2001 NAJZANIMIVEJŠI TA HIP JE TELEKOMUNIKACIJSKI TRG

Na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani je bil prvi teden v oktobru tradicionalni oziroma že 49. po vrsti sejem Sodobna elektronika, ki je letos bil še posebej obarvan v luči sodobnih telekomunikacijskih tehnologij. Obiskovalcem se je v petih dneh predstavilo 472 razstavljalcev iz 24 držav, žal pa so tudi tokrat med njimi prevladovali predvsem zastopniki tujih podjetij, saj so med domačimi proizvajalci izstopale le nekdanje Iskrine družbe. Sicer pa so letošnji prireditvi močan pečat vtisnile predvsem sodobne telekomunikacijske tehnologije, ki že nekaj let krojijo razvoj povezanih tehnologij, torej tudi elektronike. Eden zanimivejših na sejmu je zagotovo bil prireditveni

prostor Iskratela, ki se zadnja leta intenzivno usmerja v uvajanje novih internetnih tehnologij v navezavi z nemškim Siemensom. Med njihove zadnje dosežke sodita IP telefonija in sistem ASDL, ki pomenita okostje nove ponudbe internetnih vsebin, od dela na daljavo do različnih zabavnih specializiranih oddaj. Vse omenjene tehnološke možnosti so zelo slikovito uprizorili tudi s prirejeno gledališko predstavo, tako da so obiskovalci lahko dobili otipljiv pogled v svet novih komunikacij. Precej zanimanja je požela tudi predstavitev sistema VAX, ki dejansko pomeni napravo za informiranje in nadziranje, alarmiranje in obveščanje, vklop in izklop naprav ter vzdrževanje in servisiranje z uporabo telefonov GSM in sporočil SMS. Naprava je sestavljena iz modula VAX, na katerega priključimo telefon GSM. Po mobilnem telefonu pa lahko nato s sklicem iz poljubnega mesta vklopimo, izklopimo ter preverimo stanje naprav, ki so nanj priključene. Glede na izvedbo lahko modul priklopimo na različne naprave, od infra rdečih senzorskih stikal, ki nadzirajo gibanje v hiši, do posameznih gospodinjskih naprav, ob napakah ali ob izpadih električne energije pa nas VAX na prej določene številke s klicem oziroma sporočilom SMS obvesti o nepravilnem delovanju. S predstavitvijo novih ponudb in možnosti, ki jih ponujajo sodobne tehnološke rešitve, se je letos prvič podrobneje predstavila tudi RTV Slovenija, Siemens pa je svojo predstavitev s področja energetike usmeril predvsem na novo generacijo plinskih turbin, ki se odlikujejo še z večjim izkorist-

Foto Brane Janjič

kom, nižjimi emisijami plinov in manjšimi vzdrževalnimi stroški. Drugače pa je bila letošnja prireditvev Sodobna elektronika resnično povsem podrejena telekomunikacijskim tehnologijam, kot tistemu področju, ki ta hip ne prinašajo le največjih dobičkov, temveč napovedujejo tudi povsem drugačno prihodnost sveta elektronike.

BRANE JANJIČ

PREMOGOVNIK VELENJE V MUZEJU ODPRTA NOVA RAZSTAVA

Muzej premogovništva Slovenije v Velenju je letos obiskalo že več kot 22.000 obiskovalcev in med njimi je bilo deset odstotkov tujcev iz več kot tridesetih držav sveta. V muzeju so še posebej veseli, da zanimanje za ogled narašča med prebivalci sosednjih držav, Hrvaške in Avstrije. Konec meseca bo multimedijski ogled muzeja (celoten muzej je opremljen s svetlobnimi, zvočnimi in drugimi učinki) na voljo tudi v italijanski različici, zato v muzeju pričakujejo tudi večje število italijanskih gostov.

V sklopu muzejske dejavnosti potekajo tudi številne druge prireditve, predvsem se trudijo zunanje prostore muzeja popestriti s priložnostnimi razstavami. Tako so v torek, 16. oktobra, odprli razstavo likovnih del Jožeta Ovnikarja iz Trbovelj. Avtor je od otroških let povezan z rudarstvom, zato je razstavljena dela naslovljena »Kameradi«. Razstava bo na ogled do konca decembra.

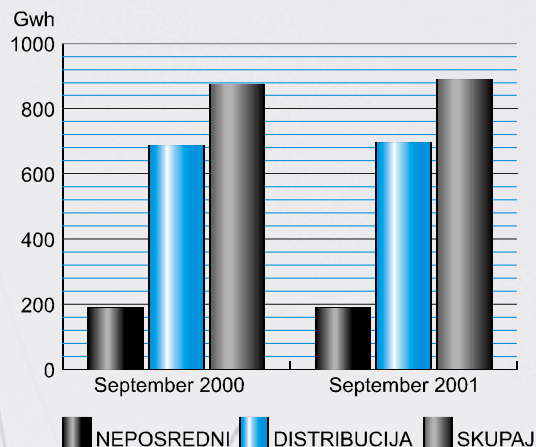
SIMONA PRAH

*Iskraemeco
je vse
uspešnejša.*

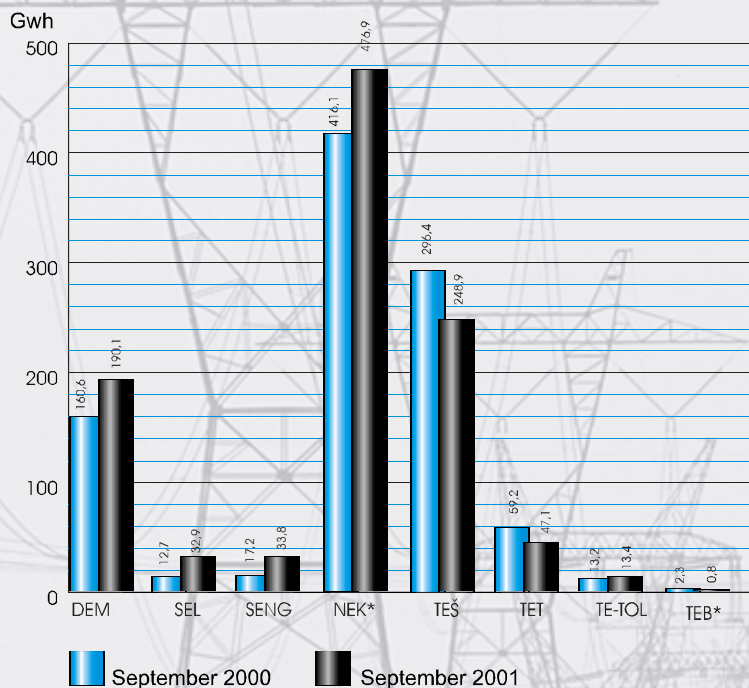
TUDI SEPTEBRA VEČJA PORABA

Povečano povpraševanje po električni energiji je bilo mogoče zaslediti skoraj v vseh letošnjih mesecih, in glede tega tudi september ni bil nikakršna izjema, čeprav je bila tokrat rast nekoliko manjša kot v poletnih mesecih. Tako smo deveti letošnji mesec v Sloveniji porabili 880,5 milijona kilovatnih ur, kar je bilo za 9 milijonov ali odstotek več kot v istem času lani. Višjo porabo smo izmerili tako pri neposrednih odjemalcih, ki so iz prenosnega omrežja prevzeli 188 milijonov kilovatnih ur (za 0,8 odstotka več), kot pri distribucijskih podjetjih, ki so s prevzetimi 692,5 milijona kilovatnih ur lanske rezultate presegla za 1,1 odstotka. Dejansko dosežena poraba je bila za pol odstotka tudi nad napovedmi, zapisanimi v elektroenergetski bilanci.

HIDROELEKTRARNE ZA TRETJINO BOLJŠE, TERMOELEKTRARNE PA NA LANSKI RAVNI

Iesensko deževje, ki je spremljalo večino septembrskih dni, je dobro napolnilo korita naših rek, kar se je poznalo tudi pri proizvodnji domačih hidroelektrarn. Tako smo septembra iz slovenskih hidroelektrarn prejeli kar 256,8 milijona kilovatnih ur električne energije oziroma kar za 66,3 milijona ali 34,8 odstotka več kot v istem času lani. Zelo dobro pa so obratovale tudi jedrska elektrarna Krško in druge termoelektrarne, ki so skupaj v omrežje prispevale 787,1 milijona kilovatnih ur oziroma ravno toliko elektrike kot septembra lani. Glede na tako dobre proizvodne rezultate smo morali precej manj električne energije uvoziti, saj je skupni uvoz znašal le 8,4 milijona kilovatnih ur ali približno polovico lanskih količin. Po drugi strani pa smo na tuje lahko prodali 145,7 milijona kilovatnih ur presežkov in tako lanske izvozne rezultate presegli za dobrih 44 odstotkov.

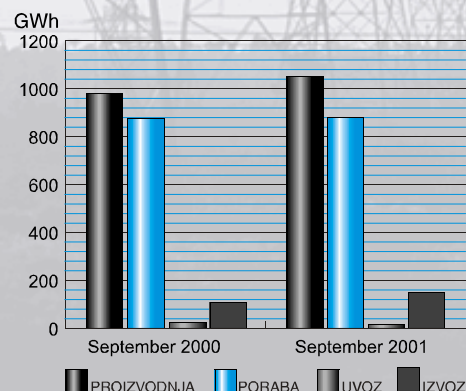

* upoštevana je celotna proizvodnja NEK

* TEB - topla rezerva v sistemu

LETOS LAHKO PRIČAKUJEMO 2-ODSTOTNO RAST PORABE

Sodeč po podatkih, zbranih v prvih devetih letošnjih mesecih, bomo v Sloveniji letos najverjetneje imeli 2-odstotno rast porabe, saj je znano, da poraba v zimskih mesecih še naraste, že doslej pa je stopnja rasti dosegla 1,9 odstotka. Do začetka oktobra smo namreč v Sloveniji porabili že 7 milijard 940,6 milijona kilovatnih ur električne energije, pri čemer se je poraba tako pri neposrednih odjemalcih kot pri distribucijskih podjetjih v primerjavi z istim lanskim obdobjem povečala za 1,9 odstotka. Na srečo odjemalcev storilnost vztrajno povišujejo tudi slovenske elektrarne, ki so v prvih devetih mesecih v omrežje poslale že 9 milijard 527,3 milijona kilovatnih ur elektrike ali za 10,7 odstotka več kot v istem času lani. Zato smo lahko za dobrih 63 odstotkov povečali tudi izvoz električne energije, medtem ko je uvoz za potrebe nemotenega delovanja slovenskega elektroenergetskega sistema ostal na približno lanski ravni.

V ESOE bistvena USKLAJENA IZHODIŠČA

Kakšen pomen ima oblikovanje sistema dodatnega pokojninskega zavarovanja za zaposlene? Kako je s pooblastili predstavnikov ekonomskega socialnega odbora energetike? Kdo bo odločal o programu prestrukturiranja presežne delovne sile v elektroenergetskem sistemu? Kako je s pretokom vladnih informacij o aktualnem dogajanju v EES? Ta vprašanja smo oktobra zastavili dr. Robertu Golobu, predsedniku ekonomsko socialnega odbora energetike.

Dr. Robert Golob je v pogovoru ugodno ocenil potrditev osnovnih izhodišč za oblikovanje sistema dodatnega pokojninskega zavarovanja (II. steber). Kot je menil, je zelo pomembno, da so delavci v okviru ene kolektivne pogodbe enako obravnavani v vseh energetskih podjetjih. V primeru, ko gre za skupna izhodišča in pogajanja s pokojninskimi družbami potekajo enotno, so lahko za zaposlene doseženi bistveno boljši pogoji, hkrati pa tudi precej nižji stroški za soudeležena podjetja.

Na vprašanje, kako je s pooblastili ekonomskega socialnega odbora energetike, je predsednik ESOE pojasnil, da so v tem odboru predstavniki delodajalcev (David Valentinčič, Združenje delodajalcev Slovenije), delojemalcev (dr. Franc Žerdin, Gospodarska zbornica Slovenije) in Ministrstva za okolje in prostor (dr. Robert Golob, Urad za energetiko). Omenjeni predstavniki imajo znotraj svo-

jih ustanov polna pooblastila, v okviru ESOE-ja pa so njihova pooblastila seveda omejena z njihovimi funkcijami. Ekonomsko socialni odbor energetike deluje z velikimi pooblastili, vendar pa so eno zadeve, ki so v pristojnosti samostojnega odločanja ESOE-ja, drugo pa zadeve, ki jih je treba izpeljati preko vlade. Tak primer bo gotovo program prestrukturiranja presežne delovne sile kot sestavni del širšega programa privatizacije EES, ki ga bodo pripravili in uskladjali v ekonomsko socialnem odboru in ga nato predložili v potrditev vladi. Bistveno pa je, da so v ESOE-ju s polnimi pooblastili postavljena izhodišča, ki jih bo moral upoštevati izvajalec programa privatizacije. Pred kratkim so se že začele prve aktivnosti za pripravo mednarodnega razpisa za zbiranje ponudnikov, hkrati pa v elektroenergetskih podjetjih poteka tudi cenitev sredstev. Dejstvo je, da vsak proces privatizacije, združevanja

podjetij ali racionalizacije stroškov pomeni velik pritisk na delovna mesta. Lastnik želi doseči čim manjše stroške, zaposleni in sindikati pa seveda želijo obdržati čim večje število delovnih mest in si zagotoviti socialno varnost. Po besedah dr. Goloba je ključna naloga ESOE-ja v tem, da skuša poiskati konsenz med obema interesoma. Vendar pa bodo socialni partnerji vstopili v ta proces premišljeno in skušali doseči cilje šele v daljšem obdobju, da bi se izognili drašičnim kadrovskim posegom.

In kako je z očitki sindikalistov, da pri pretoku informacij z vrha prihaja do »kratkih stikov«? Kot pojasnjuje dr. Golob, je največja težava v tem, da se dogodki v zadnjem času odvijajo z bliskovito naglico, zato je Urad za energetiko pod velikim časovnim pritiskom in včasih informacije posreduje šele naknadno. Res pa je tudi, da so predstavniki sindikata o vsem pravočasno obveščeni v procesu zore-

Predsednik ESOE dr. Robert Golob se zavzema za korektno sodelovanje z vsemi socialnimi partnerji, še posebno pozornost pa namenja problematiki sindikatov in zaposlenih. Dejstvo je, da imajo sindikalisti vse možnosti, da mu na številnih srečanjih zastavijo tehtna vprašanja o liberalizaciji v EES. Res škoda, če teh priložnosti ne bi docela izrabili.

Foto Miro Jakomin

SLOVENIJA ŠE IŠČE. najboljšo POT

V teh dneh na SDE kar dežujejo številna vprašanja v zvezi z oblikovanjem dodatnega pokojninskega zavarovanja. Kot je tik pred oddajo prispevka povedal podpredsednik Valter Vodopivec, bodo v okviru ekonomskega socialnega odbora energetike že v kratkem podpisali sporazum o oblikovanju in financiranju drugega pokojninskega stebra in na tej podlagi sprejeli pogodbo med sindikatom in upravo družbe. V začetku novembra bodo pripravili enodnevni izobraževalni seminar za sindikaliste, nato se bo informiranje odvijalo na zborih delavcev v posameznih podjetjih, zatem pa bodo začeli zbirati pristopne izjave zaposlenih.

S problematiko reševanja nasedlih investicij se slovenska podjetja elektrogospodarstva in premo- govništva ukvarjajo že od začetka veljavnosti Energetskega zakona. Letos aktivnosti v sodelovanju z Uradom za energetiko (Ministrstvo za okolje in prostor) potekajo preko Združenja za energetiko na Gospodarski zbornici Slovenije, ki je za operativno spremljanje izvajanja ukrepov imenovala posebno delovno skupino. Na zadnji seji upravnega odbora združenja je bila posebna točka dnevnega reda namenjena tej problematiki. Predstavljene so bile najnovejše izkušnje pri reševanju nasedlih investicij v Evropski uniji in v nekaterih državah, ki to članstvo v kratkem pričakujejo.

nja zamisli. Bistveno je, da v ESOE-ju med partnerji obstaja konsenz glede temeljnih izhodišč, potem pa ni toliko pomembno obvestilo, ali se je nek že napovedani dogodek zgodil ta ali oni dan. Praktično je nemogoče, da bi se dr. Golob poleg obsežnih nalog osebno ukvarjal še z obveščanjem sindikatov in drugih ustanov. Vendar pa mu lahko sindikalisti na vsakem srečanju zastavljajo vprašanja o temah, o katerih menijo, da nimajo na razpolago dovolj informacij. Dr. Golob jih je na sejah že sam večkrat pozval, naj se z vprašanji bolj intenzivno vključijo v razpravo.

MIRO JAKOMIN

Energetski zakon (Uradni list Republike Slovenije, št.79, 30.09.1999) v 26. členu določa, da lahko izvajalci oziroma podjetja v dejavnosti proizvodnje električne energije pridobijo pravico do pomoči pri reševanju »nasedlih investicij«. Po definiciji v slovenskem zakonu so to investicije, ki so bile načrtovane in izvedene pred 1. januarjem 1997 in v tržnih razmerah niso rentabilne oziroma se ne morejo amortizirati. V mednarodni praksi so načini reševanja nasedlih investicij zelo različni in tudi znotraj Evropske unije ni enotno predpisane metodologije. Izvirni izraz »stranded costs« je ameriškega izvora in ga lahko prevajamo na več načinov: netržni stroški, stroški prehoda v konkurenčno tržno okolje, nasedli stroški, nasedle investicije ali nasedlost podjetja. Še naj-

bolj enotno je mnenje, da »nasedlost podjetij« oziroma »nasedle stroške« ugotavljamo iz razlike med vsoto vseh stroškov, ki nastajajo na prehodu iz državno monopolnega v tržno gospodarstvo, in ceno električne energije, ki jo je mogoče doseči na prostem trgu. Glavni namen ugotavljanja in reševanja problema nasedlih investicij je omogočiti konkurenčnost podjetij za proizvodnjo električne energije na mednarodnem trgu, zato je pri njihovem reševanju pomembno celovito analiziranje vseh poslovnih aktivnosti, ki vplivajo na ekonomičnost poslovanja podjetij. Tudi v mednarodni praksi je obveljalo, da pri reševanju problema nasedlih investicij država v soglasju z Evropsko unijo pomaga podjetjem pri prehodu v razmere prostega ener-

getskega trga. To je pomoč, ki jo lahko podjetje dobi samo enkrat in mora biti izpeljana v dogovorjenem časovnem obdobju.

Z NASEDLOSTJO SE UKVARJAJO SKORAJ VSE EVROPSKE DRŽAVE

V Pragi je pod okriljem Evropske unije aprila potekal posvet z naslovom »Nasedle investicije v elektro sektorju in dokončno oblikovanje mednarodnega trga z električno energijo«. Na posvetu so bile predstavljene najnovejše izkušnje, ki jih imajo z naslednimi investicijami države članice EU, prav tako pa so bila predstavljena tudi razmišljanja nekaterih držav kandidatk za vstop v Unijo.

Do sedaj je 12 držav, članic Unije, prijavilo Evropski komisiji svoje sheme pokrivanja nasedlih stroškov energetskega sektorja. **Švedska, Finska in Italija** prijav še niso oddale. **Nemčija in Luksemburg** sta v prijavah zahtevali posebno obravnavo in izvzem iz direktive, ki določa postopke odobranja pomoči pri reševanju nasedlih investicij. Druge članice Unije so prijave oddale in v njih za reševanje nasedlosti podjetij zahtevajo finančne kompenzacije. **Španija** zahteva delno povrnitev izgube zaradi razlike med garantirano tarifo pred liberalizacijo trga in ceno, ki bo na prostem trgu dosegljiva. Skupna vrednost stroškov prestrukturiranja in prehoda v konkurenčno okolje (tako imenovani CTC stroški: Cost of transition to Competition) je ocenjena na 10,5 mlrd evrov. V obdobju desetih let bo izplačana v naslednjih deležih: 50 odstotkov v nuklearni sektor, 30 v konvencionalni termo sektor in 20 odstotkov v hidro sektor. V prijavi so predlagali tudi mehanizem, ki bo izničil prevelik vpliv razlike med prognoziranimi in dejansko doseženimi cenami. Če bo dejanska cena elektrike nižja od predvidene v prijavi, bodo letne kompenzacije višje, vendar bo zato prehodno obdobje krajše. Letna povračila bodo zagotovljena skozi regulirane tarife in prenosne takse. Sredstva bodo zbrana preko distribucijskih podjetij in pod nadzorom regulatorja trga posredovana proizvodnim podjetjem. Na **Danskem** bodo stroški nasedlosti poravnani preko dodatne obremenitve potrošnikov električne energije. V

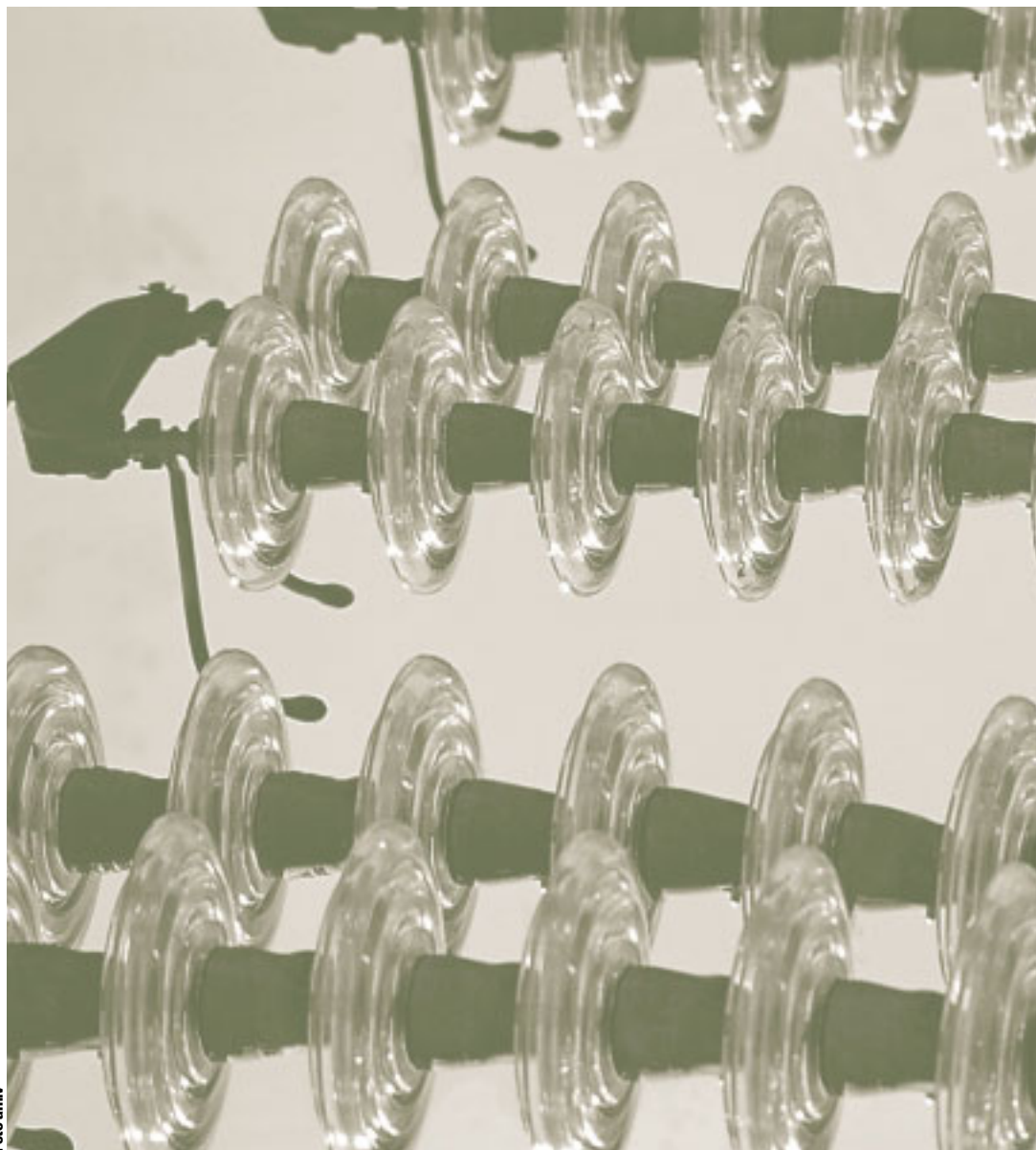

Foto arhiv

prijavi so se odločili za metodologijo vrednotenja po načelu ex-post, ki nasedlost določa iz dejanskih doseženih tržnih cen, torej kot dejansko izgubo in upošteva neobračunano amortizacijo, ki se pri tem pojavi. Morebitni presežki bodo vrnjeni potrošnikom. Za določevanje vsakokratne višine prispevkov bodo ločeno izvajali kalkulacije in na njihovi podlagi obračunali stroške. Prijava **Združenega kraljestva** je regionalno omejena samo na **Severno Irsko** in predvideva dodatno obdavčitev končne porabe električne energije za pokrivanje stroškov predvsem zaradi neizpolnjevanje dolgoročnih pogodb, ki jih imajo štirje glavni severno irski proizvajalci električne energije. Avstrijski program reševanja nasedlosti podjetij predvideva povračila trem hidroelek-

trnam zaradi izgubljenega prihodka, ki bo nastal zaradi nižjih cen in za izpolnjevanje dolgoročnih pogodb o porabi domačega lignita v termoelektrarnah. Začetna vrednost prijave je bila 2,5 mlrd evrov, vendar so jo neodvisni strokovnjaki, ki so postopoma izločili vsa podjetja, pri katerih ni bilo mogoče napovedati dolgoročnega konkurenčnega preživetja, temeljito prevetrili in skupno vrednost zmanjšali na 620 mio evrov. Sredstva za pokrivanje nasedlosti bodo zagotovili s taksami pri upravičenih odjemalcih, in v ta namen oblikovali poseben fond. Polnil ga bo sistemski operater s taksiranjem prenosa. Prehodno obdobje bo trajalo do leta 2009. S fondom bo upravljalo ministrstvo, ki bo odredilo tudi izplačila. Prijavi Nizozemske in Belgije sta razmeroma podobni. **Nizozemci** bodo v sklopu reševanja nasedlosti energetskih podjetij pokrivali stroške v zvezi z gradnjo in obratovanjem postrojenja za uplinjanje premoga. Poleg tega bodo sistemsko poskrbeli za pokrivanje izgub v daljinskem ogrevanju, ki bodo prav tako nastale zaradi

razlike med zagotovljeno ceno pred liberalizacijo energetskega sektorja in dosegljivo tržno ceno. Skupna vrednost prijave znaša 650 mio evrov. V **Belgiji** bodo poskrbeli za stroške razgradnje poskusnih nuklearnih pogonov, kjer bodo povračila namenjena izpolnjevanju obveznosti v zvezi z nizko radioaktivnimi odpadki. Iz naslova reševanja nasledlosti bodo izpolnjene tudi nekatere obveznosti do pokojninskih skladov. Posebnost belgijske prijave je v tem, da poseben segment pomenijo sredstva, predvidena za promoviranje obnovljivih virov in spodbujanje racionalne rabe energije. Belgijska prijava znaša skupaj 1,3 mlrd evrov. Sredstva bodo po upravičencih razdeljena: 30 odstotkov za nuklearni sektor, 60 za pokojninske sklade in 10 odstotkov za obnovljive vire in racionalno rabo energije. V obeh državah bodo vir za pokrivanje stroškov nasledlosti zagotavljali z dodatnim deležem v tarifi za transport električne energije in sistemskih storitvah. Sredstva bodo zbirali na posebnem fondu na pristojnem ministrstvu, ki bo tudi odredilo izplačila do pomoči upravičenim proizvajalcem. V **Grčiji** so analizirali ekonomsko učinkovitost proizvodnje električne energije iz domačih razpoložljivih virov, to sta lignit in vodna energija. Največji problem pomenijo dolgoročne pogodbe za preskrbo z električno energijo, ki jih ni mogoče preklicati. Pri pokrivanju stroškov nasledlosti hidroelektrarn so posebej opredelili še vrednost infrastrukturnega dela, ki ga je treba zagotoviti v sklopu njihove gradnje. Skupno prijavljena vrednost nasledlosti znaša 1,4 mlrd evrov. Še vedno se niso odločili za način pokrivanja stroškov, zato ostaja odprto vprašanje, ali bo to izvedeno kot enkratno poplačilo ali kot poplačilo v več obrokih. Tudi vira pokrivanja še niso dokončno definirali. Del sredstev bo predvidoma pokrit iz proračuna, čeprav v Evropski komisiji nad proračunskim pokrivanjem niso preveč navdušeni, z drugim delom pa bodo bremenili končne porabnike. **Francoski** parlament se je odločil, da ne bo pokrival stroškov nasledlosti skozi sistem državnih pomoči, zato so prijavo, ki so jo že v letu 1998 naslovili na Evropsko komisijo in v kateri so opredelili stroške nasledlosti za razgradnjo nuklearnih pogonov ter izpolnjevanje pokojninskih obveznosti in dolgoročnih po-

godb, umaknili. Kljub različnosti problemov je Evropska komisija na podlagi končnih prijav držav članic in v smislu poenotenja pristopov oblikovala naslednje smernice za reševanje nasledlosti podjetij:

- podjetjem v dejavnosti proizvodnje električne energije je treba omogočiti postopen prehod v konkurenčno poslovanje;
- pokrivanje naslednjih stroškov bo za posamezne upravičence edina državna pomoč, ki bo zanje mogoča;
- pomoči se bodo morale od februarja 2006 naprej zmanjševati;
- po letu 2010 pomoči ne bodo več možne;
- Evropska komisija bo v državah članicah omejevala uvajanje zakonodajnih rešitev, ki bodo predpisovale dodatne obdavčitve in ustanavljanje državnih proračunskih virov za poplačilo stroškov nasledlosti.

V SLOVENIJI PO PRVIH OCENAH ZA 122 MILIJARD NASEDLIH INVESTICIJ

Zanimiva so tudi razmišljanja predstavnikov držav kandidat, ki čakajo na sprejem v Evropsko unijo. Iz njih lahko razberemo, da so njihova vprašanja zelo podobna slovenskim. Sedaj je že jasno tudi dejstvo, da tudi skupni pregled vseh končnih prijav držav članic Evropske unije kandidatkam ne olajšuje dela. Še naprej ostajajo metode prijav in njihova vsebina od države do države različne in zahtevajo posebno obravnavo. Na **Madžarskem, Poljskem in Češkem**, ravno tako kot v Sloveniji, še vedno ostajajo vprašanja glede metode ocenitve velikosti nasledlosti, mejnega datuma (v Sloveniji 1. 1. 1997), dolžine prehodnega obdobja ter načinov in virov pokrivanja. V vseh državah je obveljalo tudi prepričanje, da je obseg naslednjih stroškov s koncentracijo kapitala in poslovnih funkcij ter z organizacijskimi ukrepi mogoče bistveno zmanjšati. Na **Poljskem** bodo poseben problem pomenili stroški izpolnjevanja okoljskih zahtev (predvsem emisij), kjer se bodo velike investicije v čištilne naprave šele začele, ter dejstvo, da je skoraj 70 odstotkov porabe električne energije vezanih na sedaj veljavne dolgoročne pogodbe s proizvajalci. Podobno kot v Evropski uniji tudi kandidatke za vstop predvidevajo, da bo za vire pokrivanja nasledlosti treba poskrbeti preko tarif za prenos in distribucijo

električne energije oziroma s sistemskimi storitvami. Reševanje nasledlosti podjetij v elektrogospodarstvu je tudi v Sloveniji že nekaj časa zelo aktualna tema. Z Energetskim zakonom je to tudi zakonsko pogojeno. Pravočasno, torej do zakonsko predpisanega roka, 15. oktobra 2000, so podjetja oddala deset prijav za reševanje naslednjih investicij. Podobno, kot je praksa v Evropi, se tudi slovenske prijave med sabo zelo razlikujejo. Ker je skladno z Energetskim zakonom in pravili za dodeljevanje državnih pomoči nujna transparentnost in usklajenost zahtevkov, mora pristojno ministrstvo na ravni države pripraviti skupen program reševanja nasledlosti podjetij ter izdelati uredbo o metodologiji in kriterijih za presojo upravičenosti do pomoči. Program in uredba bosta pred začetkom veljavnosti morala prestatati še verifikacijo na Evropski komisiji.

Vlada Republike Slovenije se je seznanila s problematiko razreševanja naslednjih investicij v podjetjih elektrogospodarstva in premogovništva ter odredila aktivnosti, ki jih morajo podjetja izvesti pred dokončnim oblikovanjem programa. Za koordinacijo aktivnosti je pristojno Ministrstvo za okolje in prostor oziroma Urad za energetiko. Ukrepi, ki bodo predvideni tudi v končnem programu reševanja nasledlosti podjetij, so kratkoročni in dolgoročni. Kratkoročni zajemajo koncentracijo kapitala in poslovnih funkcij podjetij ter ponovno vrednotenje osnovnih sredstev oziroma »čiščenje« njihovih bilanc. Dolgoročni ukrepi, ki bodo izvedeni v desetletnem prehodnem obdobju, se nanašajo na izločanje poslovno nepotrebnih sredstev in dejavnosti ter na prestrukturiranje energetskega sektorja in zapiranje nerentabilnih rudnikov. V posameznih prijavah so podjetja svojo nasledlost oziroma razliko v stroških, ki s ceno, ki bo dosegljiva na trgu, ne bo pokrita, opredelila v različnih kategorijah: kot naselje dolgove, naselje amortizacijo, izpad prihodka oziroma izgubo. V prijavah so upoštevani tudi odpisi nepotrebnih osnovnih sredstev, stroški prestrukturiranja dejavnosti in zapiranje nerentabilnih obratov. Skupna vrednost prijavljenih programov znaša 122,2 mlrd tolarjev oziroma 560 mio evrov. Obveljala je ocena, da bo ta vrednost, po izvedbi vseh potrebnih aktivnosti v podjetjih in na ravni države, bistveno nižja.

DR. MILAN MEDVED

DO KONCA LETA NOVA OCENITEV premoženja

Sredi oktobra je bilo v Fiesi 11. srečanje Društva ekonomistov elektrogospodarstva in premogovništva Slovenije /DEEP/, kot edine strokovne organizacije na ravni sistema. Teme tokratnega strokovnega srečanja več kot 80 finančnih in računovodskih delavcev iz vseh podjetij EGP so bile predvidene reforme slovenskega davčnega sistema, vrednotenje stvarnega premoženja slovenskega elektrogospodarstva in premogovništva in notranja revizija v gospodarskih družbah EGP.

Novo vrednotenje stvarnega premoženja slovenskega elektrogospodarstva in premogovništva izvaja podjetje P&S iz Ljubljane na podlagi naročila Združenja za energetiko pri Gospodarski zbornici Slovenije. Združenje pa so za to naročilo pooblastila in ga bodo plačala podjetja elektrogospodarstva in premogovništva. Izbrane metode dela, postopke, metodologijo vrednotenja in terminski plan je v svojem predavanju predstavil **Dejan Mikolič**, koordinator projekta pri P&S.

Nepremičnine, stroji in oprema slovenskih podjetij elektrogospodarstva in premogovništva bodo ocenjeni po stanju na dan 31. decembra 2001, kar pomeni, da bodo morali ocenjevalci upoštevati vse investicije in večja popravila do konca tega leta. Namen ocenitve je dobiti realno vrednost nepremičnin, strojev in opreme in s tem ugotoviti upravičenost stroškov poslovanja ter zagotoviti največje možne učinke dejavnosti, prav tako pa tudi popraviti knjigovodske vrednosti premoženja. Pri ocenitvi bodo ocenjevalci upoštevali standarde ocenjevanja, kot so ocenjena vrednost

nepremičnin in premičnin, mednarodni standard vrednotenja IVS 2000, ameriški standard za vrednotenje USPAP.

Večina osnovnih sredstev bo ocenjenih po stroškovnem pristopu. Ta temelji na predpostavki, da obveščeni kupec ne bo plačal več, kot je strošek nabave novega osnovnega sredstva za isti namen. Podlage za izračun stroškov novega osnovnega sredstva pa so nadomestitveni stroški za osnovno sredstvo s podobno uporabnostjo in reprodukcijski stroški za popolnoma enako osnovno sredstvo. Od osnovne vrednosti se nato odštejejo fizično poslabšanje, funkcionalno zastaranje in ekonomsko zastaranje.

Kot kontrolo za ocenitev standardne opreme, večnamenske nepremičnine in zemljišča bodo ocenjevalci uporabili tržni pristop, ki temelji na določitvi poštenih tržnih vrednosti na podlagi transakcij za enako oziroma podobno osnovno sredstvo. Pristop je uporaben za ocenjevanje standardne opreme, ki ne zahteva visokih montažnih in demontažnih stroškov, zemljišč in večnamenskih nepremičnin. Dohodkovni pristop pa bodo uporabili za kontrolo večnamenske nepremičnine. Ta pristop temelji na princi-

Foto Minka Skubic

Na letošnjem občnem zboru DEEP v Fiesi so bili imenovani za častne člane društva Gabirejla Erzin iz Elektro Gorenjske, Vladimir Vaupotič iz SEL, Milivoj Plevčak iz DEM in Martin Žagar iz SENG. Vsi so aktivno sodelovali v društvu vseh šest let od ustanovitve in so končali aktivno delovno dobo v podjetjih.

HSE POSTAVLJEN NA NOGE KLJUB POLITIZACIJI

Oktober so bili na seji nadzornega sveta holdinga slovenskih elektrarn imenovani mag. Drago Fabijan, generalni direktor holdinga, dr. Milan Medved, direktor poslovnega področja, in Ladislav Tomšič, tehnični direktor. Kot je povedal predsednik nadzornega sveta holdinga dr. Robert Golob, so imenovali mlado, dinamično in strokovno upravo, ki ima polna pooblastila in je pristojna za čimprejšnjo pripravo organizacijske sheme. Čeprav se je delovanje holdinga znašlo v neprijaznih razmerah in je nenehno ovirano zaradi politizacije zadev, projektne skupine že pospešeno utirajo razvojna pota.

pu sedanje vrednosti prihodnjih odnosov iz osnovnega sredstva, to je najemnin, in mu ni pomembna donosnost oziroma dobičkonosnost proizvodnje.

Ocenjevalci bodo na podlagi pogovorov in podatkov iz posameznih podjetij prišli do podatkov o obstoječi vrednosti premoženja do konca letošnjega leta, potem makro in mikro identificirali osnovna sredstva in si jih ogledali. Nato bodo preverili stanje nepremičnin in opreme, predvsem večjih, njihovo splošno stanje in dejansko starost. Pri manjših nepremičninah in opremi pa bodo ocenile skupinske, pri opremi na podlagi vzorcev. Pri tem delu jim bodo podjetja EGP pripravila vrsto podatkov, kot so letna poročila za zadnjih pet let, predračune amortizacije, veljavne zemljiškoknjižne izpiske za vse nepremičnine, opravljene cenitve osnovnih sredstev do leta 1993, investicijsko dokumentacijo za investicije v teku in vrsto podatkov iz registrov osnovnih sredstev.

Izdelovalec cenitev se je obvezal, da bo cenitev opravil v treh mesecih, to je do konca letošnjega leta. Do srede decembra naj bi bilo pripravljeno preliminarno poročilo, o katerem se bodo izdelovalci cenitev, ki bodo pri svojem delu angažirali strokovnjake iz domovine in tujine, pogovorili s strokovnjaki iz posameznih podjetij. Glede na zelo velik in obsežen projekt ter izredno kratek rok njegove izdelave bo zelo pomembno tvorno sodelovanje med izdelovalci ocenitve in odgovornimi delavci po posameznih podjetjih.

MINKA SKUBIC

Organizacijska shema holdinga slovenskih elektrarn bo po besedah **dr. Roberta Goloba** dala odgovor na ključno vprašanje, kje in kako bodo organizirane poslovne funkcije holdinga. O tem mora odločiti stroka, ne pa, da se z vprašanji, ki so v bistvu strokovne narave, ukvarjajo vlada, lokalni poslanci, državni mestni sveti ali lokalni mestni sveti. Poslovodstvo naj pove, kako se bo holding organiziral, katere funkcije se bodo združevale, kje bodo združene in podobno. Zelo pomembna naloga poslovodstva je tudi, da postavi razmejitev moči med upravo holdinga in upravami podjetij. Strokovno delo trenutno najbolj otežuje pretirana politizacija (nadaljevanje prerekanj o sedežu holdinga), ki je šla že tako daleč, da je začela ogroziti izvajanje nekaterih temeljnih nalog, kar se najbolj negativno odraža pri reševanju vprašanja o spodnji Savi. Kljub izredno neugodnim razmeram so posamezne projektne skupine pri uresničevanju

glavnih ciljev holdinga (skupen nastop na trgu, spodnja Sava, nasledle investicije) opravile veliko kakovostnega dela. O tem v javnosti doslej ni bilo veliko slišati, saj prava vsebinska vprašanja in poslovne funkcije ostajajo v senci politizacije.

V holdingu slovenskih elektrarn delujejo pravno-organizacijska, tržna, investicijska in konkurenčna skupina. Posebej omenimo delo tržne skupine, ki jo vodi dr. Tomaž Štokelj (SENG). Doslej so pripravili osnutek poslovne strategije nastopa na domačem in tujem trgu. Skupaj s strokovnjaki iz Trigela so vzpostavili neposredne stike s kupci in tujimi dobavitelji električne energije. Pridobili so prve ugodne ponudbe za uvoz in izvoz električne energije za leto 2002. Medtem pa je druga temeljna naloga, to je uresničevanje projekta spodnje Save, po mnenju dr. Roberta Goloba, postala žrtev politizacije. Pri iskanju rešitve o skupnem tržnem nastopu je namreč še bilo mogoče soglasje vseh

Kot meni predsednik nadzornega sveta HSE dr. Robert Golob, za stabilno poslovanje holdinga ne zadostuje, da bi se osredotočil samo na odnose z ELES-om in distribucijo, ampak bo moral skrbno negovati tudi odnos s končnimi odjemalci električne energije.

Foto Miro Jakomin

šestih podjetij, pri reševanju vprašanja o načrtovani gradnji HE na spodnji Savi pa se je »zalomilo«. Pojavili so se različni koncepti o tem, kako bi celotno zadevo lahko najbolj primerno organizirali in vodili. Po besedah dr. Roberta Goloba so zadevo v zadnjem času zameglile tudi razne neuglašene izjave, ki so jih javnosti posredovali predstavniki nekaterih ustanov, kar je sprožilo različne interpretacije in ugibanja.

Doslej smo v medijih lahko zasledili že celo serijo zgodb o interesnih bitkah za sedež holdinga (Ljubljana ali Maribor). Bistveno bolj pomembno pa je ključno vprašanje, kakšen bo razvoj prihodnje organiziranosti holdinga slovenske elektrarne. Po informaciji Ministrstva za okolje in prostor holding pokriva več poslovnih funkcij, ki morajo biti med sabo usklajene. Glavni namen holdinga je, da člani delujejo usklajeno tako na notranjem področju pri zmanjševanju stroškov, kot pri trženju svojih

produktov oziroma storitev. Predlog načina usklajevanja teh funkcij, pri čemer bo zagotovo potrebno tudi postopno združevanje funkcij, je ena od prvih nalog prihodnje uprave holdinga. Primarna naloga posloводства do konca leta 2001 bo vzpostavitev skupnih funkcij holdinga z namenom vključevanja najboljših strokovnjakov iz združenih podjetij. Pri oblikovanju novih delovnih mest naj bi poslovodstvo poskrbelo, da se bodo pretežno zapolnila z zaposlenimi iz združenih podjetij oziroma drugih elektroenergetskih podjetij (ELES, Trgel). Med zelo pomembne zadeve sodijo tudi organiziranje korporativnih, poslovnih in tehnoloških funkcij, optimiranje stroškov in s tem povezano združevanje poslovnih funkcij ter organiziranost službe za vodenje gradnje hidroelektrarn na spodnji Savi.

MIRO JAKOMIN

SVET DELAVCEV HOLDINGA SLOVENSKE ELEKTRARNE

Od trezne presoje in odločitve svetov delavcev v družbah, ki so vključene v Holding Slovenske elektrarne, d.o.o., predvsem pa od predsednikov teh svetov, je odvisno, kako hitro se bo oblikoval svet delavcev Holdinga Slovenske elektrarne d.o.o. Odločitev, ali bomo zaposleni v družbah, ki so vključene v holding, aktivno sodelovali v procesu oblikovanja nove družbe, je prepuščena predstavnikom zaposlenih, ki so bili izvoljeni v svete delavcev v posameznih družbah. Pozdravljamo vsa prizadevanja, ki potekajo v smeri čimprejšnje ustanovitve sveta delavcev holdinga. Zaskrbljeni pa smo ob dejstvu, da kljub pobudi za ustanovitev skupnega sveta delavcev, ki je bila poslana vsem svetom delavcev v družbah, ki so vključene v holding, do odločitve za ustanovitev sveta delavcev holdinga še ni prišlo. Apeliramo na vse svete delavcev, da se zavejo vloge in dolžnosti, ki jo imajo do vseh zaposlenih, in omogočijo delovanje sveta delavcev holdinga. V izogib nepotrebnim zapletom že pred ustanovitvijo skupnega sveta delavcev dajemo predlog, da se za začetek oblikuje svet delavcev holdinga iz predsednikov svetov delavcev družb, ki so vključene v holding, s tem da se odločitev do sprejema ustreznih aktov, ki so potrebni za delovanje sveta, sprejemajo s konsenzom. Tako oblikovanje skupnega sveta delavcev mora biti sprejemljivo za vse udeležence tega projekta. Od svetov delavcev, ki se še niso pridružili pobudi za konstituiranje sveta delavcev holdinga pričakujemo, da bodo svojo odločitev za tako ravnanje javno predstavili vsem zaposlenim, ki so vključeni v holding, saj taka odločitev zadeva vse, ki smo povezani s holdingom. Želimo, da do konstitutivne seje sveta delavcev Holdinga Slovenske elektrarne, d.o.o., pride čim prej.

**SINDIKAT NEODVISNOST-KNSS
DRUŽBE SENG
PRESEDNIK SILVESTER MEDVEŠČEK**

DOBIVA BORZEN REGIONALNO KONKURENCO?

V avstrijskem Gradcu naj bi v kratkem zaživela avstrijska energetska borza, na kateri naj bi poleg električne energije trgovali še s plinom in tako imenovanimi zelenimi certifikati, ki jih Avstrijci podeljujejo proizvajalcem iz obnovljivih oziroma alternativnih virov energije.

KONFERENCA SVETOVNEGA ZDRUŽENJA ENERGETSKIH BORZ APEX

Od 7. do 8. oktobra je v bližini Amsterdama na Nizozemskem potekala letna skupščina združenja svetovnih borz z električno energijo, ki se je je udeležil tudi Borzen kot polnopravni član združenja. Po koncu skupščine je sledila še industrijska konferenca, na kateri so bili zainteresiranim predstavljeni različni pogledi in možnosti trgovanja z električno energijo. Konferenca se je udeležilo veliko predstavnikov industrijskih porabnikov električne energije. Ti so lahko poslušali zanimiva predavanja strokovnjakov z vsega sveta in se seznanili z različnimi načini odpiranja trga z električno energijo. Letna skupščina združenja je bila sestavljena iz dveh delov. Na prvem delu so predstavniki posamez-

Sosednja Avstrija zagotovo sodi med tiste evropske države, ki se lahko pohvalijo, da so že veliko naredile na področju izrabe alternativnih virov energije, še bolj pa z ambicioznimi načrti za prihodnost. Zasluga takšnemu navdušenju gre zagotovo visoki ekološki osveščenosti prebivalcev, pa tudi dejstvu, da ima Avstrija zelo ugodno sestavno energetskega virov. Kar 75 odstotkov vse električne energije namreč dobijo iz domačih hidroelektrarn, poleg tega še dodatnih 5 do 10 odstotkov iz alternativnih virov, predvsem lesnih odpadkov iz papirne industrije. S pomočjo vladne politike, ki tudi z ustreznimi zakonodajo izraža najodločnejšo podporo večji uporabi za okolje prijaznejših virov, naj bi v naslednjih letih oziroma do leta 2007 povečali tudi delež električne energije iz biomase, vetra in sonca s sedanjega odstotka na štiri. Kot že rečeno, avstrijska vlada uporabo obnovljivih virov odločno podpira tudi z zakonodajo, tako da so denimo vsi dobavitelji električne energije zavezani, da v pogodbah s kupci zagotovijo vsaj 8-odstotni delež energije iz malih hidroelektrarn, kar dokazujejo tudi z ustreznimi certifikati. Vsak lastnik male hidroelektrarne je namreč po potrditvi statusa neodvisnega proizvajalca upravičen do izdaje zelenega certifikata za svojo energijo, ti certifikati pa naj bi se nato prodaja-

nih borz z električno energijo predstavili njihovo delo v preteklosti in opisali njihov razvoj. Prav tako so bile podane temeljne značilnosti posameznih trgov. Tako je bil zelo zanimiv prispevek predstavnikov PJM iz Združenih držav Amerike. Značilno za Združene države je, da se po zlomu kalifornijskega modela zelo intenzivno povečuje vpliv modela PJM. Prav tako smo bili podrobneje seznanjeni z vzroki za nastanek krize v Kaliforniji. Iz primera se lahko naučimo, da mora biti na vsakem trgu z električno energijo doseženo neko ravnovesje med različnimi tipi trgovanja. Tako morajo udeleženci na trgu (proizvajalci in porabniki) precejšen delež dnevnega diagrama pokriti z bilateralnimi pogodbami. Določen del diagrama, ki ga dejansko ni mogoče z veliko verjetnostjo napovedati, pa se prepusti optimiranju na dnevnem trgu z električno energijo. Iz

li trgovcem oziroma na borzi električne energije. Kot je povedal član uprave novoustanovljene avstrijske borze Energy Exchange Alpen Adria dr. Manfred Pinter, so ravno omenjeni zeleni certifikati eden izmed borznih produktov, od katerih si v prihodnosti še veliko obetajo. Drugače pa naj bi po odprtju plinskega trga na avstrijski energetske borzi, ki ima sedež v Gradcu, poleg trgovanja z električno energijo poslovali tudi s tem energentom. Kot pravi dr. Manfred Pinter, je tudi njihova borza še v povojih in si šele nabirajo pravih izkušenj, v celoti pa naj bi zaživela v začetku prihodnjega leta. So pa v letošnjem julijem že začeli poskusno trgovanje, in sicer se trguje za dan naprej. Pri oblikovanju trgovskih mehanizmov so se zgledovali predvsem po izkušnjah skandinavskih držav in Nemčije, način trgovanja pa je precej podoben našemu, in sicer prodaja električne energije poteka prek dnevnih dražb. Ob točno določenih uri se tako začne prodaja elektrike za določeno uro ali urni blok naslednjega dne in se ob točno določenih uri tudi konča. Nato sledi faza izravnave ponudb in povpraševanja, katere rezultat so dobljene cene in količina. Rezultate trgovanja potem sporočijo vsem udeležencem, upravljalcu omrežja in tudi klirinški banki, ki skrbi za finančne poravnave. Trenutni trg je omejen na eno re-

primera trga v Skandinaviji, ki trenutno edini zelo dobro deluje, je razvidno, da je ta del okrog 20 odstotkov celotne porabe. Majhen del, katerega pa ni mogoče pokriti z dnevnim trgom, pa je mogoče pokriti z uvedbo urnega trga z električno energijo. Taka struktura trga daje celoti visoko stopnjo zanesljivosti v pogledu obratovanja elektroenergetskega sistema in predvsem finančno varnost vseh udeležencev na trgu z električno energijo. Dodatno finančno varnost pomeni poznejša uvedba finančnega trga z električno energijo, ki je logična nadgradnja vsakega fizičnega trga z električno energijo. Seveda morajo biti za vzpostavitev takega načina trgovanja prej izpolnjeni določeni pogoji. Eden glavnih pogojev je dovolj velika likvidnost dnevnega trga z električno energijo. Z izpolnitvijo tega pogoja so tako odprte možnosti za uvedbo drugih produktov tr-

PREDLOG KOMPENZACIJE TRANZITNIH STROŠKOV MED ČLANICAMI ETSO

gulacijsko območje upravljalca, težnje pa so, da bi združili vsa tri avstrijska regulacijska območja (centralni in vzhodni del, Tirolsko in preostanek), tako da naj bi celotno trgovanje za vso državo v prihodnosti potekalo ravno preko graške borze. Sicer pa naj bi prek borze po besedah dr. Manfreda Pinterja prihodnje leto trgovali le z dvema odstotkoma vseh količin električne energije, količina energije pa naj bi se nato do leta 2008 postopoma povečevala do maksimalnih 20 odstotkov celotne električne energije. Zato naj bi na dnevnem trgu oziroma borzi delalo največ šest ljudi, pri čemer naj bi po njegovih ocenah avstrijski trg bil še komaj zadostno velik za normalno poslovanje takšne borze. Glede na to, naj bi v Avstriji tudi že opustili zamisli o ustanovitvi še kakšne izmed energetske borze, denimo Dunajske, in vse posle prepustili Gradcu, ki je že s samim imenom napovedal tudi težnje po širjenju v širši prostor na območju Alpe Adrie. Ali če povzamemo kar besede dr. Pinterja, električna energija ne pozna naslova, avstrijski elektroenergetski sistem pa je tudi tehnično tako zgrajen, da omogoča trgovanje tudi zunaj avstrijskih meja oziroma vsaj na območju sosednjih držav.

BRANE JANJČ

govanja z električno energijo in s tem vzpostavitev konkurenčnega in kakovostnega trga. Na konferenci so bili poleg severnoameriškega in evropskih pogledov podani tudi vidiki in usmeritve trgov na drugih območjih, med drugimi iz Argentine, Avstralije in Nove Zelandije. Iz vseh modelov je bilo lahko razbrati, da se nekega modela enostavno ne da prekopirati in prestaviti v drugo okolje. Vsak model je nastal kot posledica dejanske tehnične sestave in organiziranosti posameznega sistema. Drugi del skupščine je bil namenjen uradnemu delu. Na njem je bilo podano letno poročilo direktorja skupščine in poročilo revizorja. Nadaljevali smo z izborom direktorjev za naslednje obdobje in s potrditvijo revizorske hiše. Borzen je kot polnopravni član sodeloval na letni skupščini in je imel tudi pravico do glasovanja.

GORAZD SKUBIN

V začetku septembra je bil med vsemi TSO-ji (Transmission System Operator) v Evropi dogovorjen sistem za obračun čezmejnih tranzitnih stroškov. Načrtujejo, da naj bi mehanizem začeli uporabljati v začetku naslednjega leta. Obstoječe uvozne in izvozne tarife ter tranzitni stroški bodo izginili. Dandanes morajo udeleženci na evropskem trgu z električno energijo plačati stroške vsakemu TSO-ju, preko katerega gredo transakcije. Predlog za kompenzacijo tranzitov med članicami ETSO (European Transmission System Operator Association) bo dal udeležencem evropskega trga z električno energijo možnost in priložnost uporabiti celotno evropsko omrežje. Od tega trenutka naprej bodo odpadli vsi stroški prenosa, ki so se do sedaj večali z vsakim prehodom državne meje. Namen predloga ETSO je zagotoviti nadomestilo za omogočeni tranzit vsem udeležencem enotnega evropskega trga. Kot je bilo že večkrat omenjeno, bodo v začasnem mehanizmu za kompenzacijo čezmejnih tranzitnih stroškov stroški tranzita nadomeščeni z različnimi mehanizmi. In sicer: –okrog 60 odstotkov celotnih stroškov mednarodnih tranzitov z nacionalnimi mehanizmi vsake posamezne države (tako imenovana socializacija). Nacionalnim regulatorjem je prepuščeno (pri nas Agencija ▶

DRŽAVA	SEDANJE STANJE			ETSO-predlog
	Uvozne dajatve	Izvozne dajatve	Tranzitni stroški	Izvozne dajatve
Španija	NIČ	od 1 do 3 EURO/MWh	enako izvoznim dajatvam	
Francija	NIČ	od 0,8 do 2,44 EURO/MWh	enako izvoznim dajatvam	
Nemčija	0,64 evro/MWh	0,64 evro/MWh	1,2 evro/MWh	
Belgija	NIČ	1,0 evro/MWh EURO/MWh	1.0 do 1,5	
Italija	NIČ	NIČ	NIČ	
Nizozemska	NIČ	NIČ	NIČ	1,0 evro/MWh
Portugalska	NIČ	NIČ	NIČ	
Avstrija	NIČ	0,808 evro/MWh	Pogajanje z vsakim trgovcem posebej	
Švica			od 3,46 do 4,16 EURO/MWh	
Luksemburg	0,62 evro/MWh	0,62 evro/MWh	1,24 evro/MWh	
Danska	Od 0,65 do 1,34 EURO/MWh (Eltra)	od 0,65 do 1,34 EURO/MWh (Eltra)	enako izvoznim/uvoznim dajatvam	
	NIČ (Elkraft)	2,0 evro/MWh (Elkraft)	enako izvoznim dajatvam	

MARKETING KOT TEMELJNA PODPORA V TRŽNEM sistemu

Slovenska filozofija je temeljila na produkcijski filozofiji, ne pa na marketinški; ta nivo in spremembe pojmovanja prinaša tudi deregulacija in odpiranje trga z električno energijo. Postopno si bomo morali v zavesti spremeniti pomembnost dohodkovnih tokov, podobo poslovnih odnosov in vrednost marketinških raziskav, kar bi lahko na poljuden način rekli: »Delamo zato, da prodamo, ne zato, da delamo.«

RS za energijo), katera kategorija uporabnikov omrežja (porabniki, proizvajalci, oboji ...) bo ta strošek nosila.

–okrog 40 odstotkov celotnih stroškov mednarodnih tranzitov bo nadomeščeno s plačilom 1 evro/MWh od tistih, ki so odgovorni za izvozne posle. Kdo so ti, je spet prepuščeno odločitvi nacionalnega regulatorja. To pomeni, da so v nekaterih državah za to odgovorni trgovci z električno energijo, v drugih pa proizvajalci.

Priložena tabela prikazuje obstoječe tarifiranje, s katerim so se udeleženci trga morali soočiti v Evropi. Udeleženci trga se namreč niso srečevali samo s čezmejnimi tranzitnimi stroški, temveč so se morali vsakič posebej pogajati tudi za tranzitne stroške z vsakim TSO, preko katerega je transakcija šla, posebej. Predlog ETSO je, da bi se vsem tem postopkom izognili. Vse skupaj bi zamenjali z izvozno tarifo v znesku 1 evro/MWh, ki je v skoraj vseh primerih nižja od obstoječih tarif. Še več, nobenih tranzitnih stroškov ne bodo več plačevali, ne glede na to, kje tečejo fizični pretoki električne energije. Samo 1 evro/MWh bo treba plačati, ne glede na to, ali gre transakcija iz Španije v Francijo ali iz Finske na Portugalsko. Predlog mehanizma tudi povečuje transparentnost in fair play, ker bodo vsi akterji trga z električno energijo obravnavani enakopravno.

ETSO je ob podpori Sveta regulatorjev in Evropske komisije pripravljen uvesti mehanizem ob začetku prihodnjega leta za dobo enega leta, vendar je njegova uveljavitev kljub vsemu odvisna še od potrditve vsake države članice ETSO. Poleg tega, začasnega modela, ETSO že sedaj, v sodelovanju s Svetom Evropskih regulatorjev in Evropsko komisijo, pripravlja bolj trajen dokument, ki naj bi nadomestil tega začasnega. Slovenija (prav tako velja za članice CENTRELA – Poljsko, Češko, Slovaško, Madžarsko), ki ni polnopravna članica Evropske skupnosti in ETSO, v tem začasnem modelu ni zajeta. Ima pa obveznosti, ki izhajajo iz modela. Pri izvozu v države članice ETSO bo morala plačevati 1 evro/MWh v skupni fond. Pri tem ji je zagotovljena recipročnost in bo lahko pri uvozu tudi zaračunala po 1 evro za vsako uvoženo MWh od naslednjega TSO.

Evropska direktiva o odpiranju trga z električno energijo nas je soočila s trgovom, pa čeprav je drugačen in poseben, glede na to, da se proizvoda, kot je električna energija ne da skladiščiti. Liberalizacija na Švedskem, v Nemčiji in Angliji je pokazala, da je odprava monopolov s sprostitev akterjev na trgu mogoča in dobrodošla. Konkurenčnost omogoča zniževanje cen, zagotovitev ugodnejših pogojev, svetovanje pri racionalnejši rabi energije, paleta dodatnih storitev. V elektrogospodarska podjetja prihaja povsem nova dimenzija – komercialna funkcija. Ta je pomemben del poslovnega procesa, ki obsega organizacijo in delovanje vseh služb v podjetju, ki se ukvarjajo s komercialnimi posli. V obstoječem sistemu, ko nam je vlada krojila cenovno politiko in umetno vzdrževala nabavno – prodajno ceno električne energije in funkcije, drugega nismo potrebovali. Edinole v investicijskih procesih smo se srečevali z lastnimi gradnjami in storitvami za trg, tudi s tehnično komercialno z elementi projektnih rešitev, izdelave ponudb, pogajanj, sklepanjem pogodb, vodenjem in nadzorom gradenj, obračunom in kolovdajco. Prodaja električne ener-

gije v distribucijskih podjetjih sestavlja največji dohodek; razmerje med tarifnimi (gospodinjskimi) odjemalci in upravičenimi (tržnimi) odjemalci je v vseh podjetjih v korist slednjih, kar pomeni, da se bodo morala z veliko resnostjo in zavzetostjo lotiti trženja, ker je z izdajo licenc Agencija za energijo vzpostavila konkurenco med obstoječimi distributerji – novimi trgovci in novimi trgovci, ki bi to želeli biti. Tu prihaja v ospredje temeljni del komercialne funkcije – marketing, ki povezuje nabavo in prodajo.

MARKETING

Pri nabavi in prodaji stopa podjetje v tržno razmerje, nad katerim je tako imenovani marketing. Marketing združuje vse poslovne dejavnosti in funkcije v podjetju in postaja dejavnik poslovne politike podjetja. Marketing postaja sistem, ki ima za izhodišče potrebe potrošnikov glede na čas, položaj, kraj in materialne možnosti. Marketing ni samo obveščanje podjetja o potrebah trga, temveč tudi obveščanje potrošnika o kakovosti in možnostih za zadovoljevanje njegovih potreb. Če je doslej

Tiskovna konferenca na 5. konferenci SLOKO CIGRE 2001 na Bledu je pokazala, da je novinarski odmev kronan le s sistematičnim trajnim sodelovanjem z novinarskimi hišami.

Foto Drago Papler

poslovna politika izhajala iz tehnološko-tehničnih možnosti podjetja, pri marketingu izhaja iz potreb potrošnika.

BLAGOVNA ZNAMKA

Blagovna znamka »zelene elektrike« nas povezuje kot produkt, ki simbolizira alpski prostor. Vodilo za vse v skupnem proizvodnem podjetju ali distribucijskem podjetju - od upravljanja, vzdrževanja do dobave - je tesno sodelovanje, saj eden brez drugega ne moremo. Kot trgovec se bomo težko opravičevali za morebitne napake drugih delov podjetja - posameznih organizacijskih enot, zato je treba delovati složno in povezano. Dobro delo bo kronano s trgovskimi posli, saj je naš moto obdržati vse dosedanje uporabnike in mogoče še koga pridobiti. Naj poudarim potrebo po prepoznavni in učinkoviti celostni grafični blagovni znamki in imidžu, ki ga moramo opredeliti v podjetjih.

SVETOVANJE

S svetovanjem upravičenim odjemalcem pomagamo pri razlagi o gibanjih in značilnostih njihove porabe na podlagi obremenitvenih diagramov

in doseganju optimalnega odjema in cene. Upravičenim odjemalcem moramo nameniti posebno pozornost in skrb ter s primerno organizacijo zagotoviti, da bodo na enem mestu opravili vse stike, ki so potrebni. Poskrbeti je treba za načrtovanje in analiziranje dobave električne energije za poslovne potrebe dobaviteljev in kupcev upravičenih odjemalcev, katerim je treba zagotoviti informacijski servis.

RAZISKAVE TRGA

Strateška usmeritev je z raziskavami in analizami trga doseči in ponuditi oblikovanje širše palete marketinške ponudbe, ki bo ob temeljnem tržnem produktu, električni energiji, s celovito ponudbo dopolnjena z novimi izdelki in drugimi storitvami.

ODNOSI Z JAVNOSTJO

Danes partnerji in javnost terjajo načrtno, sistematično komunikacijo, informacijsko podporo s publikacijami in promocijo, ki se bo obrestovala s pozitivnim odmevom in pojmovanjem elektro stroke v javnosti in pri trženju.

KONKURENCA NAS ŽELI PREHITETI

Konkurenca prihaja od vsepovsod, sprva z notranjega trga, kjer branijo pozicije dosedanja elektroenergetska podjetja in jim konkurenco pomenijo novi akterji v tržno specializiranih posebnih podjetjih in kapitalsko močna velika trgovska podjetja. Spopad za prerazporeditev moči in pridobitev potencialno zanimivih kupcev bo prinesel diplomatske in agresivne prevzeme, saj vsak išče svojo poslovno priložnost s »tihim« lobiranjem, z močnimi promocijskimi in informacijskimi akcijami ter stremi h končnemu cilju - osvojiti svoj tržni prostor in si zagotoviti dobiček. Obstoječa podjetja iz elektroenergetskega sistema, ki so pridobila licenco za trgovanje z električno energijo, želijo zadržati in ohraniti 50-letne poslovne vezi, ki pa morajo temeljiti na novih pristopih in načinu dela v odnosu do odjemalcev. Če želijo, da jih konkurenca ne prehiti, morajo biti korak pred njo! Jim bo uspelo zadržati prednost?

DRAGO PAPLER

AGENCIJA ZA ENERGIJO UTIRA POT V EVROPO

Agencija za energijo bo na poti k sproščanju trga električne energije vztrajala pri strokovnih rešitvah in hkrati zagotavljala tak prehod k tržnim zakonitostim, ki ne bo dovoljeval prekinitev energetske oskrbe, pojasnjuje direktor agencije prof. dr. Jože Koprivnikar. Podlaga za to usmeritev je strokovno delo in pregledno delovanje, še zlasti glede strukture cene električne energije. V tem procesu se odstirajo zavese, ki so v prejšnjih desetletjih zakrivala porabo denarja, zbranega s plačevanjem električne energije. Trenutno se kopja najbolj lomijo na problematiki določanja cen za uporabo elektro omrežij.

Zakonodajo (predvsem energetska zakon in vrsta podzakonskih aktov) so natančno določeni posamezni elementi celote, imenovane oskrba z električno energijo. Ena od zakonsko opredeljenih nalog Agencije za energijo je določanje cene za uporabo elektroenergetskih omrežij. Čeprav agencija skrbi za izčrpno informiranje, se v nekaterih krogih EES še vedno pojavlja precej vprašanj in pomislekov. Največ težav pri razumevanju problematike omrežnin izhaja iz dejstva, da je cena za uporabo elektroenergetskih omrežij večplastna. Agencija se srečuje z zelo različnimi interesi, pri iskanju ustreznih rešitev pa mora upoštevati tako energetska zakonodajo in širše nacionalne interese kot tudi strokovne argumente. O tej tematiki smo se v začetku oktobra pogovarjali s **prof. dr. Jožetom Koprivnikarjem**, direktorjem Agencije za energijo.

V kakšni luči gledate na poslanstvo agencije v procesu odpiranja energetskega trga?

»V Agenciji za energijo se zavedamo, da je pot do sproščenega trga električne energije v Sloveniji dolga in zapletena. Toda brez ustreznih rešitev na tem področju približevanje Evropski uniji ne bo mogoče. Mnoge države so za liberalizacijo trga električne energije potrebovale celo desetletje, zato tudi v Sloveniji ne pričakujemo, da lahko trg sprostimo s preprostim pritiskom na stikalo. Pričakujemo pa, da vsi, ki smo kakorkoli vključeni v zapleten in večplasten proces varnega uvajanja trga električne energije, delamo odgovorno, strokovno in dolgoročno. Zato v Agenciji za energijo pripravljamo strokovne rešitve, ki bodo tudi v prehodnem obdobju zagotavljale nemoteno oskrbo z elektriko. V procesu

prehoda se ukvarjamo tudi s posledicami obstoječega stanja, kjer gre za sestavine cene za uporabo omrežij, ki so jih odjemalci ves čas plačevali v ceni elektrike. Zaradi delovanja agencije so te sestavine postale pregledne in s tem predmet razprav tako v strokovnih krogih kot v javnosti. Ob tem ponovno poudarjamo, da v agenciji pri odločitvah prevladujejo predvsem nacionalni interesi, strokovni argumenti pri reševanju navzkrižnih interesov odjemalcev, energetske podjetij in države ter seveda spoštovanje sprejete energetske zakonodaje.«

Katere so najpomembnejše spremembe novega Pravilnika o določitvi cen za uporabo elektroenergetskih omrežij in kriterijev za upravičenost stroškov?

»Pravilnik se dopolnjuje z namenom, da bo sistem določanja cen še preglednejši in jasen, kar je pomembno za dobro delovanje trga z električno energijo in poslovanje vseh njegovih akterjev. Gre za vsebinske dopolnitve in morebitne cenovne korekcije obstoječega veljavnega pravilnika, ki se bodo nanašale na delovanje trga v naslednjem letu. Med spremembami naj omenim naslednje: Pravilnik opredeljuje nove pojme, kot so bilančno območje in bilančne skupine. Gre za možnost in način agregacije odjemalcev za potrebe napovedovanja in obračunavanja odstopanj od voznih redov. S tem je odprta možnost, da se lahko odjemalci prostovoljno združujejo v bilančne skupine tako, da bi njihov skupni napovedani diagram obremenitve pomenil najboljšo možnost minimalnih odstopanj, hkrati pa pomenil optimalnejši obremenilni diagram pri iskanju ugodnejših ponudb za proizvodnjo. Odgovornost za takšno skupino prevzame usklajevalec te skupine, ki je lahko pravna oseba in je v svoji skupini odgovoren za plačila v primeru obračunavanja nedovoljnih odstopanj. Delež za sistemske storitve se bo odjemalcem zaračunaval na podlagi obračunane moči, in ne na podlagi prenesene energije. Ta sprememba izhaja iz dejstva, da večji del stroškov, ki jih bo imel UPO za zakup rezervnih zmogljivosti, predstavlja fiksni strošek pri izbranih proizvajalcih električne energije. Pri-

Nadaljevanje na str. 35

LIBERALIZACIJA DRAŽI ENERGIJO

Eden izmed glavnih motivov liberalizacije trga z električno energijo je bilo znižanje cen za vse porabnike v Evropski uniji, toda prve izkušnje odprtja kažejo ravno nasprotno posledice – cene za električno energijo so se namreč začele zviševati in ne nižati. To je že vidno v nekaterih državah članicah Unije, ki so svoje trge prve odprle za širšo porabo.

Porabniki tako industrijski kot tudi komercialni, ki naj bi jim odprte trga z električno energijo in prosta izbira lastnega dobavitelja, prinesla tudi bistveno nižje račune za elektriko, so razočarani. Velike obljube strokovnjakov se namreč niso uresničile, ampak se liberalizacije čedalje bolj odraža v višjih cenah za to dobrino. Seveda so vsi po ekonomski logiki pričakovali, da bosta veliko večja konkurenca in boj podjetij za nove porabnike, oklestila cene, vendar so se razmere v večini držav, ki so že odprle trge, obrnile v nasprotno smer. Raziskava, ki so jo naredili strokovnjaki s področja elektroenergetike aprila letos, je pokazala v večini držav skoke cen. Od lanske podobne raziskave se je električna energija pocenila le v Franciji in na Nizozemskem, pa še to le za dva do tri odstotke, vendar je pri tem treba upoštevati, da sta ti dve državi najbolj premišljeno stopili na pota liberalizacije ter res postopoma in počasi odpirata svoj trg. Francija naj bi ga letos odprla šele slabo tretjino, le za tri odstotke več pa Nizozemska.

NAJVEČJE PODRAŽITVE V SKANDINAVIJI

Italija je še vedno najdražja država glede na cene električne energije, najcenejšo energijo pa še zmeraj prodajajo v Skandinaviji. Toda tudi nordijske države je liberalizacija hudo prizadela, če smo natančni, celo najbolj, saj se je električna energija tam najbolj podražila – na Švedskem za 20 odstotkov, na Finskem celo za četrtno v enem letu. Po ocenah raziskovalcev se cene v teh državah najbrž ne bodo znižale na raven, ki je bila v preteklih letih značilna za Skandinavijo. Zlasti Švedska je v zadnjih letih zaradi klimatskih sprememb zelo ranljiva, podražitev energije pa je po trditvah poznavalcev zgolj posledica

skopih padavin v zadnjem desetletju, zaradi česar se je podražila energija iz hidroelektrarn. Podobno je vreme vplivalo tudi na finske cene, saj je ta država skupaj z Dansko, Norveško in Švedsko del skandinavskega skupnega trga, imenovanega Nord Pool, torej se spremembe v cenah odražajo v vseh članicah. Kljub temu pa je poleg klimatskih sprememb hudo prizadelo skandinavske proizvajalce tudi večje tekmovanje in s tem nekoliko nižje povpraševanje po domači energiji. Na Finskem so še lani električno energijo prodajali po izredno nizkih cenah v primerjavi z drugimi evropskimi državami, zato si dve tamkajšnji največji podjetji – finska državna družba Fortum in švedska družba Vattenfall – niti nista preveč prizadevali, da bi povečali tržni delež. V nasprotju z omenjenima se zlasti podjetja na Švedskem trudijo, da bi povečala delež in zmanjšala konkurenco s tem, da kupujejo delnice oziroma deleže v manjših podjetjih po Evropi.

V sosednji Danski, ki so jo prav tako prizadele klimatske razmere v območju držav Nord Poola, se je električna energija v enem letu podražila za 10,4 odstotka. Sprva je bil v omenjeno skandinavsko povezavo vključen samo zahodni del, proti koncu leta 2000 pa se mu je pridružil še preostanek države, kar pomeni, da je bila še bolj občutljiva na razmere v sosednjih deželah. Cene na Danskem so se sicer zvišale za polovico manj kot v skandinavskih članicah Evropske unije, vendar najbrž samo zato, ker še ni v celoti odprla svojega trga tako kot Finska in Švedska, ampak se bo to zgodilo še leta 2003. Sicer pa tamkajšnji strokovnjaki kljub današnjim trendom napovedujejo v naslednjem letu padec cen. Pričakujejo namreč, da bodo dobili z odprtjem povezave z Norveško, imenovane Skagerrak, dostop do cenejše energije, poleg tega pa se še dogovarjajo z domačimi proizvajalci in oblikujejo skupno energetska politiko, s katero bodo bolj konkurenčni.

VELIKA BRITANIJA, NEMČJA, ŠPANIJA

Porabnikom v Veliki Britaniji jo je v veliki meri zagodla politika države, da zniža emisije ogljikovega dioksida, zato je uvedla poseben davek, ki je prispeval k temu, da so cene električne energije narasle za skoraj deset odstotkov. Po ocenah domačih poznavalcev, bi te v nasprotnem primeru celo padle za štiri odstotke. Sicer pa si manjša podjetja z združevanjem in povezovanjem prizadevajo premagati najbolj agresivne nove ponudnike in nekdanje domače monopoliste, zato lahko Britanci po ocenah strokovnjakov pričakujejo v naslednjih letih le minimalne spremembe cen električne energije.

Podobno kot na otoku je tudi v Španiji k rasti cen za prav tako deset odstotkov pripomogel nadzor velikih podjetij nad trgom. Povišanje cen je najbolj

prizadelo industrijske porabnike, ki so sicer z veseljem sprejemali pocenitve takoj po začetku uvajanja deregulacije leta 1999. Toda te nižje cene so bile pogosto le mamljive ponudbe podjetij, ki so si želela priboriti čim višji tržni delež. S tem so nekaj konkurentov, ki so nameravali vstopiti na ta trg, dobesedno nagnala, potem pa povišala cene. A tudi sicer si porabniki ne morejo izbrati bolj ugodnih ponudnikov zunaj državnih meja – tega jim namreč ne dopušča slaba infrastruktura in povezave. Prav zaradi tega v Španiji vsaj v naslednjih letih še ni pričakovati nižjih cen, kvečjemu hude podražitve. K temu veliko prispevajo tudi nestanovitne cene nafte in stroški pridobivanja energije iz tega vira.

To je vplivalo tudi na 7,3-odstotno povišanje cen energije v Italiji, ki je zelo odvisna od proizvodnje elektrike iz nafte. V tej državi so tako že dolgo cene električne energije najvišje v Evropi. Sicer pa je k letošnji podražitvi veliko pripomoglo tudi večje povpraševanje, in sicer za štiri odstotke. Kot ugotavljajo domači poznavalci, se Italijanom za zdaj še ne obetajo nižji računi za električno energijo, vsaj do-

kler ne bodo premagali velike odvisnosti od cen in zalog nafte.

Nekaj posebnega pa je zagotovo Nemčija. Vsi smo z velikim zanimanjem spremljali, kako je skorajda agresiven boj podjetij za nove porabnike drastično znižal cene električne energije, toda po dobrih dveh letih hudega tekmovanja, se je le pokazalo, da so bile takšne cene prehodnega značaja in postavljene le zato, da bi podjetja privabila nove odjemalce. V zadnjem letu pa se je tudi tam električna energija vendarle podražila za osem odstotkov.

NIŽJI RAČUNI LE FRANCOZOM IN NIZOZEMCEM

V Belgiji so se cene povišale relativno malo v primerjavi z drugimi državami Evropske unije, in sicer le za tri odstotke. Toda ta podražitev je državo vseeno premaknila za mesto višje na lestvici dežel z najdražjo energijo na svetu. Belgija je tako zdaj na tretjem mestu, za Italijo in Združenimi državami Amerike, pri tem pa je treba upoštevati, da meji v Evro-

pi na države, ki imajo veliko nižje cene – na Francijo, Nemčijo in Nizozemsko, kar pomeni, da je belgijski trg zelo zanimiv za sosednje ponudnike. Edini dve državi, ki sta odjemalce v Evropski uniji v zadnjem letu razveselili s padcem cen električne energije, sta Francija in Nizozemska. V prvi se je ta pocenila za 1,8 odstotka, v drugi pa za 3,6. Največjo korist od odpiranja trga so imeli na prehodu leta 2000 v letošnje leto odjemalci na Nizozemskem, vendar le tisti s porabo višjo od 2000 MW. Toda tu je treba še enkrat poudariti, da se njihov trg šele odpira in da se dogaja približno to, kot se je v Španiji in v Nemčiji, ko so podjetja za začetek obljubila tudi do 20 odstotkov nižje cene, ki jih potem zaradi visokih stroškov niso mogla obdržati. Kljub liberalizaciji za 30 odstotkov porabnikov obvladujejo na Nizozemskem za zdaj kar 80 odstotkov trga tri velika podjetja – Eneco, Essent in Nuon. V Franciji pa lahko nižje cene pripišemo pocenitvi tik pred formalnim odprtjem trga. Trenutno si lahko izbere svojega ponudnika le 30 odstotkov porabnikov, kdaj nameravajo trg v celoti deregulirati, pa še vedno niso določili.

*Besedilo Simona Bandur
Povzeto po EU Energy, št. 15, 17. avgust 2001*

PRIMERJAVA STROŠKOV ZA PRIDOBIVANJE ELEKTRIČNE ENERGIJE:

	<i>Stroški v evrih na kWh</i>	<i>Razvrstitev leta 2001</i>	<i>Razvrstitev leta 2000</i>
Italija	9,11	1	1
ZDA	8,70	2	2
Belgija	7,08	3	4
Nizozemska	6,57	4	3
Danska	5,86	5	6
Nemčija	5,81	6	7
Velika Britanija	5,75	7	5
Španija	5,59	8	9
Francija	5,02	9	8
Kanada	4,62	10	10
Avstralija	4,21	11	11
Finska	4,06	12	12
Švedska	3,36	13	13
Južna Afrika	1,92	14	14

EVROPSKA UNIJA

IZREDNO ZASEDANJE ECB

Mesec dni po terorističnih napadih v ZDA so se zaradi vse večje gospodarske negotovosti prvič v zgodovini zbrali predstavniki Evropske centralne banke (ECB) na zasedanju na Dunaju. Nekateri ekonomisti namreč napovedujejo ponovno znižanje obrestnih mer, čeprav jih je ECB 17. septembra znižala že tretjič letos, na zasedanju 27. septembra pa jih je pustila nespremenjene. Ameriški ekonomisti znižanja obrestnih mer sicer ne pričakujejo, toda ECB jih bo najbrž v strahu, da bi Evropa zašla v recesijo, vseeno še znižala do konca tega leta. (STA)

LE 0,1-ODSTOTNA GOSPODARSKA RAST

Države članice Evropske unije so bile v drugem četrtletju tega leta v primerjavi s prejšnjim četrtletjem gospodarsko nekoliko manj uspešne. V prvih treh mesecih so namreč dosegle 0,5-odstotno gospodarsko rast, v drugem pa le 0,1-odstotno. Glede na drugo četrtletje lani je bila gospodarska rast v EU 1,8-odstotna, v evroobmočju 1,7-odstotna, v prvem letošnjem četrtletju pa je znašala 2,5 odstotka v celotni Uniji in 2,4 odstotka v evroobmočju. Sicer pa se je od aprila do konca junija letos zasebna poraba v Evropski uniji povečala za 0,5 odstotka, naložbe so se zmanjšale za 0,1 odstotka, za prav toliko pa se je zmanjšal tudi izvoz. Še bolj so države Unije zmanjšale uvoz, in sicer za 0,5 odstotka. (STA)

POVEZOVANJE PRED UVEDBO EVRA

Finančni ministri držav članic Evropske unije so se na zasedanju v Luksemburgu, ki je bilo 16. oktobra, odločili, da bodo ustanovili skupno evropsko mrežo za izmenjavo informacij o uvedbi bankovcev in kovancev skupne evropske valute. Mrežo, ki naj bi začela v začetku decembra, torej mesec dni pred uradno uvedbo, bodo ustanovili skupaj z Evropsko komisijo in Evropsko centralno banko, imela pa naj bi po enega predstavnika iz vsake države članice. Slednje bo imenoval evropski odbor za gospodarstvo in finance, njihova naloga pa bo, da bodo v najkrajših časovnih obdobjih pripravili informacije o napredovanju priprav na uvedbo bankovcev in kovancev evra v njihovih državah. Na podlagi tega bo lahko omenjeni odbor reševal morebitne težave, ki bodo pri tem nastajale. Poleg tega so se ministri na zasedanju zavzeli tudi za intenzivnejše obveščanje malih in srednjih podjetij, lokalnih oblasti in ne nazadnje državljanov z značilnostmi novega denarja. (STA)

4 OSNOVNE SVOBOŠČINE EVROPSKE UNIJE

Prebivalci Evropske unije se na vseh področjih privajajo na skupen notranji trg in pravil o tem, kako izvajati vse skupne politike Unije. Na tem trgu veljajo oziroma se še uveljavljajo štiri svoboščine – prost pretok blaga, oseb, kapitala in storitev. Te so temelj evropskega povezovanja, saj po eni strani krepijo povezanost med državami članicami, po drugi pa prinašajo tudi številne prednosti državljanom in podjetjem v Uniji.

PROST PRETOK BLAGA

Prva in osnovna svoboščina notranjega trga, torej tista, brez katere sploh ne bi mogli govoriti o preostalih treh, je prost pretok blaga. Ta omogoča podjetjem, da pod enakimi pogoji, kot veljajo znotraj meja njegove nacionalne države, prodajajo svoje storitve oziroma izdelke. Velja torej načelo vzajemnega priznavanja blaga, po katerem morajo vse članice dovoliti trgovanje z blagom, ki je bilo zakonito proizvedeno v kateri koli od njih. Toda kljub temu želijo države zaščititi domače proizvajalce, saj bi bili lahko ob tako veliki konkurenci obsojeni na propad. Zaradi tega največkrat postavljajo razne administrativne ovire, kot so carine, vendar te prepoveduje že ustanovna pogodba Evropske unije iz leta 1957. Tukaj je moralo večkrat uveljaviti svojo moč sodišče evropskih skupnosti, ki je s svojimi sodbami odpravilo nekatere tovrstne omejitve in vztrajalo pri razlaganju omenjene pogodbe v smislu čim večje odprtosti na notranjem trgu. Evropska unija je v tem pogledu torej tudi carinska unija, kar pomeni, da se ob uvozu blaga v petnajsterico plača le enkrat, stopnja, po kateri je to ocenjeno, pa je enaka povsod, ne glede na to, iz katere države pride in v katero potuje. Ko vstopi blago na notranji trg, nanj ni več nobenih dajatev in se obravnava kot izdelek katerekoli članice Unije.

Slovenija kot podpisnica pridružitvenega sporazuma že na veliko odpravlja carine in druge omejitve, ki preprečujejo svobodno menjavo med našo državo in članicami EU. V preteklih dveh mesecih smo bili priča zapiranju prostocarinskih trgovin na meji z Unijo. Te so se kljub številnim gospodarski prednostim, ki jih prinašajo državi, spremenile v navadne trgovine. Z uveljavitvijo vseh določil sporazuma, to naj bi se zgodilo do 1. februarja 2003, bo Slovenija vzpostavila območje proste trgovine s petnajsterico, del notranjega trga oziroma carinske

unije pa bo postala s članstvom. Sicer pa je pogajanja o tem poglavju evropske zakonodaje že začasno končala.

PROST PRETOK KAPITALA

Da lahko podjetji iz različnih držav članic poslujeta pod enakimi pogoji, prav tako ne sme biti nobenih nacionalnih omejitev pri pretoku kapitala. Ta je zato v Evropski uniji popolnoma liberaliziran, prepovedane so vse administrativne, finančne in zakonodajne ovire, razen redkih izjem na področju davčne zakonodaje in preprečevanja organiziranega kriminala. Podjetja se s to svoboščino srečujejo najpogosteje pri plačevanju storitev ali blaga, sicer pa so izenačeni tudi drugi kapitalski transferji, kar pomeni, da lahko državljan ene države prosto kupuje nepremičnine v drugi članici, pri tem pa mora biti obravnavan enako kot njeni državljani. Gre torej za načelo nediskriminacije. Podobno velja za vloge v investicijske sklade ali kotacije vrednostnih papirjev pravne osebe ene članice v drugi državi članici. Sicer pa stremi Evropska unija k ukinitvi omejitev pri prostem pretoku kapitala tudi s tretjimi državami, kar je potrdila v maastrichtski in amsterdamski pogodbi.

Slovenija je bila med pridruženimi članicami prva, ki je zaprla to poglavje evropske zakonodaje, saj je vprašanje nepremičnin, ki bi jih želeli kupiti tujci pri nas, rešila že v pridružitvenem sporazumu. Večina drugih kandidatk je na tem področju zahtevala prehodna obdobja, dolga tudi do 18 let, vendar je vprašanje, ali jim bo Unija to tudi dovolila.

PROST PRETOK STORITEV

Neoviran pretok blaga in kapitala pravzaprav ne bi imela smisla, če državljani Evropske unije ne bi imeli možnosti svobodne izbire storitev. Te namreč obsegajo največji del v ustvarjenem bruto domačem proizvodu članic notranjega trga. Prost pretok storitev je tesno povezan tudi z zadnjo svoboščino – prostim pretokom oseb, saj to za podjetje pomeni, da se lahko brez omejitev in pod enakimi pogoji udeleži razpisa za izvedbo del v kateri koli državi članici. Podobno velja za posameznika, samostojnega podjetnika, ki prav tako lahko opravlja svoje delo kjerkoli na notranjem trgu pod enakimi pogoji, kot veljajo za državljane tiste države, v kateri dela. Te aktivnosti so lahko v primeru, da ima podjetnik registrirano podjetje v eni državi, dela pa v drugi, lečasne. Sicer pa poteka pretok storitev dvosmerno – ne gre le za ponudbo, ampak tudi za povpraševanje.

Slovenija je na pogajanjih za članstvo začasno zaprla to poglavje in se dogovorila za dve prehodni obdobji, ki se iztečeta v letih 2004 in 2005. Pri uveljavljanju evropske zakonodaje je namreč naletela na večjo težavo, ki zadeva področje nefinančnih

storitev, saj smo prevzeli ta del zakonodaje še iz nekdanje Jugoslavije.

PROST PRETOK OSEB

Ta svoboda vključuje pravice zaposlenih, samozaposlenih in pravnih oseb. Vsem trem kategorijam je skupno to, da lahko v drugi državi članici opravljajo določeno dejavnost in so tam tudi naseljeni, podjetja pa se lahko tam celo registrirajo. Najpomembnejše določilo ustanovne pogodbe določa, da te fizične in pravne osebe ne smejo biti diskriminirane v primerjavi z državljanji države, v kateri delajo – kot pravi načelo nediskriminacije: država mora dve osebi v enakem položaju obravnavati enako, dve v različnem pa različno.

Delavci, ki se zaposlijo v drugi državi članici, morajo izpolnjevati le en pogoj – imeti morajo veljavno socialno zavarovanje. Tako je res izpostavljena pravica do dela in iskanja zaposlitve kot temeljno in osnovno načelo prostega pretoka oseb. Delavec lahko gre delat v drugo državo EU brez vnaprej sklenjenega delovnega razmerja, vendar mora najti zaposlitev v roku šestih mesecev od prihoda. Pravico do bivanja v tej državi ima tudi njegova družina. V tem primeru Evropska unija državo, kjer dela, zavezuje, da obravnava družinske člane kot svoje državljanke.

Podobno velja tudi za samozaposlene, vendar je pri njih posebej pomembna izobrazba, saj jo mora druga država priznavati. Priznanje kvalifikacij je povečini že usklajeno, zato je med samozaposlenimi čedalje več natakarjev, turističnih vodičev in trgovcev.

Podjetja pa morajo pri opravljanju dejavnosti izpolnjevati dva pogoja – podjetje mora biti ustanovljeno po pravu, veljavnem v eni od članic, in imeti sedež na območju notranjega trga. Sicer pa evropsko pravo ne zahteva, da ima podjetje »nacionalnost« ene od držav članic, saj bi to trg omejevalo.

Prost pretok oseb je ena izmed ključnih tem pri pogajanjih za članstvo. Prva pridružena članica, ki je to poglavje zaprla, je bila Madžarska, vendar je morala – tako kot Latvija – privoliti v dvoletno prehodno obdobje z možnostjo podaljšanja tudi do sedmih let. To zagotovo kaže na to, da Unija vendarle ni tako odprta za dotok tuje delovne sile, po drugi strani pa si brez tovrstnih omejitev zagotavlja pogoje za neomejeno trgovanje oziroma vstop na tuje trge. Naši pogajalci menijo, da za Slovenijo prehodno obdobje ne bo potrebno niti ne upravičeno, saj je mobilnost naše delovne sile izjemno majhna. Če bo šlo vse po načrtih, naj bi to poglavje začasno zaprli do konca leta.

*Besedilo Simona Bandur
Povzeto po brošuri Centra Evropa*

ČAS ZA IZBIRO POSLOVNIH DARIL

V jesenskih mesecih se podjetja že pripravljajo na čim bolj uspešen in poseben konec iztekajočega se leta. Eden izmed zelo pomembnih sestavnih delov tega je izbira in priprava poslovnih daril, s katerimi obdarujejo poslovne partnerje in sodelavce ter se jim na tak nekoliko bolj neformalen način zahvalijo za ves trud in uspešno sodelovanje med letom. Nekateri pri izbiri daril prisegajo na uporabnost, drugi na umetniško vrednost oziroma izvirnost, pri obojem pa je treba poudariti, da je namen obdarovanja ob koncu leta in tudi ob drugih priložnostih predvsem pokazati, da obdarovanca cenijo in spoštujejo. Vrednost daril zaradi tega ni pomembna, po navadi so le simbolična, kljub temu pa podjetja pazijo, da so izbrana in kažejo na njihovo kulturo.

Poslovna darila so identitete podjetja, zato mu ta zlasti v zadnjih letih namenjajo čedalje večjo pozornost. Nekatera so že izoblikovala posebno strategijo, s čimer so službam za odnose z javnostmi, ki se po navadi ukvarjajo z obdarovanjem in izbiro primernih pozornosti, zelo olajšala delo. Več težav imajo z izbiranjem v tistih podjetjih, kjer vsako leto iščejo nova darila, saj se tako rekoč izgubijo v poplavi bolj ali manj izvirnih daril različnih ponudnikov. Teh je skladno s povpraševanjem v zadnjih letih čedalje več, po navadi pa poleg predmetov ponujajo tudi pomoč pri izbiri ali celo oblikovanje celoletne strategije obdarovanja. Velikokrat se namreč zgodi, da v podjetjih, kjer se ne držijo neke rdeče niti, poskušajo biti skoraj preveč uporabni, pri tem pozabijo na domiselnost in izvirnost, ki naredita največji vtis na obdarovance.

UPORABNO ALI IZVIRNO DARILO?

Večina podjetij še vedno prisega na to, da mora biti darilo čim bolj uporabno, saj ga v tem primeru obdarovanec ne bo zavrgel. Tako so še vedno pogosta razna pisala, koledarji, majice in notesniki, ki pridejo prav vsakomur, poleg tega pa se z njimi podjetja tudi posredno oglašujejo in opozarjajo na svojo prisotnost. Podobno so priljubljeni tudi drugi predmeti, ki omogočajo organizacijam, da nanje natisnejo svoj zaščitni znak. Toda v zadnjih letih so takšna darila že prišla iz mode, podjetja jih po navadi dajo le zaposlenim kot manjšo pozornost, poslovnim partnerjem in zunanjim sodelavcem pa izberejo nekaj, kar izstopa iz množice vsakdanjih

Foto arhiv EU

predmetov. Tako so v zadnjem času čedalje bolj zaželeni darila, ki na drugačen način asociirajo na podjetje oziroma njegovo dejavnost, denimo, ščipalke povežemo s pranjem, torej s pralnimi stroji ali pralnim praškom. Darilo je v tem primeru lahko stvar, ki bodisi simbolizira storitve ali izdelke podjetja, bodisi opozarja nanj in njegovo poslanstvo, vendar na nekoliko drugačen in bolj kreativen način. Tako si obdarovanci darila bolj zapomnijo in ga ne zavržejo, kar pomeni, da je podjetje doseglo svoj poglavitni cilj. Sicer pa so v zlasti v zadnjih dveh letih zelo priljubljena tudi tako imenovana etno darila, med katere sodijo suho sadje oziroma sadni krljji, med, orehi, lešniki in podobne poslastice, spravljene v lepe posodice, narejene iz naravnih materialov. Zraven velikokrat priložijo še kakšne lesene žlice ali podobne izdelke, ki simbolizirajo tradicijo in ljudsko izročilo. Poleg tega pa je še zmeraj zelo v modi usnje, predvsem mape, nekoliko dražji usnjeni rokovniki in denarnice, vendar pa pri tem podjetja vsaj praviloma ne odtisnejo več svojega logotipa nanje. Če že, je znak vtisnjen in zelo majhen, morda celo na notranji strani denarnice ali mape, da ni tako viden. Pokazalo se je namreč, da ljudje neradi uporabljajo stvari, na katerih so odtisnjeni logotipi, saj je tako takoj jasno, da jim je bila stvar podarjena, nekateri pa enostavno nočejo neposredno oglaševati drugih. Tako se podjetja ve-

likokrat odločijo raje za lepo zavito darilo in mu priložijo svojo vizitko.

PODARJANJE SLOVENSКИH SIMBOLOV

Vrednosti daril naj ne bi bile previsoke, praviloma se gibljejo med petimi in sedmimi tisočaki, toda kljub temu je marsikatero podjetje pripravljeno odšteti nekoliko več, zlasti za tuje poslovne partnerje. V tem primeru pogosto izberejo za darila razne slovenske simbole - zelo priljubljene so, na primer, idrijske čipke, ki so vsekakor slovenska posebnost, prav tako rogaški kristal in razne umetniške stvaritve naših avtorjev, denimo, skulpture kiparjev, ki po navadi prav tako upodabljajo kakšno slovensko značilnost, redke oziroma značilne knjižne izdaje, glasbene mojstrovine v obliki zgoščenk in podobno. Pri tem ne smemo pozabiti na slovensko žlahtno kapljico in žgane pijače, ki jih podjetja po navadi podarijo moškim, nežnejšemu spolu pa kakšno sladico, čeprav se tudi to spreminja. Tudi ženske namreč rade popijejo dobro vino, enako pa imajo moški radi sladkarije. Podobno se po spolu razlikuje tudi obdarovanje s svilenimi izdelki - ženske dobijo običajno rute ali manjše šale, moški pa kravate ali prav tako šale, vendar z nekoliko manj nežnimi motivi. Tovrstna darila so navadno zelo kakovostna, izbrana pri najbolj prestižnih izdelovalcih, ročno narejena ali celo unikatna, saj tako podjetja obdarovancu najbolj jasno pokažejo, da ga zelo cenijo. Sicer pa so mnoga že spoznala, da je boljše podariti eno bolj kakovostno oziroma dražjo stvar kot pa dve ali več cenenih. Izbranost je namreč dober kazalec kulture organizacije.

KAJ PA OBDAROVANJE MED LETOM?

V poslovnem svetu obdarovanje ni vezano le na razne datume v letu, kot je novo leto, ampak mora imeti podjetje tudi darila, ki jih lahko da poslovnim partnerjem med letom, denimo, ob raznih srečanjih, praznikih in podobno. V tem primeru je zelo priporočljiva celoletna strategija obdarovanja, kar pomeni, da se morajo darila vsaj idejno skladati vse leto in sporočati ljudem neko vizijo podjetja. Zlasti za razne nenapovedane obiske je dobro imeti kakšno pozornost pri roki, prav tako embalažo ali ovojni papir, na katerem naj bo natisnjen logotip. Tudi vizitk in voščilnic nikoli ne sme zmanjkati. Poslovna darila morajo partnerjem v prvi vrsti izkazati spoštovanje in zahvalo za sodelovanje, obenem pa jim po svoje seči v srce. To dandanes ob poplavi raznih daril vsekakor ni lahko, zato so se mnoga podjetja zatekla k izbiri daril, ki na svojevrsten način sporočajo vizijo in poslanstvo podjetja. Takšna darila so po navadi celo cenejša od tradicionalnih, poleg tega pa si jih ljudje z večjim veseljem shranijo, četudi nimajo velike uporabne vrednosti.

Simona Bandur

ključnine (stroški za nove priključke oziroma stroški za povečanje priključne moči) so izvzete iz določb tega pravilnika, saj to področje ureja drug podzakonski akt. Agencija bo v prihodnje stroške iz tega naslova upoštevala pri določitvi cene za uporabo omrežij v naslednjem letu. Cene za tranzit električne energije, transport električne energije s poreklom iz Slovenije v druge države in transport električne energije s poreklom iz drugih držav v Slovenijo bodo vključene v ta pravilnik.«

Katere strokovne podlage in argumente ste upoštevali pri pripravi tega dokumenta?

»Pravilnik se vsebinsko dopolnjuje na podlagi stroke, odločitev, mnenj in priporočil, ki so bile doslej na voljo ali pa so delno še v izdelavi. Ena temeljnih študij, ki je aplicirana v ta pravilnik, je strokovna študija z nazivom Predlog metode za obračunavanje prenosa in distribucije električne energije v Sloveniji, ki jo je izdelal EIMV. Zaradi prehodnega režima obravnavanja poslovanja podjetij je bil upoštevan indikativni plan poslovanja podjetij prenosa in distribucije električne energije v Sloveniji za leto 2001, ki je bil podlaga za pripravo stroškovne baze. Zaradi delnega odprtja energetskega trga je pravilnik naravnano tako, da upošteva še tarifni sistem za »neupravičene« odjemalce. Pri definiranju specifičnih določil smo pripravili sklepne rešitve na podlagi širših strokovnih razprav, v katere so bila vključena podjetja prenosa, distribucije, veliki odjemalci, lastnik podjetij oziroma pristojno ministrstvo. V razprave so bili vključeni še drugi akterji, kot so predstavniki nevladnih organizacij in zastopniki malih proizvajalcev.«

Kako bi morala biti strukturirana cena za uporabo elektroenergetskega omrežja, da bi lahko z njo industriji in porabnikom zagotavljali evropsko primerljivost?

»Specifika prikazovanja cen za uporabo elektroenergetskega omrežja in njihova višina je v različnih državah različna. Ob odpiranju trga se ta nekoliko poenoti, vendar razlike obstajajo

še naprej. Elementi cene so najbolj primerljivi na ravni dejavnosti izvajalcev prenosa in distribucije, kjer poznamo binomski način obračuna - torej glede na obračunano moč in preneseno energijo, in na ravni stroškov sistemskih storitev. Dodatke (za »črno« in »zeleno« elektriko) določa zakonodaja večidel v vseh državah EU in so v primerjavi z našimi deleži bistveno višji. Na tujem poznajo še druge dodatke, kot so CO2 taksa, nasedle investicije in trošarine.«

Po kakšni metodi je določena omrežnina za Eles in elektro-distribucijska podjetja, in kako so pri tem upoštevani stroški teh podjetij?

»Pokrivanje stroškov posameznih gospodarskih javnih služb prenosa in distribucije je določeno na podlagi netranksakcijske metode poštna znamke za celotno območje Slovenije ob upoštevanju pristopa, da odjemalci krijejo vse sorazmerne deleže stroškov omrežja priključnega napetostnega nivoja in višjih nivojev omrežja. Za letošnje leto so v ceni za uporabo elektroenergetskih omrežij zajeti vsi stroški GJS, ki jih je predvideval indikativni plan poslovanja podjetij prenosa in distribucije.«

V GIZ-u distribucije menijo, da Agencija za energijo kljub aktom, ki jih je sama sprejela,

Prof. dr. Jože Koprivnikar,
direktor Agencije za energijo.

teb ne uporablja pri določanju omrežnine za distribucijo, temveč izbaja iz indikativnega plana, ki ga je naredilo MOP, agencija pa ga je prevzela brez kritične presoje in ga uporabila v svoje namene. Kaj menite o mnenju predstavnikov GIZ-a, da vaša ustanova ne deluje neodvisno?

»Agencija za energijo je bila ustanovljena v kontekstu priprav na vključevanje naše države v Evropsko unijo kot ena glavnih ustanov, potrebnih za proces liberalizacije in transparentnosti delovanja trga električne energije v Sloveniji. Njena neodvisnost je temeljni pogoj, ki ga sodelavci agencije jemljemo z največjo možno stopnjo odgovornosti in z zavedanjem, da je liberalizacija trga električne energije možna izključno s stalnim ohranjanjem neodvisnosti. To pa seveda ne pomeni, da nismo deležni navzkrižja interesov in pritiskov vseh, ki bi svoj monopolni položaj na trgu in nepreglednost strukture cen želeli ohraniti tudi v prihodnosti. Naša zaveza neodvisnemu delovanju nas vsak dan izpostavlja različnemu ocenjevanju, saj je popolnoma jasno, da dejavniki, ki se bodo morali nečemu odpovedati izključno zaradi vzpostavljanja tržnih zakonitosti na področju električne energije, želijo svoj položaj najprej ohraniti z ocenjevanjem dela agencije kot regulatorja trga z električno energijo. Zato mnenje predstavnikov GIZ-a distribucije jemljemo kot poskus diskvalifikacije neodvisnosti in dosežene stopnje kredibilnosti agencije, da bi ohranili svoj dosedanji monopolistični položaj brez soočenja z dejstvom, da je Slovenija tudi na tem področju stopila na pot liberalizacije in vzpostavljanja tržnih zakonitosti vsaj v meri, ki je na tem področju mogoča.«

Kako ocenjujete predlog glede oblikovanja omrežnine, ki ga je vaša ustanova posredovalo GIZ distribucije?

»Omenjeni predlog je eden od mnogih, ki smo jih prejeli na naš naslov. Vsakega zelo skrbno proučimo, saj ga jemljemo tudi kot priložnost za nadgradnjo posnetka stanja na tem področju, kar je seveda prva in izhodiščna potreba za takšno delovanje

trga električne energije, ki bo zagotavljal nemoteno oskrbo (produkcija in distribucija) z električno energijo tudi v prihodnosti. Predlog GIZ je povsem legitim in ščiti obstoječe stanje članic GIZ-a. V agenciji, kjer smo prevzeli polno odgovornost za uresničitev nam zaupanih nalog v spletu liberaliziranega delovanja trga, smo tudi ta predlog skrbno proučili, vendar pa njegovo vsebino jemljemo kot kredibilno informacijo in legitimni pogled na obstoječe stanje v GIZ-u, ne pa kot obliko pritiska na agencijo, zaradi katerega bi svoje odločitve morali sprejemati ali celo podrežati obstoječemu stanju. Pri tem nas vodi skrb za delovanje energetskega sistema na podlagi obstoječega stanja in razvojnih nujnosti, ne pa skrb za ohranjanje dosežene (nizke) stopnje produktivnosti, neracionalnih poslovnih odločitev, slabe izkoriščenosti zmogljivosti, prezaposlenosti itd. Z GIZ-om distribucije želimo tvorno sodelovati pri določanju cen za uporabo energetskih omrežij in na koncu priti do rešitve, ki bo omogočala normalno delovanje distribucijske javne gospodarske službe in njen razvoj. Hkrati pa tudi porabnikom strošek za ta del dostopa do električne energije zmanjšati do te mere, da jim bo zagotavljal konkurenčno poslovanje.»

V čem je bistvo problema? Zakaj ni mogoče priti do rešitve, ki so jo predlagali distributerji?

»Agencija za energijo deluje v navzkrižju različnih interesov odjemalcev, podjetij za prenos in distribucijo električne energije in države, ki je hkrati večinski lastnik teh podjetij. V našem proučevanju argumentov in pobud, ki jih dobivamo iz različnih strani, kljub spoštovanju načela neodvisnega delovanja, delamo na način, da bo elektroenergetskemu sistemu omogočeno tržno delovanje, hkrati z izkoriščanjem vseh resursov, ki jih ima v tem trenutku. Izhajati moramo namreč iz obstoječega stanja, ob tem pa seveda ne moremo nekritično povzemati posameznih predlogov, ki ne upoštevajo vseh elementov in dejstev, za katerih evalvacijo je pristojna agencija.«

Pa vendar je eden od pomislov GIZ-a distribucije tudi, da Agencija za energijo pri svojem

Prof. dr. Jože Koprivnikar je v pogovoru predstavil tudi deleže cen za uporabo elektroenergetskih omrežij, ki jo določajo sami, in dodatke, ki so predpisani z zakoni in vladnimi uredbami. V strukturi te cene je upoštevana zakonska možnost dodatka, ki je namenjen tako imenovanemu prednostnemu dispečiranju v Sloveniji proizvedene električne energije. Gre za dodatek v strukturi cene za uporabo elektroenergetskih omrežij, ki je namenjen za delno in omejeno subvencioniranje (zaščito) tistih proizvajalcev elektrike, ki bodisi uporabljajo domače gorivo, na primer slovenski premog (TET), bodisi imajo status kvalificiranega proizvajalca (TETOL), ki pomeni, da imajo soprodukcijo toplote in elektrike z nadpovprečnim izkoristkom ali da izkoriščajo odpadke ali obnovljive vire energije na ekonomsko primeren in za okolje prijazen način. O statusu kvalificiranega proizvajalca odloča pristojno ministrstvo. Dodatek za prednostno dispečiranje in njegove prejemnike določi vlada, agencija pa ga na podlagi zakonskih predpisov vključi v pravilnik, ki določa ceno za uporabo elektroenergetskih omrežij. Cena za uporabo teh omrežij vsebuje: deleže omrežnine za prenosno omrežje, distribucijsko omrežje, sistemske storitve in za delovanje agencije. Posebni dodatki, če je tako določeno z zakonom ali podzakonskim aktom vlade, se v skladu s temi dokumenti prištejejo k prej omenjenim sestavinam: dodatek za prednostno dispečiranje proizvajalcev, ki uporabljajo domača goriva (TET), dodatek za prednostno dispečiranje kvalificiranih proizvajalcev (TETOL), dodatek za evidentiranje pogodb na organiziranem trgu z električno energijo (BORZEN) ter morebitni drugi dodatki.

delu izhaja zgolj iz indikativnega plana. Zakaj?

»Kot poglobitve razloge, zakaj se v letu 2001 upošteva indikativni plan, bi omenil naslednje. Trg z električno energijo se je formalno odprl šele 15. aprila 2001, vendar se je dejansko cena za uporabo omrežij začela obračunavati šele 15. julija oziroma 15. oktobra zaradi obveznega podaljšanja sklenjenih pogodb o dobavi, ki vključujejo nerazdelno ceno za energijo in uporabo omrežij (nove pogodbe o dostopu med UPO in UDO po 15. juliju, pogodbe o dostopu z upravičenimi odjemalci po 15. oktobru). Glede na to ni mogoče zajeti po drugačnem sistemu od indikativnega plana celotno leto 2001. To bi bilo mogoče torej samo za del tega leta, kar pa ne bi prineslo bistvenih učinkov. Indikativni plan se zato smiselno uporablja do 15. oktobra 2001, zaradi zakupljenih vseh količin električne energije iz elektroenergetske bilance do 31. decembra 2001 pa dejansko do konca tega leta. Ne nazadnje so bile letos vse količine električne energije zakupljene v skladu z indikativnim planom in bi zato uvajanje drugačnega sistema privedlo do razhajanj med dejanskim in s pravilnikom predvidenim stanjem.

Podjetja, ki so ustanovljena kot gospodarske javne službe (distribucije in prenos) poleg zgoraj navedenega še niso izvedle popolne ločitve računovodskih izkazov in s tem razrez potrebnih stroškov in priho-

dov po reguliranih dejavnostih, čeprav energetske zakon in uredbe izrecno zahtevajo takšen razrez do 1. januarja 2001. Agencija ne nazadnje določa cene samo za ta del dejavnosti (gospodarske javne službe, z izjemo DTO).

Agencija želi in vztraja, da bo prehod v tržne razmere postopen in premišljen. Analize dejanskih stroškov in prihodkov, ki so v teku, bodo odgovorile na dinamiko gibanja cen za izvajanje dejavnosti gospodarskih javnih služb. V teku so študije primerljivosti stroškov delovanja sorodnih inštitucij v EU. Domače raziskave, ki že kažejo dejansko stanje, bodo tako dodatno preverjene z mednarodnimi podatki, potrebnimi za definiranje dinamike sprememb cen v prihodnje. Ob vsem navedenem je treba poudariti, da je agencija pri svojem delu lahko upoštevala samo tiste dejanske razmere v EES v Sloveniji in dejansko znane podatke, ki so evidentirani in znani v trenutku, ko je sektor začela regulirati. Tako ni bilo v trenutku začetka delovanja agencije seveda zbranih še nobenih podatkov, ki bi bili posledica aktivnosti agencije. Za-

to izhaja iz obstoječega stanja in to je samo indikativni plan za leto 2001. Zaveda se, da je dejansko stanje lahko tudi drugačno od indikativnega plana.

Po manj kot letu dni delovanja agencije in njeni aktivnosti ter ciljnemu zbiranju in obdelavi nekaterih potrebnih podatkov bo tako agencija leta 2002 že lahko delno regulirala cene na drugačnih temeljih. Cene za leto 2002 bodo tako izhajale iz znanih podatkov, ki jih agencija pridobiva, in bodo zaradi zveznosti prehoda upoštevale dosedanje kriterije in cene. Obseg in vsebina postopnega uvajanja novih kriterijev upravičenosti stroškov in drugačnih osnov za postavljanje cene od dosedanjih, bo v veliki meri odvisna tudi od aktivnosti reguliranih podjetij, kakovosti priprave njihovih naložbenih načrtov, ločenosti njihovih računovodskih izkazov. Kot že rečeno, mora agencija izhajati iz dejanskega stanja in dejansko razpoložljivih podatkov, če želi, da je reguliranje tudi dejansko izvedljivo.

Evropski zakon in drugi podzakonski akti definirajo dinamiko neodvisnosti v pogledu pristojnosti nad določenimi nalogami. Tako energetski zakon eksplicitno navaja, da agencija pripravi in oblikuje splošni akt, ki opredeljuje cene za uporabo omrežij, hkrati pa definira, da izda na akt soglasje vlada RS (26. člen sklepa o ustanovitvi agencije, Uradni list 54/00). Naj ob tem še omenim, da agencija hkrati kot nadzornik trga upošteva dejstva postopnega odpiranja trga in dosežene stopnje priprave vseh dejavnikov trga z električno energijo.«

In kateri so naslednji koraki Agencije za energijo?

»Glede na zakonske obveznosti se v agenciji pripravljamo na tak proces ocenjevanja upravičenosti stroškov, kot ga že poznajo v razvitih državah. Za pripravo stroškovne baze od reguliranih podjetij (GJS) pridobivamo ločeno prikazane stroške poslovanja po dejavnostih v skladu z energetskim zakonom. V pripravi je izdelava podrobnejših kriterijev za upravičenost stroškov, in sicer posebej za del stroškov, povezanih z naložbami, in posebej za del stroškov pri tekočem poslovanju.«

MIRO JAKOMIN

EVROPSKA UNIJA

EVROPSKI KOMISIJI SE MUDI

Če bo šlo vse po načrtih, bo evropski trg z električno energijo v celoti odprt že do konca leta 2005, s čimer bodo po besedah evropske energetske komisarke Loyole de Palacio porabniki na tem območju dobili več možnosti za svobodno izbiro svojega ponudnika. Najprej je komisija načrtovala, da naj bi v petnajstih do konca leta 2003 odprli trg šele za 35 odstotkov, potem pa bi ta delež počasi poviševali. V tem primeru se liberalizacija vsekakor še ne bi končala leta 2005. In zakaj se tako mudi? Evropska komisija je svojo odločitev obrazložila z besedami, da so zaradi različne stopnje liberalizacije v različnih državah članicah v prednosti predvsem večja elektroenergetska podjetja, ki lahko porabnikom ponudijo veliko količino energije, manjša ali srednja pa zaradi tega sploh še ne morejo sodelovati na odprtem trgu, ker enostavno ne proizvedejo dovolj energije, da bi jo lahko prodajala, denimo, večjim obratom, kot so razni industrijski objekti, ki si lahko v omejeno liberaliziranem trgu skorajda edini izberejo svojega ponudnika. Zato je komisija pripravila direktivo, s katero namerava preseči razlike v odpiranju trga v državah članicah, s tem pa bo omogočila dostop do omrežja tudi tistim trgovcem z energijo, ki nimajo lastnih zalog.

In kako daleč sploh so države Evropske unije z odpiranjem svojih trgov električne energije? Nemčija, Finska, Švedska in Velika Britanija so že v celoti liberalizirale trge, kar pomeni, da lahko vsi njihovi odjemalci, tudi tisti z najmanjšo porabo, izberejo lastnega dobavitelja oziroma distributerja električne energije. Njihovemu zgledu poskuša slediti Avstrija, ki napoveduje, da bo še letos oziroma prihodnje leto v celoti odprla svoj trg. Danska pa naj bi ga do konca leta 2003 – do zdaj je liberaliziranega 90 odstotkov njihovega trga. Podobno obljublja tudi Španci, ki so do zdaj odprli 53 odstotkov trga. V drugih državah pa nameravajo slediti evropskim direktivam nekoliko počasneje. Belgijci, denimo, obljublja 100-odstotno odprtje šele leta 2007, njihovi porabniki pa so zdaj omejeni na 10 GWh porabe. Podobne razmere vladajo na Nizozemskem, kjer je liberaliziranega 33 odstotkov trga z električno energijo, toda kljub temu naj bi ga do konca leta 2004 vendarle v celoti odprli. Druge članice Unije pa so v nasprotju s temi državami odložile dokončno dejanje na še nedoločen čas. Francija ima odprtega le 30 odstotkov trga, njihovi načrti za nadaljnjo liberalizacijo še niso znani. Podobno je na Irskem, kjer je zdaj odprtega šele 28 odstotkov trga, v naslednjih dveh letih pa naj bi ta delež dvignili na 33 odstotkov. V Grčiji lahko izbira svojega ponudnika 34 odstotkov porabnikov, prav tako na Portugalskem, v Luksemburgu pa nekoliko več – 45 odstotkov. Črna ovca med belimi pa so Italijani, ki celo nazadujejo, saj so svoj trg do konca leta 2002 celo nekoliko zožili in ga omejili na porabnike s porabo 9 GWh. Sicer pa napovedujejo, da bodo do konca leta 2003 odprli trg 70-odstotno.

NEMČIJA

ZA MILIJARDO KWH VEČJI IZVOZ

V prvi polovici leta 2001 so nemška elektroenergetska podjetja izvozila približno 22 milijard kWh električne energije, kar je za celo milijardo več kot v prvih šestih mesecih lanskega leta. K veliki rasti izvoza je največ pripomogla prodaja na Nizozemsko. Po drugi strani pa se je bistveno zmanjšal tudi uvoz, saj je dosegel v prvi polovici tega leta 20 milijard kWh, kar je za dobre tri milijarde ali 14 odstotkov manj kot lani v istem obdobju. Kot poročajo iz podjetja VDEW, je bil letošnji uvoz toliko manjši zaradi manjše proizvodnje električne energije iz hidroelektrarn v Skandinaviji. Tako je izvoz električne energije v Nemčiji letos presegel uvoz za približno 2,5 milijarde kWh, kar je enako enemu odstotku proizvodnje te dobrine vseh nemških proizvajalcev v letu dni. Lani so uvozili za 1,4 milijarde energije več kot izvozili, podobno bilanco pa so imeli tudi v letih 1999 in 1998.

V DVEH LETIH HUMANEJŠE DELO

V TE Šoštanj so se sredi devetdesetih let odločili, da začno izvajati projekt humanizacije dela v podjetju. Povod za naročilo študijske naloge sta bili izvedba podobnega projekta v NE Krško in pobuda zaposlenih in sindikata vodstvu, da tudi v Šoštanju delo humanizirajo.

Kot je dejal **Vojteh Šinigoj**, vodja omenjenega projekta v TEŠ, so bili pred naročilom naloge pred vprašanje, ali se lotiti naloge kot v NEK, to je izvesti zakonsko predpisane naloge za beneficiranje delovne dobe oziroma zavarovalne delovne dobe s povečanjem, ali pa humanizacijo dela obdelati v celoti, s podciljem beneficiranja delovne dobe za nekatera delovna mesta. Širše zastavljena naloga je pomenila daljši izvedbeni čas, več raziskav, večji strokovni in finančni zalogaj.

»Leta 1994 smo se odločili za izvedbo širše zastavljene naloge. Naslednje leto smo ustanovili projektni svet, sestavljen iz doktorjev in magistrav znanosti na čelu s prof. dr. Samom Modicem. Za izvedbo naloge smo se oprli na Inštitut za medicino dela, prometa in športa, ki pokriva segment delavca, to so predvsem zdravstveni in psihološki pregledi zaposlenih. Zavod za varstvo pri delu pa s svojimi strokovnjaki pokriva delovna mesta,« je povedal Vojteh Šinigoj. Hkrati so tudi formalno strukturirali projekt, in sicer v medicinsko, psihološko, ekološko-tehnološko in organizacijsko področje. Vsako izmed njih obdeluje delovno mesto, zahteve in pogoje na teh delovnih mestih in na drugi strani značilnosti delavcev. Celotni projekt humanizacije dela so organizirali stopenjsko, z izvedbo 15 podprojektov, ki so samostojne študije. Na koncu bodo te študije združene v celoto. Vseh hkrati niso mogli izvesti zaradi težav s koordinacijo in

zaporednostjo dela posameznih študij. Posamezne študije uporabljajo izsledke prejšnje študije.

»Na začetku smo naredili predštudijo na manjšem vzorcu zaposlenih in delovnih mest. Potrdila je smotrnost izdelave celovite študije. Najprej smo raziskali meje delavcev, proučili boleznine in poškodbe pri delu za zadnje 15-letno obdobje. Nato smo opravili nosilne znanstveno podkrepjene študije projekta. Sem sodijo specialni zdravstveni pregledi, fiziološki, psihološki in ekološki vidiki dela,« je nadaljeval sogovornik. V tretjem delu študije, konec devetdesetih let, so proučili njihov sistem varstva pri delu. V sklopu tega dela

študije so bile opravljene tudi študije ekonomskega in pravnega varstva, hkrati pa začenjajo združevanje spoznanj vseh treh etap, ki bo najzahtevnejši del naloge, z inovativnim znanstveno raziskovalnim pristopom.

Hkrati začenjajo v TE Šoštanj načrtovanje razvoja na področjih, kjer bo treba uvesti izboljšave, odpraviti nekatere povečane obremenitve, škodljivosti za zdravje, izboljšati sistemske in druge rešitve. Vse to bo zajeto v četrtem delu študije, katerega se bodo lotili naslednje leto. V tem delu bodo raziskovali področja kadrovske razpoložljivosti v elektrarni, prilaganje delovnega časa, vpliv tehnološke delitve, ki jo prinašajo specializacija, strukturiranje delovnih nalog itd. Po Šinigojevih besedah so to postopki širitve in bogatitve dela, s katerimi se lahko spopademo s pojavi, kot je monotonija. Zadnja študija pa bi proučevala in razvijala organizacijsko kulturo. Delavcem naj bi povečala zavest o zdravem načinu dela in življenja, odgovornost zase in za sodelavce.

VMEŠNI REZULTATI UPRAVIČUJEJO ŠTUDIJO

Čeprav bo celovito oceno študije postal poseben elaborat, ki ga bo odobrili znanstveni svet, pa vodja projekta že zdaj lahko potrdi, da je bila odločitev za izvedbo študije pravilna. »Potrdila so se naša pričakovanja, da imamo v elektrarni delovna mesta in dela s povečanimi obremenitvami in škodljivostmi. Ugotovljeni so bili po-

Nekatera vzdrževalna dela za starejše delavce niso primerna.

NAJSODOBNEJŠE VAROVANJE ELEKTRARNE

Pojem varnost jedrskih elektrarn sestavljata jedrska varnost, to je zagotavljanje varne tehnologije pridobivanja električne energije, vključno z ustrežno skrbjo za jedrsko sredico, in tehnično varovanje elektrarne. Tako je tudi v NE Krško. Tehnično varovanje NE Krško je kombinacija organizacijsko tehničnih ukrepov, ki naj bi zagotavljali čim bolj varovan pristop oseb in materiala v elektrarno.

javi nekaterih zdravstvenih stanj, invalidnosti, predčasnih upokojitev, obolenosti, ki so precej povezani z delom na nekaterih delovnih mestih. Spoznali smo, da v proizvodnji in vzdrževanju obstajajo nekatera dela, pri katerih razmere in zahteve prese-gajo zmogljivosti starejših delavcev. Za vse te delavce bo treba uveljaviti ukrepe dodatnega varstva, med drugim tudi obvezno dodatno zavarovanje s poklicno pokojnino.«

Že med izvajanjem študije so v elektrarni nekatera najbolj izpostavljena mesta sanirali. Tako so izvedli protihrupno sanacijo komandnih prostorov in laboratorija. Hkrati pa projekt humanizacije dela sovpada z izvajanjem drugih sorodnih projektov v Tešu, ki se tudi dotikajo dela, delovnih razmer in načinov izvedbe ter delavcev. Tak projekt je bil pridobivanje certifikatov ISO 9001 in 14000 in je sedaj ISO 18000.

Pri snovanju in izdelavi študije Šoštanjčani z drugimi termoelektrarnami niso sodelovali. Šinigoj se spominja poskusov iz devetdesetih let, da bi obdelali to problematiko na ravni elektrogospodarstva. Žal je prišlo do nesoglasij že pri osnutku študije, ker ni bilo soglasja o poenotenju delovnih mest. Je pa projekt za posamezno podjetje zelo obsežen in ga je težko spremljati z obstoječim kadrom. V Tešu je za to pristojen le naš sogovornik in zato tudi traja študija že nekaj več kot šest let. V NE Krško so se naloge lotili z večjim številom lastnih delavcev, bila je manj obsežna in hitreje izpeljana. Kljub temu predvidevajo, da bo končana v prvi polovici naslednjega leta in da bodo naslednje leto že začeli razvojne programe, ki jih predvidevajo ugotovitve študij. Se pa v TE Šoštanj zavedajo, da je humanizacija trajen proces, ki se bo moral nadaljevati tudi po koncu projekta, tudi zaradi v projektu zastavljenih razvojnih programov. Ob podpori vodstva podjetja bi večino humanizacijskih ukrepov, ki jih narekujejo študije, lahko uresničili v dveh letih, razen večjih tehničnih razvojnih projektov, seveda, če bi se zanje odločili. Izdelava študij elektrarno na leto stane okrog 300.000 mark. V tem znesku je zajeto strokovno raziskovalno delo doktorjev, magistrstov in specialistov inštitutov in strokovnih ustanov v obsegu okrog 20.000 raziskovalnih ur.

MINKA SKUBIC

Vse z namenom, da se ne dogodi nič nepredvidenega, kar bi lahko pomenilo diverzijo ali sabotažo z razstrelivi. Organizacijsko je varovanje krške elektrarne posebna služba v sklopu elektrarne. V tej službi dela 50 do 60 varnostnikov, ki varujejo objekt v izmenah 24 ur na dan. Varnostniki so oboroženi z lahkim orožjem, tako kot je to v praksi pri podobnih objektih posebnega pomena.

»Naše postopke varovanja kombiniramo z lokalno policijo, ki pa je pristojna za kontrolo širšega področja. Na državnih ravni pa izmenjujemo letne plane ogroženosti in jih po potrebi ustrezno revidiramo. Prav tako deluje v okviru ministrstva za notranje zadeve posebna komisija, sestavljena iz članov upravljal-

cev jedrskih objektov. Pri nas je član te komisije vodja varnostne službe,« pojasni vsestransko povezavo organiziranja varnosti NE Krško njen direktor **Stane Rožman**. Pravi, da se je organiziranje lastne varnostne službe znotraj elektrarne pokazalo kot dobro ob razpadu Jugoslavije, ko so sami izvajali vse zaščitne ukrepe in imeli objekt pod popolno kontrolo. Njihovi varnostniki so deležni enakega usposabljanja kot kolegi v podobnih organizacijah. Poleg tega so varnostniki organizirani v posebni zbornici, ki skrbi za izmenjavo standardov in poenotenje delovanja članov. Po tehnični strani so imeli v Krškem do nedavna 25 let staro opremo, ki jo je bilo zaradi opuščanja programov težko

*Dvojna
žična
ograja
okrog NEK
je del
tehničnega
sistema
varovanja.*

Foto Minka Skubic

TRANSFORMATOR ŽE V RTP KRŠKO

V začetku oktobra je bil iz tovarne Končar Siemens, Zagreb, v RTP Krško prepeljan transformator s 300 MVA. Pred prevzemom so bili na transformatorju uspešno opravljeni vsi predpisani preskusi. Ob tej priložnosti je Eles organiziral tiskovno konferenco in skromno slovesnost, ki se je med drugim udeležil tudi državni sekretar na Ministrstvu za okolje in prostor dr. Robert Golob.

vzdrževati. V zadnjih letih so začeli postopno posodabljanje tehničnega varovanja. Očem najbolj vidni sta letošnji pridobitvi - nova sodobna recepcija ob vhodu v elektrarno in zamenjava dvojne žične ograje. Direktor elektrarne pravi, da bodo pri tehniki in opreми za varovanje sproti upoštevali tudi zadnja spoznanja o varovanju jedrskih objektov po terorističnem napadu v ZDA.

V sklop tehničnega varovanja elektrarne sodi dvojna žična ograja okrog elektrarniškega kompleksa in pa sodoben elektronski sistem s kamerami in radarji. Ti zaznamujejo vsak dotik, pa tudi poskus dotika ograje, ki ga alarmirajo v center za nadzor. V nadzornem centru se zbirajo in obdelujejo informacije. Na tej podlagi potem reagirajo varnostniki sami, ali pa obvestijo policijo. Informacijski sistem varovanja je obsežen in zelo sodoben. Najsodobnejša bo tudi skorajšnja posodobitev vstopa, ki je zastavljena konzervativno, brez možnosti goljufanja. Osebe bodo detektirali na podlagi biometrije, identifikacije posameznika na podlagi biostrukture roke. Vstop samo z identifikacijsko kartico ne bo več mogoč.

Po besedah direktorja doslej v NE Krško niso imeli poskusov nelegalnega vstopa. Je pa imel stari sistem dosti lažnih alarmov, kar je moteče za intervencijsko skupino varovanja. Na vprašanje, kaj pomenijo septembrski dogodki v Ameriki za jedrsko varnost, je Stane Rožman odgovoril, da so vse elektrarne, tudi slovenska, po tem dogodku še močnejše zaostriale varnostne ukrepe. »To je takojšnja reakcija jedrskih elektrarn. Čas pa bo prinesel dodatne standarde. Rešitve bodo enotne za vse elektrarne in dane vsem jedrskim elektrarnam kot priporočilo za upoštevanje. Minilo je še premalo časa, da bi bilo to priporočilo že izdelano. Zagotovo pa je vsaka elektrarna reagirala na najboljši možen način. V naši elektrarni smo poostriili nadzor, zagotovili pripravljenost varnostnih služb na najvišji ravni in zagotovili izmenjavo informacij služb, ki nadzirajo sisteme, ki so v funkciji.« V ta namen so tradicionalne vsakotedenske tematske razprave organizirali na temo povečane varnosti. Za to pa je pristojna v jedrskem objektu tako tehnična operativna elektrarne, njena proizvodnja, kot inženiring, nadzor kakovosti kot strokovno usposabljanje operaterjev na simulatorju.

USPEŠNO PRESTAL PREKUSE

Eles je kot strokovno institucijo pri dobavi transformatorja za RTP Krško angažiral Elektroinštitut Milana Vidmarja. Njegovi strokovnjaki so spremljali transformator že od vsega začetka. Sodelovali so pri razpisni dokumentaciji, ki jo je pripravil IBE, pregledali prispele ponudbe na javni razpis, strokovno ocenili izbor proizvajalcev, spremljali samo izdelavo transformatorja v Zagrebu in nadzirali zaključne preskuse na transformatorju v tovarni. Veliko in pomembno delo so opravili že pri izdelavi dokumentacije, kjer so usklajevali želje Elesu kot naročnika ter zmožnosti proizvajalca transformatorja.

»S samo tovarno Končar Siemens smo začeli sodelovati takoj, ko so bili izbrani na javnem razpisu kot najugodnejši ponudnik. Najprej smo preverili, ali je ponudba skladna s potrebami RTP Krško in ali zadovoljuje vsem potrebe in standarde, po katerih mora biti oprema za to RTP izdelana. V sodelovanju z naročnikom so bile narejene določene korekcije ponudbe. Zatem smo spremljali izdelavo transformatorja s tem, da smo opravljali medfazne kontrole,« opiše začetke strokovnega nadzora **Mladen Igljč**, raziskovalec na EIMV, ki je bil v skupini za spremljanje transformatorja v RTP Krško.

Tik pred odvozom transformatorja iz tovarne so na njem opravili prevzemne preskuse. Z njimi so potrdili dizajn in kakovost izdelanega transformatorja. Vsi zahtevani parametri so morali biti skladni s pogodbenimi določili in standardom ICE 60076, po katerem je bil transformator naročen in izdelan. »Prevzemni preskusi so predvsem koristni za kupca, da se ta prepriča o kvaliteti izdelka, ki ga je naročil. Ti preskusi so kosovni, specialni in tipski. Med najpomembnejše preskuse sodijo dielektrični preskusi, to so preskusi z udarnim in stikalnim valom, s tujo izmenično napetostjo, inducirano napetostjo, meritev izgubnega kota in meritev delnih razelektrenj. Zelo pomemben je še preskus segrevanja transformatorja, ki je tipski preskus. Z njim dobimo podatek o življenjski dobi transformatorja,« pojasni pomembnost prevzemnih preskusov Mladen Igljč in doda, da je prav tako pomemben preskus transformatorja v praznem teku in v kratkem stiku. Omenjena preskusa omogočata merjenje izgub v železu oziroma pločevini in izgube v bakru ter dodatne izgube. Omeniti kaže tudi kemijsko analizo objema papirja pred preskusi in po njih. Ta pokaže, ali se je med preskusi transformatorja zgodil preboj izolacije in ali je mogoče zaznati slab spoj navitij. Pred prevzemom transformatorja se opravi še nekaj preskusov, kot so: me-

ritev prestavnega razmerja in vezne skupine, preskus tesnjenja transformatorja, meritev nične impedance, preskus delovanja regulacijskega stikala, meritev porabe oljnih črpalk in ventilatorjev, kontrola antikorozijske zaščite, kontrola dimenzij transformatorja. Poleg vseh naštetih preskusov je bila v tovarni opravljena termovizija transformatorja, ki pokaže, ali so v transformatorju vroča mesta, ki so posledica nezaželenega sproščanja toplote zaradi slabe izdelave ali vgrajenega nekakovostnega materiala.

»Na podlagi zahtev pogodbenih določil, citiranih standardov in rezultatov opravljenih preskusov in meritev smo ocenili, da transformator za RTP Krško ustreza vsem naštetim zahtevam in je primeren za vgradnjo v elektroenergetski sistem,« zaključuje Mladen Igljč, ki pravi, da je ta ocena plod timskega dela med Elesom kot investitorjem, Elektroinštitutom Milana Vidmarja kot pooblaščenim strokovno institucijo in Končar Siemensom kot proizvajalcem transformatorja.

POT IZ ZAGREBA V KRŠKO

Transformator kot glavni in največji element RTP

je naložen na poseben vlačilec krenil na 37,5 kilometra dolgo pot iz Zagreba v Krško v soboto, 6. oktobra, zjutraj. Na mejnem prehodu Bregana je imel, po opravljenih carinskih formalnostih, postanek čez noč. V nedeljo je kompozicija nadaljevala 23,5 kilometra dolgo pot po slovenskih cestah. Od Obrežja do Čateža je tovor potoval po hitri cesti, nakar je pri Čatežu skrenil na lokalno cesto proti Brežicam. Po njej je pot nadaljeval po brežiškem rondoju, preko železniškega prehoda pri vasi Brezina, skozi kraje Gornji Lenart, Spodnja Pohanca, Dolenja vas pri Krškem do Stare vasi, kjer je kompozicija zavila preko železniškega prehoda proti NE Krško in končnemu cilju RTP Krško. Na slovenskem delu trase - ki jo je strokovno proučil organizator prevoza, odobrilo pa Ministrstvo za promet, Direkcija RS za ceste - so bili trije težji manipulativni obrati, kjer je zadnje pomožno vozi-

lo prevzelo vlogo vlečnega vozila. Razlog zanje je konfiguracija ceste - ovinki in pa izjemna dolžina celotne kompozicije. Celotna kompozicija prevoza je bila dolga 61 metrov, široka 5,4 metra in visoka 4,3 metra. Vlekel jo je vlačilec z več osno hidravlično prikolico, vmes je bil montiran transformator na posebnih nosilih in zadaj je bila ponovno hidravlična prikolica, ki jo je porival drug vlačilec. Na obeh prikolicah je bilo 192 koles s 1800 kilogrami pritiska na vsako kolo. Sam transformator je bil med prevozom težak 260 ton. K njegovi končni teži je treba prišteti še 81 ton olja, ki je bilo v RTP pripeljano pozneje. Na cilj v RTP Krško je kompozicija prispela v nedeljo proti večeru. V ponedeljek, 8. oktobra, zjutraj so delavci s posebnimi dvigali začeli raztovarjati transformator in ga postavljati na pripravljeni temelj. Zadnje dejanje tega zahtevnega transporta si je v ponedeljek dopoldne ogledalo tudi vodstvo Eles na čelu z direktorjem **mag. Vekoslavom Korošcem**. Ta je imel pred tem v Krškem tiskovno konferenco, na kateri je novinarje seznanil z vlogo in pomenom RTP Krško za regijo in celotni sistem ter nadaljnjimi načrti gradnje prenosnih objektov v tem delu Slovenije. **Janez Kern**, direktor projekta gradnje RTP Krško 400/110 kV z razpletom daljnovodov, pa je podal trenutno sliko del na gradbišču in predvideni potek del do konca gradnje RTP. Na priložnostni slovesnosti na gradbišču neposredno ob razkladanju transformatorja je župan občine Krško **Franci Bogovič** izrazil veselje nad uspešnim izvajanjem naložbe. Poudaril je, da bi lahko bilo to sodelovanje na tem projektu, zlasti pri izdelavi transformatorja, zgled dobrega sodelovanja poslovnih partnerjev z obeh strani meje in zgled tudi za druge institucije v obeh državah, da najdejo medsebojno zaupanje. Državni sekretar **dr. Robert Golob** pa je navzoče spomnil na zimo 1999, ki je v pravi luči pokazala, kaj pomeni ta objekt za Dolenjsko in Belo Krajino. Investitorju je zaželel čim manj težav do konca gradnje objekta, ki naj bi prevzel svojo nadvse pomembno funkcijo konec naslednjega leta.

Transformator za RTP Krško je uspešno prestal preskuse v tovarni.

Foto Minka Skubic

MINKA SKUBIC

ČE ZANEMARJAMO OKOLJE, ZANEMARJAMO SEBE

Spoznavanje, poznavanje in delo na Soških elektrarnah je več kot četrstoletna stalnica v življenju Vladimirja Gabrijelčiča. Spoznal jih je kot študent, ko je pripravljal diplomsko nalogo, zatem se pri njih zaposlil kot mlad inženir za pridobivanje novih lokacij in optimalno izkoriščanje reke Soče. Danes je vodja gradnje HE Plave II in HE Doblar II, ki jo uspešno pelje h koncu.

Katere objekte ste v 27 letih dela pri Soških elektrarnah spremljali, pripravljali investicijsko dokumentacijo zanje in jih gradili?

»Začel sem z malo hidroelektrarno Knežke Ravne I iz takratnega programa SLO. Konec sedemdesetih so se začele priprave za gradnjo HE Solkan, kjer sem bil vodja elektro nadzora. Zatem sem se ponovno vrnil na MHE, in sicer na Knežke Ravne II. Za ta projekt smo vse sami naredili, od zasnove do projektov. Elektrarna ni velika, vendar pa je bilo treba zanj pripraviti vse dokumente in dovoljenja, prav tako kot za veliko elektrarno. Naslednja elektrarna je bila Zadlaščica z 8 MW, kar je nekako na sredi med malo in veliko elektrarno. Pri tej hidroelektrarni sem bil vodja projekta. Leta 1993 smo začeli pripravo projektov za doinštalacijo hidroelektrarn Doblar in Plave, kjer od začetka vodim projekt gradnje obeh elektrarn. Vmes smo s sodelavci delali na postavitvi obeh malih hidroelektrarn na Bovškem.«

Kako imate organizirano skupino za gradnjo obeh novih hidroelektrarn na Soči?

»Med snovanjem projekta se nam je porodila zamisel, da bi vodenje pro-

jekta izločili iz SENG in ustanovili samostojno podjetje, vendar smo se pozneje odločili, da ostanemo znotraj matičnega podjetja. Tako nas projekt vodi skupina dvanajstih zaposlenih v Soških elektrarnah, del vodenja projekta pa sta tudi njegov nadzor in nadzor. Sam delam samo na tem projektu, drugi pa opravljajo še druge naloge v podjetju. V vodstvu projekta sodelujejo še pravna služba, komerciala, finančni inženiring in ekološka služba podjetja. Po tehnični plati pa imamo v vodstvu projekta vodje elektro, strojnega in gradbenega dela. Izvedbo projekta nadzirajo naši strokovnjaki v sodelovanju z Gospodarskim interesnim združenjem, le za podzemna dela smo najeli zunanje strokovnjake. Strokovni nadzor tako v Plavah kot v Doblarju pa opravljajo ustrezni inštituti in fakultete.«

Katere so posebnosti dela na tem projektu?

»Posebna je bila umestitev projekta v naravno okolje doline Soče in pridobitev soglasja prebivalstva za nove objekte v njihovih okoljih. Potrebno je bilo veliko sodelovanja s Ministrstvom za okolje in prostor, projektanti in prebivalci območij, na katerih stojijo objekti elektrarn, da smo našli skupen jezik. Doseči razumevanje

prebivalstva za gradnjo in pozneje za obratovanje objektov ni enostavno. Pri tem je imel pomembno vlogo naš direktor, ki je odobral naše odločitve. Nadaljnji izziv je bila zagotovitev denarja za gradnjo. Bil je čas tranzicije in kot državno podjetje smo se srečali s tržnimi odnosi. Treba je bilo zagotoviti lastna sredstva in pridobiti kredite, kjer pa je država porok za njihovo vrnitev. Način financiranja naložbe je narekoval čim racionalnejše izkoriščanje sredstev. Že investicijski program smo racionalizirali tako, da ga nismo obremenjevali z večjimi zahtevami od nujno potrebnih. Moral pa je upoštevati sredstva za vključevanje v naravno okolje, tako za infrastrukturo kot odnose do prebivalstva. Značilnost tega projekta je bila tudi mednarodna presoja švicarske konzultantskega podjetja Colenco. Dobiti pozitivno mnenje v času, ko je bil presežek energije v Evropi in ko so vsi videli v novi naložbi plasma svojih proizvodov, ni bilo lahko.«

Značilnost tega projekta je tudi velik delež domače opreme, potem dobro sodelovanje domačih in tujih izvajalcev del in pa zahtevna podzemna dela.

»Politika Soških elektrarn je izrabljanje domačih možnosti na vseh področjih, tako pri opremi, napravah in delu. Tako smo karseda izrabili domačo gradbeno operativno. Strojniki bosta skoraj v celoti domači, razen visokonapetostne opreme in generatorjev, ki se v Sloveniji ne proizvajajo. Vsi razpisi za dela in opremo elektrarn so bili mednarodni. Naša podjetja so bila zelo elastična in so se v boju za pridobitev dela povezala s tujimi, predvsem za podzemna dela, ali pa z domačimi, da so izpolnila pogoje razpisa. Mi kot investitorji smo si zastavili pogoje in meje, na kakšen način bomo prišli do pravega rezultata in s kakšno tehnologijo. S temi kriteriji smo se potem pogajali za ceno.«

Katere vrste referenc ste si pridobili na tem projektu, v čem so vaše prednosti v slovenskem prostoru?

»Imamo lastno ekipo za nadzor gradnje hidroenergetskih objektov. V zadnjih desetih letih se tako zahtevni elektroenergetski objekti po gradbeni plati pri nas niso izvajali. Zahtevnost

Vladimir Gabrijelčič

Foto Minka Skubic

del zahteva ustrezno strokoven nadzor in tega imamo, razen za rudarska dela. Obvladamo celotno vodenje projekta z vsemi tržnimi zakonitostmi. Razen pri MHE smo se na tem projektu prvič srečali z gospodarjenjem z lastnim kapitalom in racionalno izvedbo investicije. O našem dobrem gospodarjenju govori dejstvo, da je bil investicijski program za obe elektrarni sprejet leta 1994 s fiksnimi cenami v markah in doslej izvajamo investicijo skladno z njim brez sprememb cen. Res, da je naša ekipa številčno majhna, po znanju, ki smo si ga pridobili na projektu, pa je sposobna konkurirati velikim inženirskim podjetjem pri izpeljavi celotnega projekta. Obvladujemo tehnični in finančni inženiring in smo edini z največ izkušnjami pri nadziranju gradbenih del.«

Za model vzornega sodelovanja z okoljem vas je proglasilo celo takratno Ministrstvo za okolje in prostor, ki je bilo do združitev z energetiko še bolj naravovarstveno naravnano?

»S tem projektom smo v podjetju razvili tudi inženiring okolja oziroma ekološko vrednotenje prostora. Nekaj novih spoznanj s tega področja smo dobili tudi s sodelovanjem s švicarskim Colencom. Predvsem smo spoznali, koliko je na Zahodu vredno okolje, in da, če zanemarjamo okolje, zanemarjamo sebe. Usposobili smo službe, od monitoringa do opazovanja okolja, in skušali objekte kar najbolj vključiti v naravno okolje. Že sami gradbišči za strojnici pri obeh elektrarnah sta bili v središčih vasi, kar je zelo moteče za prebivalstvo. Prišlo je do spora z nekaterimi prebivalci v Ložicah. Vedeli smo, da lahko pride do nesporazumov, zato smo imeli pripravljeno možnostčasne selitve prebivalcev iz bližine gradbišča. Vendar zaradi prevelikih finančnih zahtev teh prebivalcev, do spora nismo prišli, in spor je še vedno na sodišču. Smo pa dobili tudi s tem primerom veliko izkušenj dela z različnimi vrstami javnosti, ki so vključene pri gradnji tovrstnih objektov. Dolej v energetiki tovrstne komunikacije z javnostjo ni bilo in tudi mi je nismo bili vešč, saj se je nikjer nismo učili. Seveda pa sta se odnos javnosti do tovrstnih objektov in zakonodaja v zadnjih letih zelo spre-

nila in pravočasno upoštevanje obeh poveča uspešnost projekta.«

Čisto brez izkušenj niste bili, ne nazadnje ste gradili HE Zadlaščico v samem Triglavskem narodnem parku?

»Pri Zadlaščici smo se ukvarjali predvsem s celo vrsto strokovnjakov, ki so se zavzemali za neokrnjeno floro in favno. Zaradi ekoloških zahtev smo morali vkopati nekaj več cevovodov, drugače pa večjih stroškov zaradi tovrstnih zahtev ni bilo. Pri obeh novih elektrarnah pa je največji strošek okolja angažiranje institucij in ljudi, ki so nadzirali in izvajali ekološke meritve. Smo pa bili že doslej pri naših objektih racionalni in smo jih velikokrat gradili večnamensko, v sodelovanju s kraji, kjer naši objekti ležijo. Tak primer je MHE Tolmin, kjer smo sodelovali z ribiško družino, Zadlaščica, od koder se oskrbuje z vodo vsa Tolminska, akumulacijsko jezero Podselo za HE Doblar, ki ga izkorišča turistično društvo Most na Soči.«

So zahteve krajev za sprejetje energetskega objekta v kraj finančno velike?

»Največkrat so to zahteve po športno rekreacijskih objektih. Tako je bilo

pri HE Solkanu, tako je pri Plavah II in Doblarju II. Mi te površine uredimo, kako pa se potem gospodari z njimi, je skrb drugih. Zakonodaja se je v zadnjih letih tako spremenila, da je treba prej narediti veliko študij, ki so sestavni del gradbenega dovoljenja, kar vse prispeva k humanejšim odnosom v kraju med gradnjo in sprejemljivejšemu objektu po koncu njegove gradnje in med njegovim obratovanjem.«

Katere so vaše investicijske izkušnje, ki jih prinašate v holding Slovenske elektrarne?

»Zagotovo sta to ekologija in gradbeni del pri gradnjah energetskih objektov. Oprema v naših elektrarnah je podobna kot drugje. Prepričani smo, da je velika razlika med gradnjo novega objekta in obnovitvijo starega. Pri nas smo med vzdrževalnimi deli zamenjali turbine v Plavah. Naša skupina zna snovati nove objekte in jih vključevati v prostor, in to znanje prinašamo v holding. Skoraj celotna investicijska ekipa SENG je skupaj že dvajset let. V teh letih smo si pridobili bogate izkušnje na vrsti objektov, ki jih sedaj lahko izpeljemo od začetka do konca sami. Z zahtevami iz našega prostora smo obogatili projektante in oni nas s projektantskimi prijemi.«

Je lokacijska razpršenost prihodnjih novih gradbišč za vas moteča?

»Sodoben človek ni doma, pojavlja se, kjer je potrebno. Pri spremljanju projektov, o katerih sem govoril, sem videl kar nekaj podobnih projektov po svetu in povsod se ekipe selijo z njimi. Pri večjih investicijah se postavi kar večje naselje z vso infrastrukturo. Pri nas se prevažajo le delavci na projektu. Ne nazadnje se mi, ki delamo na projektu obeh novih elektrarn, vozimo vsak dan iz Nove Gorice na Doblar, kjer imamo pisarne.«

Kakšno je trenutno stanje na obeh gradbiščih?

»Upamo, da bomo do konca leta izvedli prvo vrtenje na hidroelektrarni Doblar in s tem dali poleg agregata v Plavah II tudi tega na mrežo. Prav tako računamo, da pri delih, ki so nam še preostala, ne bo večjih težav in da jih bomo končali do prve polovice naslednjega leta.«

Delo na projektih oziroma živi investiciji je naporno, dinamično in na dolgi rok izčrpavajoče. Kako nadoknadite potrošeno energijo?

»Imam nekaj konjičkov, ki jih vztrajno vzdržujem. Že dvajset let se dobivamo s kolegi in igramo košarko v rekreacijski skupini. Rad imam naravo, saj me zelo razvedri, zelo rad pa tudi berem knjige, zlasti življenjepise. Priznam, da je delo na investicijah naporno, še zlasti je naporno za naše družine.«

EKSPLOZIJE DOTRAJANIH ODKLOP- NIKOV OGROŽAJO CELO ŽIVLJENJA

Elektroprenos Ljubljana bi lahko šteli za osrednjo vzdrževalno enoto, saj s svojim omrežjem pomeni vez med vzhodno in zahodno Slovenijo. Vzdrževalcem te enote v zadnjem času precej preglavic povzročajo tudi eksplozije Energoinvestovih odklopnikov, saj jih ni mogoče predvideti in tako preprečiti. Precej truda pa terja tudi vzdrževanje drugih dotrajanih naprav.

Elektroprenos Ljubljana pokriva celotno osrednjo Slovenijo, pod svojim nadzorom pa ima tudi dve ključni transformatorski postaji za nemoteno napajanje Ljubljane in njene širše okolice, in sicer RTP 400/220/110 kV Beričevo in 220/110 kV Kleče. Vzdrževalne skupine EP Ljubljana pa skrbijo tudi za RTP 400/110 kV Okroglo in RP 110 kV Hudo ter tudi 853 kilometrov visokonapetostnih daljnovodov. Vse postaje so daljinsko vodene iz območnega centra vodenja Beričevo, v nenehnem posodabljanju in uvajanju novih tehnologij in naprav pa gre iskati tudi razloge, da se je število zaposlenih v tej enoti z nekdanjih 84 v zadnjih letih zmanjšalo na 45. Kot nam je povedal vodja EP Ljubljana **Milan Dodig**, ki to enoto vodi zadnjih šest let, so težave, s katerimi se srečujejo njegovi vzdrževalci, precej podobne tistim na drugih območjih Slovenije, kar drugače rečeno pomeni, da jim še največ težav povzroča dotrajana in stara oprema. Večina daljnovodov je bila namreč zgrajena na začetku sedemdesetih let, kar pomeni, da se bližajo koncu svoje

življenjske dobe in je treba zato v njihovo vzdrževanje vlagati precej dela in sredstev. Precej stare pa so tudi same razdelino transformatorske postaje, saj je denimo bila postaja RTP Kleče zgrajena že leta 1954, RTP Beričevo med letoma 1974 in 1977, RTP Okroglo med letoma 1982 do 1987 in kot najmlajša RP Hudo med letoma 1990 do 1994. Eles sicer postopoma zamenjuje najbolj dotrajano opremo, vendar pa je hitrost obnavljanja še vedno manjša, kot bi si želeli.

V ZADNJIH TREH MESECIH KAR DVE EKSPLOZIJI NAPRAV

Zaradi dotrajane opreme je delo vzdrževalcev še posebej izpostavljeno in kljub vsem varnostnim ukrepom se včasih zgodi, da posamezni dogodki ogrozijo celo njihova življenja. Eden takšnih sta bili nedavni eksploziji dveh odklopnikov v RTP Beričevo, in sicer je prvi eksplodiral 13. avgusta, ko sta bila težje poškodovana tudi dva delavca, drugi pa 12. septembra, ko pa je na srečo nastala le gmotna škoda. V obeh primerih gre

za odklopnike sarajevskega Energoinvesta, ki so se tudi drugod pokazali kot precej nezanesljivi, saj je Eles v zadnjih letih imel kar 12 podobnih primerov. Podrobna raziskava po avgustovski eksploziji je pokazala, da so v porcelanu prekinjevalnih komor odklopnikov nastale mikrorazpoke, posledično pa je nato prišlo do eksplozije 4 centimetre debelega porcelana, katerega tudi nekaj kilogramov težki kosi so nato leteli vsenaokrog. Najhuje je to, pravi Milan Dodig, da takšnih dogodkov ni mogoče predvideti in tudi ustrezno ukrepati ter zato obstaja za vse, ki se gibljejo v neposredni bližini, vedno potencialna nevarnost. Tega problema se je Eles sicer lotil z zamenjavo vseh odklopnikov omenjenega proizvajalca, vendar gre za dolgotrajen proces, saj so razdelilno transformatorske postaje, kot je denimo RTP Beričevo, ključnega pomena za nemoteno obratovanje elektroenergetskega sistema in si ni mogoče privoščiti njihovega izklopa kadar koli, temveč se je treba zamenjav lotiti ob normalnem obratovanju, kar pa pomeni dodatne oteževalne okoliščine. Sicer pa je potencialnih »bomb« v Beričevem še osem, iste vrste odklopniki pa se nahajajo še v Podlogu, Dogošah in v Divači. Ob

Foto Brane Janjic

Milan Dodig napoveduje, da bo delo vzdrževalcev v tržnih razmerah še zahtevnejše kot doslej.

Nekaterim je električna energija tako pri srcu, da so zanjo pripravljene tvegati tudi življenje. Na sliki: veje, ki jih je šaljivec obesil na vodnike 110 kV daljnovođa pri RTP Kleče.

tem gre poudariti, da je opaziti vse več okvar tudi na merilnih transformatorjih, kjer je zaznati razkranjanje posameznih elementov ali natančneje teflonskega ekrana, kar prav tako pomeni potencialno nevarnost eksplozij.

ODPRTJE TRGA PRINAŠA DODATNE OBREMITIVNE

Kot že rečeno, je bila večina visokonapetostnih daljnovodov zgrajenih v začetku sedemdesetih let, torej v okoliščinah, ki so tedaj terjale drugačne tehnične rešitve. Zaradi pomanjkanja denarja se je tudi precej varčevalo, posledice takšnega varčevanja pa so vidne v velikih razdaljah med posameznimi daljnovodnimi stebri in z njimi povezanimi velikimi povesi vodnikov. Elesovi vzdrževalci skušajo tudi te težave odpraviti s prenapenjanjem vodnikov in drugimi ukrepi, vendar se je bati, da se bodo te težave v prihodnje še povečale. Kot velik, poudarja Milan Dodig, se kaže še zlasti problem vsiljenih oziroma nekontroliranih pretokov energije, saj imamo na eni strani Italijo, ki ima velike energetske primanjkljaje, vmes slovenski energetski sistem in na drugi strani velike količine energije. Na-

Foto arhiv EP Ljubljana

Med velikimi projekti, ki so jih v zadnjih letih s pomočjo izvajalcev izpeljali v EP Ljubljana, gre vsekakor omeniti celovito prenovno RTP Kleče, ki je ključnega pomena za zagotovitev nemotene oskrbe velikega dela Ljubljane in njene okolice. Projekt je zaradi zahtevnosti potekal v petih fazah v zadnjih petih letih, v njegovem okviru pa so zamenjali celotno 110 in 220 kV visokonapetostno opremo ter revitalizirali oba energetska transformatorja. Kljub temu, da je zahtevno delo potekalo ob nemotenem obratovanju te postaje, ni bilo večjih izpadov oskrbe oziroma je v vsem času obnove prišlo le do enega takega dogodka. Za kako zahteven projekt gre, je mogoče razbrati tudi iz njegove vrednosti, saj je celotna prenova znašala kar milijardo 650 milijonov tolarjev.

Drugače pa so vzdrževalci EP Ljubljana v zadnjih letih opravili tudi vrsto drugih vzdrževalnih in obnovitvenih posegov na prenosnem omrežju, imajo pa tudi licenco za izvajanje posegov v stikalnišču NEK, kjer veljajo posebni varnostni ukrepi. Po dograditvi bodo prevzeli tudi vzdrževanje nove 400/110 RTP Krško, ki bo začela obratovati konec prihodnjega leta.

ši daljnovodi niso bili načrtovani za takšne razmere, glede na to, da na tej smeri v zadnjih nekaj letih ni bil zgrajen noben večji nov daljnovod in so zaradi prostorske problematike možnosti za novogradnje precej omejene, se bodo vzdrževalci v prihodnje zagotovo srečali z dodatnimi težavami. Povedano drugače, večji pretoki bodo pomenili večje povese, s tem pa tudi več možnosti izpadov in manjšo zanesljivost obratovanja. Po drugi strani pa bodo zahteve kupcev energije vse večje oziroma časi izklopov za popravila vse krajši, obremenitve vzdrževalcev pa vse hujše.

IZGINJAJO CELO DELI DALJNOVODNIH STEBROV

Poseben problem pomeni tudi vandalizem, saj vzdrževalci med obhodi ugotavljajo, da so daljnovodi ne le ljuba tarča lovcev in drugih strelskih izvedencev, ampak celo priložnost za zaslužek ali vsaj zmanjšanje stroškov za nabavo daljnovodnih elementov. Tako niso redki primeri, da so zginili celi deli daljnovodnih stebrov, čeprav

je zaradi razmer na trgu surovin takšnih napadov v zadnjem času precej manj. Je pa še vedno veliko strelav na vodnike, porcelanske izolatorje in označbe na stebrih. Pri tem gre vsekakor za povzročanje precejšnje neposredne in posredne škode, saj izklop daljnovodov za tovrstna popravila pomeni tudi manj obratovalnih ur. Grozljivo je, pravi Milan Dodig, da so nekateri tovrstni navdušenci nad igrami z elektriko pripravljene za zvišanje adrenalina pripravljene tvegati celo življenje. Takšen primer je bil denimo na 110 kV daljnovodu blizu RTP Kleč, ko je nekdo v dveh dneh dvakrat zapored splezal na steber in s palicami povzročil kratak stik oziroma izpad daljnovoda. Skratka, vzdrževalci se morajo pri svojem vsakdanjem delu resnično spopadati z marsičem. Da je njihovo delo tako uspešno, pa gre zasluga tudi drugim sektorjem v Elesu, ki so s svojim strokovnim znanjem vedno pripravljene priskočiti na pomoč.

BRANE JANJČ

PRESEŽENIH MAGIČNIH TISOČ KILOMETROV

Čeprav je Šeherezada v tisoč in eni noči zagotovo veliko bolj uživala, pa je domala podobno zadovoljstvo doživel Janez Kern, starosta elektroenergetnega investitorstva, ko je bila končana montaža tisočprvega kilometra optičnih povezav v Elesovem elektroenergetskem omrežju.

Slavnostni dogodek, ki je bil sicer delovno zaznamovan, je še toliko pomembnejši, saj je pomenil ne samo preskok pred leti še magičnih 1000 kilometrov optičnih povezav, ampak tudi prvo optično meddržavno povezavo med Elektro - Slovenijo (Eles) in Hrvaškim elektrogospodarstvom (HEP). Konec minulega meseca je bila namreč na območju Elektroprenosa Podlog dokončana zamenjava stare zaščitne vrvi z novo z vgrajenimi optičnimi vlakni na daljnovodih 2 x 400 kV Zagreb-Krško I in II. Tudi prvi tovrstni optični kabel (Optical Ground Wire – OPGW) je bil vgrajen na tem daljnovodnem območju, in to že davnega leta 1988 (9,5 kilometra), ko je bil na 110 kV daljnovodni povezavi med TE Brestanica in NE Krško vgrajen OPGW s šestimi optičnimi vlakni. Od teh začetnih metrov pa je minilo kar šest let, da je Janez Kern s sodelavci v Aladinskem slogu posvetil z optičnimi kabli in v letih od 1993 do letos (1989 – 28 km, 1993 – 6,5 km, 1994 – 60 km, 1995 – 75,5 km, 1996 – 179 km, 1997 244,5 km, 1998 – 74,5 km, 1999 – 95 km, 2000 – 188,5 km, 2001 – 41 km) z zelo intenzivno gradnjo dokončal magistralne povezave oziroma tako imenovani slovenski teleinformacijski križ z mnogimi privodi in nesluteno možnostjo nadaljnjega informacijskega razvoja. V komentarju zgodovine navedene gradnje, kateremu je Janez Kern dodal marsikatero hudomušno anekdoto, pa so se dvignili lasje mnogim dobaviteljem opreme in izvajalcem del na tere-

nu, saj so velikokrat občutili neizprosnost Atila Elesovega investitorstva. Seveda pa so se vsi strinjali, da brez tovrstnega vodenja tako zahtevnih projektov ne bi mogli uresničiti v tako kratkem obdobju, niti po evropskih merilih.

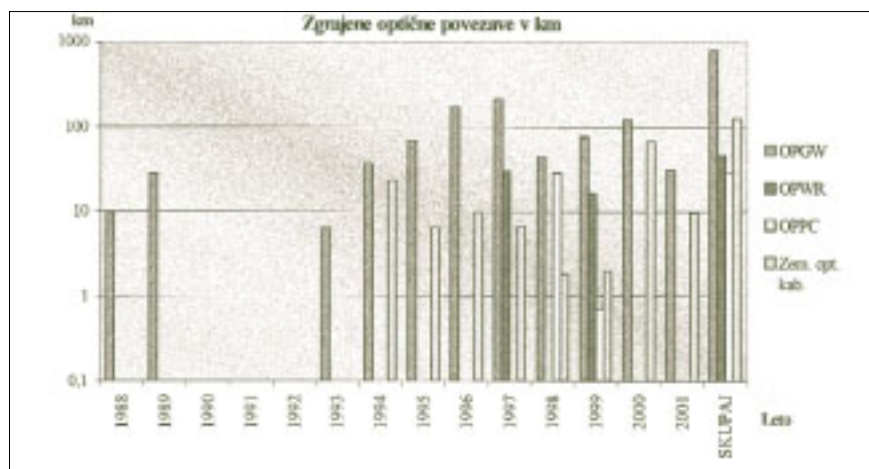
Na omejeni slovesnosti so te ugotovitve potrdili tudi predstavniki Avstrijskega podjetja Draka Telekom, ki je bilo tokrat proizvajalec kabla OPGW, dobavil pa ga je Elex iz Ljubljane. Še večji pomen tej meddržavni informacijski povezavi pa sta dala predstavnika HEP-a g. Delonga in g. Perak, ki sta že obžalovala njihovo odločitev, da je predmetni OPGW od RTP Tumbri do meje opremljen le s 24 optičnimi vlakni, medtem ko je v Sloveniji že več let domala na vseh daljnovodih standardizirano število 48 optičnih vlaken.

Pri vseh zapletih med sosednjima državama, ki že dlje časa s političnimi igrami razburjajo javnost obeh držav, pa bi jim lahko tehniki pokazali, kako je mogoče v slogi reševati skupno problematiko in v sožitju dosegati napredne cilje. Tako je bilo v rekordnem času de-

setih dni, termin je bil zelo omejen glede na stroge zahteve v zvezi z remontom krške nuklearke, skupno zamenjanih 50 kilometrov obstoječe 25 let stare zaščitne vrvi daljnovoda z OPGW. Od tega 16 kilometrov na slovenski strani, 34 kilometrov pa na hrvaški, pri čemer sta bila že tradicionalno uspešna izvajalca vseh montažnih del Dalen Ljubljana oziroma Dalekovod Zagreb. Projektno dokumentacijo je izdelal Ljubljanski IBE, zanimivo pa je, da je v to optično povezavo z odcepom do RTP Brežice vključeno tudi distribucijsko podjetje Elektro Celje. Dobava celotne telekomunikacijske opreme je bila zaupana ljubljanski Elektronabavi, PAP Telematiki, njena vgradnja in spajanje optičnih povezav, pripadajoči preizkusi, meritve in strokovne ocene pa so bili delo Elektroinštituta Milana Vidmarja.

V dogovarjanjih, ki so potekala na meddržavni strokovni ravni več let, zelo intenzivno pa so se začela konec leta 2000, je pomembno vlogo odigrala vodja projekta Simona Sila. Slednja je v zahvalnem govoru pohvalila vse že omenjene zunanje institucije, ob tem pa ni pozabila poudariti tudi požrtvovalnosti svojih neposrednih sodelavcev in uspešno vodene koordinacije investicijske ekipe, ki se je tokrat aktivno vključila v sklop tradicionalnih vzdrževalnih del, ki sicer že tretje desetletje uspešno potekajo med vsakoletnim remontom NE Krško in jih je letos koordiniral Elektroprenos Podlog. Tako je bil končan še en obsežen remont 400 kV daljnovodnega omrežja od RTP Tumbri, NE Krško do RTP Maribor. Žal je na slovesnosti manjkal upokojeni, sicer dolgoletni koordinator tovrstnih remontov Jože Vimpolšek. Vendar pa je bil zagotovo v mislih vseh nas, ki smo z visoko dvignjeno čašo nazdravljali nepozabnemu šeherezadnemu uspehu Janeza Kerna.

SREČKO LESJAK

ŠTIRJE DOBITNIKI VIDMARJEVIH PLAKET

V začetku oktobra je Elektroinštitut Milana Vidmarja /EIMV/ po triletni prekinitvi ponovno organiziral Vidmarjev dan v ljubljanskem Cankarjevem domu. Ob tej priložnosti so dobili Vidmarjeve plakete Dravske elektrarne, Štefan Marjetič, mag. Matija Nadižar in prof. dr. Peter Žunko. Oddelku za kemijo EIMV pa je bil izročen akreditacijski certifikat ISO/IEC 17025.

V slavnostnem nagovoru ob Vidmarjevem dnevu se je **prof.dr. Maks Babuder**, direktor EIMV, spomnil prodornega duha utemeljitelja inštituta Milana Vidmarja. Vendar pa je primerjava tedanjih nalog inštituta z današnjimi težka. Za inštitut pa ostaja še vedno veljavno njegovo spoznanje, da kompleksnost problemov načrtovanja, graditve in obratovanja elektroenergetskih naprav in sistema zahteva domišljen, načrtovan in dokumentiran profesionalen pristop. Danes bi tem nalogam lahko enakovredno dodali poslovanje sistema, vzdrževanje sistema in skrb za okolje. V nadaljevanju je dr. Babuder pojasnil procese raziskovalnega in inženirskega dela in vlogo države pri tem. EIMV je bil v preteklosti deležen njene podpore pri šolanju kadrov, manj pa pri opremljenosti laboratorijev. Te v zadnjih letih posodablja in opremlja z lastnimi sredstvi. Posledice prehoda na trg, ki jih že čutijo v elektroenergetiki, prinašajo spremembe tudi v delovanju EIMV. Delovne programe so začeli prilagajati tržnim razmeram, inštitut je sicer zavod v lasti države, vendar 100-odstotno na trgu s svojimi storitvami. Pri tem tekmuje s konkurenco na javnih razpisih doma in na tujem. Razdrobljen trg zahteva nove izdelke in nova orodja. Delitev interesov pa preprečuje pridobivanje kakovostnih podatkov za posamezne systemske obdelave.

V prihodnje nameravajo uporabiti izkušnje za načrtovanje sistema ob

novih pogojih. Inštitut ima kadre, opremo in reference za proučitev optimiranja stroškov za investicije v staro opremo na koncu življenjske dobe. Opozarjajo pa na študije in raziskave za optimiranje obratovanja v tržnih razmerah, ki ne podpirajo dolgoročnih procesov znotraj sistema.

V nadaljevanju slovesnosti je direktor EIMV podelil štiri plakete Milana Vidmarja za dosežke, ki jih prinaša znanje, prizadevnost in doslednost ljudi, ki delajo v elektroenergetskem sistemu in ki so se s svojim delom še posebno izkazali. Vidmarjeve plakete podeljuje EIMV od leta 1982 podjetjem in posameznikom v domovini in tujini. Dosedanjim 45 dobitnikom so se letos pridružili trije posamezniki in eno podjetje.

Dravske elektrarne Maribor so prejele plaketo za I. fazo prenove hidroelektrarn Dravograd, Vuzenica in Mariborski otok. Posodobitev je obsegala obnovo devetih proizvodnih agregatov, katerih starost je bila med 40 in 50 let, in štirih 110 kV stikališč ob hidroelektrarnah. Analiza po končani prenovi je pokazala, da se je srednja letna proizvodnja obnovljenih treh hidroelektrarn povečala za 93 GWh, kar je za 23 GWh več, kot je bilo predvideno s projektom. Moč obnovljenih elektrarn je večja za 42 MW, kar je za 8,9 MW več, kot je predvidel projekt prenove. Stroški projekta prenove so znašali 212,81 milijonov mark, kar je za 18 odstotkov manj od načrtovanega zneska v investicijskem programu. Z načrtova-

njem, vodenjem in izvedbo projekta je kolektiv DEM pokazal, da je zasnova prvo fazo prenove tehnično in tehnološko sodobno, da je prenova izvedel in vodil učinkovito, racionalno in strokovno ter da je v projekt prenove vključil vsa obstoječa znanja v svojem kolektivu, zunanjim sodelavcem pa dal možnost sodelovati, rasti in se izpopolnjevati.

Štefan Marjetič je prejel Vidmarjevo plaketo za življenjsko delo na področju gradnje, obratovanja in vzdrževanja plinsko parnih postrojev. TE Brestanica se je v času njegovega delovanja do leta 1997, ko se je upokojil, intenzivno razvijala. Iz manjše TE na premog z dvema blokoma skupne moči 26 MW je z dograditvijo treh plinskih turbin povečala moč na 69 MW in lani z dvema plinskimi enotama na 323 MW. Štefan Marjetič je bil vseskozi usmerjevalec tega razvoja. Najprej se je ukvarjal s problematiko premogovne tehnologije in zatem v začetku sedemdesetih let prevzel vodenje priprav na preusmeritev elektrarne na uporabo tekočih goriv. Na področju plinske in parne tehnologije je poglobil tudi teoretično poznavanje problematike in samostojno razvil zelo razčlenjen in natančen računalniški simulacijski model delovanja teh postrojev. Vse svoje znanje je s pridom uporabil po letu 1990, ko je prevzel vodenje priprav na razširitev TE Brestanica z gradnjo dveh novih plinskih enot. S svojim delom je uspešno oral ledino pri uvajanju plinske in plinsko parne tehnologije v slovenskem prostoru in odločilno prispeval k temu, da se Brestanica po svoji obratovalni razpoložljivosti ves čas svojega obstoja uvršča v sam vrh med našimi TE.

Mag. Matija Nadižar je prejel Vidmarjevo plaketo za dosežke na področju uvajanja novih tehnologij in posodabljanja distribucijskega elektroenergetskega sistema. Vso svojo strokovno pot je prehodil v podjetju Elektro Gorenjska, kjer je začel reševati prve strokovne probleme s področja relejne zaščite in obratovalnih meritev. Pri svojem delu se je zavzemal za tehnološko posodobitev distribucijskega sistema z uvajanjem daljinskega vodenja in gradnjo centra vodenja Elektro Gorenjske na Zlatem polju pri Kranju. To je bil prvi moderni in funkcionalno opremljen center, ki je promoviral domačo industrijo in bil referenčen objekt za

Letošnji dobitniki Vidmarjevih plaket.

Foto Minka Skubic

obiske tujih strokovnjakov. Zavedal se je pomena komunikacijskih povezav med objekti distribucije in centrom vodenja, zato je s svojimi bogatimi izkušnjami in znanjem podpiral gradnjo potrebnih prenosnih poti in sodeloval pri pripravi sistemskih obratovalnih navodil. Aktivno je sodeloval pri izdelavi in recenziji številnih študij. Kot direktor poslovne enote Kranj se je zavzemal za posodabljanje distribucijskega omrežja in postrojev, z namenom zagotoviti kakovostno oskrbo odjemalcev z električno energijo. Poleg tega se je vseskozi zavzemal za dodatno usposabljanje in izobraževanje delavcev.

Prof. dr. Peter Žunko je prejel Vidmarjevo plaketo za dosežke pri vzgoji mladih kadrov in v raziskovalni dejavnosti. Svojo akademsko pot na Fakulteti za elektrotehniko je začel leta 1971, kjer je leta 1984 postal izredni profesor za področje elektroenergetskih sistemov in naprav in pet let pozneje redni profesor na Katedri za elektroenergetske sisteme in naprave. Težišče njegove raziskovalne dejavnosti v zadnjem obdobju je problematika povečanja prenosne zmogljivosti elektroenergetskih omrežij in kakovosti električne energije z uporabo naprav močnostne elektronike. Vodil je številne tovrstne raziskovalne naloge v Sloveniji in v okviru mednarodnih projektov. Pri reševanju težav ga odlikuje težnja po uporabi najsodob-

nejših pristopov, zlasti računalniške tehnologije. Po njegovi zasluzi so bili študentje energetike med prvimi, ki so dobili dostop do računalnikov. Kot pedagoškega delavca in vodjo raziskovalne skupine ga odlikuje predvsem umirjen in strpen odnos do študentov in sodelavcev. Te zna usmerjati, jih motivirati, jim omogočati ustrezne delovne razmere ter jim prisluhniti in pomagati v težavah. Tudi zato je pri njem diplomiralo, magistriralo in doktoriralo veliko število strokovnjakov.

Podelitvi Vidmarjevih plaket je sledila izročitev akreditacijske listine ISO/IEC 17025 za delovanje testnih in kalibracijskih laboratorijev Oddelku za kemijo EIMV. Listino je izročil Andre Barel, predstavnik nizozemske akreditacijske hiše RvA in njen glavni presojevalec. V popoldanskem delu Vidmarjevega dneva pa je bila še okrogla miza na temo aktualnih problemov razvoja, obratovanja in poslovanja elektroenergetskega sistema.

MINKA SKUBIC

HE SAVICA SIMBOLIZIRA ZA OKOLJE PRIJAZNO ELEKTRIKO

Na slovesni prireditvi ob končani prenovitvi HE Savica so se 24. septembra v Ukancu srečali gostje iz Elektro Gorenjske in drugih elektrogospodarskih podjetij. Prelomno leto 2001, ko smo pričali dokončanju te obnove, pomeni nek simboličen prehod v nove čase, ko smo inženirji prispeli do stopnje tehnične odličnosti, v novejšem času pa se srečujemo tudi s tehnološkimi pravnimi, tržnimi, ekonomskimi in podobnimi izzivi. To je v govoru med drugim poudaril **dr. Robert Golob**, državni sekretar za energetiko.

Po več kot štirih desetletjih neprekinjenega obratovanja je HE Savica doživela in tudi preživela številne tehnične in organizacijske spremembe. Agregata sta ves čas obratovala in se z leti tudi izrabljala. Poslovna enota Sava (danes PE za proizvodnjo električne energije) Elektro Gorenjske, ki jo vodi direktor Darko Koželj, je postopno prenovila elektroopremo in vgradila nove naprave, ki omogočajo popolno avtomatsko obratovanje elektrarne brez stalne posadke ter nadzor in upravljanje naprav iz nadrejenega centra vodenja.

Med prenovitvijo od leta 1988 naprej je bila vgrajena oljetlačna naprava za mazanje ležajev agregatov in hidravlični turbinski regulator za krmiljenje turbin, zamenjan klasični vzbujevalni sistem s statičnim za oba agregata, zamenjani pa so bili tudi vsi

štirje turbinski tekači. Zaradi prehoda napetostnega nivoja bohinjskega področja na 20 kilovoltov sta bila zamenjana oba energetska blok transformatorja moči 2 x 2,5 megavoltamperov. Izvedena je bila revitalizacija upravljalnega sistema z lokalnim avtomatskim in daljinskim vodenjem elektrarne. Letos je potekala popotrebna gradbena sanacija jezua in objekta strojnice HE Savica (odprava poškodb iz leta 1998).

Mag. Drago Štefe, direktor delniške družbe Elektro Gorenjska, je povedal, da znaša skupna vrednost investicije 2,6 milijona mark. Predvsem pri gradbeni sanaciji je bilo treba zaščititi vitalne dele elektrarne, saj je bil objekt skoraj mesec dni brez strehe. Pri obnovi so upoštevali racionalne elemente vodenja strojnega in elektro dela, pri gradbenih delih pa tudi pogoje Triglavskega narodnega parka. Obnovo turbinskih tekačev so zaupali Turboinštitutu iz Ljubljane in dosegli 12-odstotno večjo proizvodnjo, pri obnovi elektro dela pa so sodelovala podjetja Rade Končar, Etra 33, Elprim, Energorevit in Energogroup. Gradbena dela za sanacijo strojnice so v 90 dneh opravili Energogroup in podizvajalci bohinjskega gradbenega podjetja. Zahtevno sanacijo pregradnega objekta pod slapom Savica pa je izvedlo podjetje Saning Internacional.

Kot je pomen objekta HE Savica ocenil **Franc Kramar**, župan občine Bohinj, so vse gospodarske panoge v kraju vezane na električno energijo, zato je taka pridobitev za občino velik prispevek. Poudaril je, da gre za izjemno elektrarno, ki je povezana z napredkom in imenom Bohinja, in se zahvalil vsem, ki so se trudili pri obnovi.

»Iz ljubljanske perspektive današnji dogodek ni videti nič posebnega. Čas v preteklosti pa je že pokazal in nam

Foto Drago Papler

Kljub deževnemu dne je dobra volja združila častne goste in legende (od leve proti desni): Janko Pšenica (graditelj HE Savica v letih 1947-1950), dr. Robert Golob (državni sekretar za energetiko), mag. Drago Štefe (direktor Elektro Gorenjske) in Mirko Košnik (dolgoletni obratovodja HE Savica).

to vedno znova potrjuje, da je prav HE Savica eden tistih primerov, ko lahko sorazmerno majhen objekt, v sorazmerno zakotnem kraju, pomeni ogromno. Že ob gradnji je bila elektrarna načrtovana s tako strogimi okoljevarstvenimi merili in kriteriji, da jim tudi danes nihče ne more oporekati. Marsikateri objekt, ki danes nastaja, kljub velikim besedam niti približno ne sledi enakim načelom načrtovanja, kot jih je HE Savica imela v času nastanka,« je povedal **dr. Robert Golob**.

V Elektro Gorenjski so ob tej priložnosti izdali posebno tehnično publikacijo z naslovom HE Savica

1916-1949-2001. Avtor in odgovorni urednik publikacije je Drago Papler, pri tehničnih podatkih pa sta sodelovala Darko Koželj in Marko Čarman iz PE za proizvodnjo električne energije. Kot navaja publikacija, je skupna proizvodnja električne energije v HE Savica od začetka leta 1950 do decembra 2000 znašala 874.691.296 kWh, kar pomeni prihranek milijon ton premoga oziroma za 743.487 kilo ton zmanjšanja emisij ogljikovega dioksida.

Dr. Robert Golob je s pritiskom na gumb zagnal elektrarno s štirimi Peltonovimi turbinami in generatorjema s skupno močjo 4,4 MVA. Ob tej priložnosti se je vpisal v kroniko znamenite elektrarne Savica in ob tem zapisal, da se je s simboličnim zagonom HE Savica končalo obdobje obsežnih obnovitvenih del in z odprtjem trga za električno energijo nastopilo novo obdobje poslovnih izzivov. Proizvedena »zelena elektrika« iz MHE bi gotovo lahko služila kot konkurenčna prednost pri ponudbi storitev odjemalcem električne energije.

Direktor Drago Štefe in Jože Resman, predsednik nadzornega sveta delniške družbe Elektro Gorenjska, sta podelila priznanja in zahvalo za uspešno sodelovanje: Janku Pšenici kot graditelju prve povojne HE Savica, Mirku Košniku kot dolgoletnemu obratovodju HE Savica od zgraditve do leta 1982, Francu Sodji kot vodju HE Savica od leta 1982 naprej, ter Turboinštitutu, Energogroupu in Gradbenemu podjetju Bohinj kot izvajalcem obnove.

Mag. Drago Štefe je ponosen na svoje skrbno ohranjeno kolo iz leta 1937, ki ima registrsko tablico Kraljevine Jugoslavije * 2 * 202170 – 15.

PODJETJE SO LJUDJE...

Podjetje so ljudje, je moje vodilo. Iz spoštovanja do naših predhodnikov, ki so zaorali ledino v elektrifikacijski dobi in ustvarili možnosti za poznejši in današnji razvoj, opisujem njihovo delo in pričevanja, spoznavam njihovo življenje in poglede. Kot sopotnik srečujem znane in neznane obraze današnjega časa, ki ga živimo in doživljamo, se pogovarjam in pišem o zanimivih sodelavcih, o njihovem strokovnem poklicnem in ljubiteljskem delu. Spoznavam, da se premalo poznamo, da vsak na svoj način ob osnovnem poklicu in delu v sebi skriva vrsto zanimivosti, s katerimi se ukvarja, ki ga privlačijo in bogatijo. Življenje ubira zanimive poti, ki jih doživljamo in ki nas navdihujejo ter razveseljujejo. Dajejo pa nam notranjo izpolnitev hotenj, ambicij in želja, popestrujejo nam prosti čas in nas preprosto tako ali drugače razveseljujejo.

MAG. DRAGO ŠTEFE KOLESAR PO SRCU

Številna slovenska mesta so četrti konec tedna v septembru zaznamovala z zaporami mestnih jeder za vozila ter jih namenila izključno kolesarjem in pešcem. Evropski dan brez avtomobila, 22. september, ki je letos padel na soboto, so nekateri ozaveščeni Gorenjci, zaznamovali kar na petek. Pred poslovno stavbo Elektro Go-

Foto Drago Papler

renjske v Kranju smo že v dopoldanskih urah opazili zanimivo, staro in še vedno vozno kolo z registrsko tablico iz obdobja nekdanje Kraljevine Jugoslavije. Skrita kamera pa je ob koncu delovnega dne posnela tudi lastnika tega kolesa, ki je bil nihče drug kot sam direktor podjetja mag. Drago Štefe. »Mesta so v zgodovini ustvarili pešci in narobe je, da so jih avtomobili iz njih izrinili. Taki dnevi, kot je današnji, ko je domenjano, da so mesta brez avtomobilov, nas spodbujajo k temu, da pešci in kolesarji spet zavzamemo mesto,« je pomentiral aktualni dogodek kolesar Drago Štefe, na starodobniku svojega letnika 1937, ki ga je podedoval po očetu in ga skrbno vzdržuje in neguje. »Vsaj en dan v letu brez avtomobilov v mestu je odlična zamisel. Iz zgodovine vemo, da je mesto iznajdba pešcev, to ni svet avtomobilov in tako naj tudi ostane, predvsem v starih mestnih jedrih. Za avtomobile pa bo treba narediti prostor, vendar na obronkih mest. Najboljše bo takrat, ko bomo imeli pešci in kolesarji svoje, avtomobili pa svoje ceste. Nobeno napolnjeno mesto ni niti lepo niti zdravo. Zato bo za mesta kmalu treba pripraviti načrte, kako bi njihova

osrčja za promet z vozili zaprli. To bo dolgotrajna in draga naloga,« je dejal mag. Drago Štefe, ki je po duši rekreativni kolesar, kot izkušeni gospodarstvenik pa sodeluje tudi v projekt-nem svetu za celostno ureditev mestnega jedra Kranja. Zato lahko upravičeno pričakujemo, da bodo njegovi pogledi, predlogi in argumenti našli mesto v kranjskih razvojnih programih in rešitvah. Mag. Drago Štefe se ne samo ob dnevu brez avta, ampak v svojem prepričanju življenjskega sloga zavzema za mesto, kateremu naj bi dušo dali pešci in kolesarji.

ALEŠ ROZMAN V DOBRIM 15 URAH PRETEKEL 70 KILOMETROV PO GORAH

Aleš Rozman (letnik 1963) je zaposlen kot elektromonter v prodaji električne energije poslovne enote za dobavo električne energije Elektro Gorenjske. Odbira števec na območju Tržiča. »Delo mi ustreza, ker se dosti gibljem in imam nekaj treninga že med delom,« pravi vztrajni športnik Aleš Rozman, ki odkrito pove, da ga vztrajno žene življenjska energija, ki jo je dobil s spodbudo sodelavcev in direktorja mag. Draga

*Ekstremni gorski tekač in odličen smučar
Aleš Rozman nabira kondicijo
tudi pri odbiranju električnih števcu.*

Foto Drago Papler

Štefeta v bolnici, ko je bil po prometni nesreči februarja 1994 povsem obupan. Posledice poškodbe so ga po trinajstih letih samostojnega elektromonterskega dela v nadzorništvu Tržič konec leta 1994 pripeljale v konzumni oddelek PE Elektro Kranj na delo odbiranja merilnih mest gospodinjestev in uradov, kot pravimo odjemalcem oziroma manjšim obrtnikom do 41 kW priključne moči. Pravi, da se je nekako prerodil, našel zadovoljstvo v poklicu, v prostem času pa ga še posebno vznemirjajo vztrajnostni športni izzivi, katerim je v svojih srednjih letih dobro kos. Že četrto leto je sodeloval na enem najtežjih gorskih tekaških vzponov po poti tržiških vrhov s 14.000 metrov višinske razlike na poti gor in dol ter dosegel neverjeten rezultat, s katerim je rekord izboljšal za 40 minut in 35 sekund. »Na samo tekmovanje se nas je prijavilo šest tekmovalcev, ki smo se čutili dovolj sposobni za tako težak podvig - preteči več kot 70 kilometrov dolgo pot po vrhovih Tržiča v 24 urah. Štart je bil točno ob polnoči, ob 1.25 smo bili že na poti iz Dobrče (1635 m n.v.) proti Prevali. Povzpeli smo se na vrh Begunjščice (2060 m n.v.) in vrh Vrtače (2181 m n.v.), prvi svit smo ujeli skupno v trojki z Janezom Pretnarjem in Vladimirjem Brejcem ob 5.29 na ploščadi mejnega prehoda na Ljubelju in bili kar za dobrih 15 minut hitrejši kot na lanskem teku. Po zamenjavi oblačil in obutve sem prevzel pobudo in tekel sam naprej po neugodnem terenu, postrani, po eni nogi, v soncu, na Košutnico – Babo (1968 m n.v.), pri čemer je bila bolj obremenjena desna noga. Košuta je bila dolga 10 kilometrov,

na Velikem vrhu (2088 m n.v.) sem imel krizo, jo premagal in nadaljeval na Kladivo (2094 m n.v.), čez Košutnikov turn (2133 m n.v.) in sestopil ob 10.12 na Dolge njive, kjer je bila druga okrepčevalnica, za katero so poskrbeli organizatorji iz Planinskega društva Tržič. Tekel sem po položnem vzponu na dolgi Stegovnik (1692 m n.v.), po spustu na Javornik ob 12.12 uri pa me je pričakala žena Romana. Prebavnih motenj nisem imel, potreboval sem le veliko tekočine. Dobil sem novo moč in se vzel na najvišji vrh Storžič (2132 m n.v.), potem sestopil na Veliko Polajno. Spet sem se vzel na Tolsti vrh (1715 m n.v.), tekel po slemenu Kriške gore in se nazadnje spustil v Tržič,« je navdušen pripovedoval pravi ekstremist Aleš Rozman. Vztrajnostno hitrostno gorsko tekaško preizkušnjo je opravil v času 15 ur 9 minut in 50 sekund in zasledovalca premagal za 1 uro in 5 minut, hkrati pa tudi popravil tri leta star rekord Marjana Zupančiča s časom 16 ur 29 minut 15 sekund. Tek mu pomeni preizkus in samopotrditve vzdržljivosti. Letos se je zaradi poškodbe manj pripravljal kot pretekla leta, vendar ga je »vomljanska« trma prepričala, da je nadoknadil trening s teki iz domače vasi Grahovše pod Storžičem v okoliške hribe, od Kriške gore do Storžiča. Sodeloval je tudi na teku po Dolžanovi soteski, na Likarjevem memorialu, 12-urnem vztrajnostnem teku na Kališče, Slovenskem alpskem maratonu ... Ob teku mu je v zimskih mesecih v veliko veselje alpsko smučanje. Na športnih igrah elektrodistribucije je veljal za nepremagljivega, kjer je kar 6-krat imel najboljši absolutni čas in 7-krat osvojil prvo mesto v svoji kategoriji.

BRANE HORVAT NAŠEL REDKE BELE TARTUFE

Letošnje poletje je bilo za gobe slabo, jesen pa je bila po gorenjskih gozdovih kar radodarna. V torek, 2. oktobra, se je Brane Horvat kot zagnan gobar s prijateljem, sodelavcem Boštjanom Tratnikom odpravil po gobe. Šla sta v mešani gozd pod Doslovško planino na nadmorsko višino 1100 metrov, kamor že 27 let hodi po skritih poteh in koticah gledat, ali so gobe pognale. »Robantil sem, ko sem videl, da so divji prašiči razrili podrast in pojedli jurčke; ostal je

samo del beta gobana. Boštjan je našel dva majhna jurčka in dejal, da so ju pustili, ker so bili premajhni, raščeni preveč pri tleh. V hribu sem zagledal gomolj, za katerega nisem vedel, kaj sploh je. Pujsi so ga namreč ob ritju vrgli iz zemlje. Predvidevam, da jih je močan vonj privlačil in so jih zato izkopal iz globine 30 centimetrov. Kot raziskovalec po duši sem se navdušil nad nenavadno najdbo. Del gomolja sem odrezal in takoj zaznal močan vonj po česnu in plesnivem siru. Gomolj sem hotel že vreči, ko mi je Boštjan dejal, da je to lahko tartuf. Temu nisem verjel, vendar sem ga vseeno dal v košaro. Pozneje sem poklical po mobitelu ženo Suzano, da naj pogledala v gobarsko enciklopedijo, kaj bi najdba lahko bila. Telefonirala mi je nazaj in dejala, da sem zagotovo našel tartufa. Ob vrnitvi sem najprej poskrbel za jurčke, potem pa mi misel na najdbo ni dala miru, zato sem šel v gostilno Ostvald, kjer so mi potrdili, da sem našel beli tartuf,« je povedal Brane Horvat iz Most pri Žirovnici, KV elektromonter v prodaji električne energije Poslovne enote za dobavo električne energije Elektro Gorenjske, ki se ljubiteljsko ukvarja tudi z arheološkimi raziskovanji in rezbarjenjem. Enkratne najdbe se je zavedal šele, ko je v pogovoru navzočim izdal, da je tartufe našel pod Doslovško planino, ti pa so se hoteli kar s krampi odpraviti iskat dragoceni zaklad in prekopati planino ... Naslednji dan mu žilica ni dala miru in se je v arheološkem duhu odpravil skupaj s hčerko Tanjo nazaj pod Doslovško planino in le tri metre nižje našel še en gomolj, ki so mu ga odkrili in pustili divji prašiči, tretjega je čez nekaj dni našel še njegov prijatelj. Oba primerka je odnesel na Bled in ju prodal gostincem. Tehtala sta dvakrat 20 dekagramov, po velikosti pa sta merila vsak 8,5 x 5 cm. Svetovno znani beli tartufi rastejo v Istri, na severem delu Italije in v predelih Francije. Doslej najdbe niso bile znane na Gorenjskem, še manj v visokogorskem svetu. Iščejo jih s psi in s posebej dresiranimi prašiči, v Horvatom primeru pa je naključje hotelo, da je prišlo do srečnega odkritja, ki potrjuje, da je pobočje pod Stolom tudi nahajališče tega redkega in zelo iskanega gomolja.

DRAGO PAPER

NOVA OKNA XP

Prav te dni bo Microsoft ponovno poskušal osvojiti srca in denarnice uporabnikov PCjev s svojim novim operacijskim sistemom za namizne računalnike in prenosnike - z Windowsom XP. Slabi dve leti sta minili, odkar je Microsoft predstavil Windows 2000, ki je bil pisan na kožo zahtevnim uporabnikom, poklicnim računalnikarjem in množični uporabi v poslovnem okolju večjih omrežij. Okna 2000 so bila nadgraditev in posodobitev Windowsa NT, ki je dolgo kraljeval kot Microsoftov najzanesljivejši sistem za »resno rabo«. Domačim uporabnikom in nezahtevnim manjšim podjetjem pa je bil namenjen cenejši, porabniški Windows 95 oziroma njegovi poznejši nadgraditvi 98 in ME, ki skupaj tvorijo družino Windows 9x. Največji proizvajalec programja na svetu je 25. vinotoka oziroma oktobra na trgu Times v New Yorku slovesno predstavil svoja nova Okna »izkušenj« (eXP-erience) in sprožil uradno prodajo za široki trg. S to trženjsko premišljeno potezo je Microsoft (MS) izrazil tudi podpro prebivalcem in podjetjem v New Yorku po terorističnem poboju ljudi v stolpnica Svetovnega trgovskega središča. Za javno predstavitev in oglaševanje novih oken je MS namenil kar 200 milijonov dolarjev, medtem ko naj bi še 800 milijonov za trženje izdelkov, povezanih z XPjem, pripravili njegovi poslovni družabniki, kot so Intel, HP-Compaq in Dell. Industrija strojne in programske opreme za osebne računalnike je v zadnjem letu zdrknila v svojo prvo resno krizo, odkar so to industrijo pred

petindvajsetimi leti izumili mulci v garažah. Microsoft ima že nekaj let dejanski monopol pri operacijskih sistemih in svežnjih pisarniških programov za PC, zaradi česar pa je danes ranljiv, saj večino denarja zasluži prav s peceji. V zadnjih tednih tudi številni drugi proizvajalci računalniške opreme zadržujejo dih in se mrzlično sprašujejo, ali bo izid Oken XP res oživil trg z ničelno stopnjo rasti in preprečil napredovanje gospodarske recesije. Nihče seveda ne ve, ali bo novi Windows pri posameznikih in podjetjih kljub zmanjševanju porabniškega zaupanja v ZDA in Evropi spodbudil množično kupovanje nove opreme. Windows XP naj bi po zagotovilih Microsofta deloval hitreje, zanesljiveje in varneje kakor Okna 9x, hkrati pa naj bi vseboval bogat zbir novih zmožnosti in priročnih programčkov, zlasti za predvajanje in snemanje večpredstavnih datotek. Resnici na ljubo pa se XP v temeljih ne razlikuje prav dosti od Windowsa 2000, s katerim si deli operacijsko jedro - ima pa osvežen uporabniški vmesnik. Ta nekatere starejše računalnikarje že kar preveč spominja na risanko, menda pa naj bi navdušil množice končnih porabnikov, o čemer pa lahko presodi le oče Čas. Bill Gates, predsednik Microsofta, meni, da je Windows XP najboljši operacijski sistem, ki ga je njegova družba kdaj koli ustvarila. Kritiki pravijo, da so podobne trditve slišali že večkrat - denimo ob predstavitvi Windowsa Me in 2000. Ob tem se je dobro spomniti, da je MS doslej razvijal in prodajal dve obči družini Oken - Windows 9x in Windows NT/2000. Pod okenskim uporabniškim vmesnikom 9x se je še vedno skrival stari dobri sistem DOS z ukazno vrstico. Po drugi plati pa je Windows NT imel pravo večopravilno jedro in je bil namenjen zahtevnim računalnikarjem ter omrežni uporabi v ustanovah in podjetjih s številnimi delovnimi postajami. Tudi novi Windows XP bo na voljo v dveh »okusih« - Home Edition za domače uporabnike in Professional Edition za podjetja in zahtevneže. Obe različici, tako poklicna kot tudi porabniška, bosta imeli enako jedro kot NT, kar je za MS novost. Največje število uporabnikov naj bi zanimala prav domača različica XPja, ki jo bodo proizvajalci osebnih računalnikov tovarniško nameščali v večino PCjev.

Windows XP Home naj bi združeval najboljše iz Windowsa 9x in NT/2000. Uporabniški vmesnik in podpora za številne dodatne naprave naj bi izvirala iz nekdanjih lahkkih Oken, jedro pa iz zanesljivejšega Windowsa 2000. Dejansko se bo Windows XP Home razlikoval od svojega brata XP Professional samo po tem, da bo imel onemogočenih nekaj ključnih zmožnosti in orodij za delovanje v poslovnih komunikacijskih omrežjih. To za samostojnega uporabnika ni toliko pomembno, za sistemske skrbnike obsežnih omrežij pa zelo. Vsekakor bo XP Home deloval občutno zanesljiveje od Windowsa 9x, kar pomeni, da naj bi se posamezni programi obešali redkeje, pri tem pa naj ne bi sesuvali celotnega operacijskega okolja. Po lastnih izkušnjah z Okni 2000 je to dokaj res: PC se mi še vedno nekajkrat na teden obesi, vendar sem neznačilen uporabnik, in sicer tak, ki Okna obremenjuje z desetimi programčkov. Podobno gotovo ne bi hotel več uporabljati Windowsa 98, ki mi je zmrzaval vsako uro ... Čeprav ima XP zanesljivejšo jedro, lahko torej njegovo delovanje motijo nepravilno napisani programi ali nepreverjeni gonilniki za sistemske in dodatne naprave. Po novem naj bi bili tudi za porabniška Okna vsi gonilniki drugih proizvajalcev digitalno podpisani, kar naj bi jamčilo, da so popolnoma preskušeni za delovanje v XPju. Če bo sistem zaznal gonilnik brez pravega podpisa, nas bo na to opozoril. Nova pridobitev množičnih Oken je tudi orodje za obnovitev sistema (System Restore), s katerim lahko povrnemo OS v tisto stanje pred spremembo v nastavitvah, ki nam še ni povzročalo težav. Za gladek prehod z Oken 9x na Windows XP moramo imeti računalnik, ki je dovolj zmogljiv in sodoben. Microsoft priporoča PC, ki ima najmanj pentiumski procesor s taktom 300 MHz, delovni pomnilnik z vsaj 128 MB RAM in disk z najmanj 2 GB praznega prostora. Če imamo računalnik s slabšimi zmožnostmi, je boljše, da kupimo novega z vdealnimi Okni XP - če želimo, seveda, postati lastnik najnovejšega operacijskega sistema.

DAVID PAHOR

RWE GROUP

(<http://www.rwe.com/eng/>)

RWE sodi med največje evropske elektroenergetske poslovne skupine, ki zagotavlja tudi storitve. Spletišče RWE je takšno, kot ga lahko pričakujemo od nemške nadnacionalke: neuokvirjeno in minimalistično oblikovano, vendar z jasno določeno hierarhijo področij. Na vrhu vsake strani je vodoravna temno in svetlo modra pasica z vsemi glavnimi povezavami rubrik, kot so Zasebne stranke, Poslovne stranke, Zaposlitev, Delnice, Tisk, Panorama ... V desnem zgornjem kotu je tudi informacijski pravokotnik z iskalnim poljem in povezavo s spletnim debatnim forumom. Že v začetku 90. let je skupina RWE morala zaradi hitre rasti spremeniti svoj stroj. Osrednji poslovni proizvodni del - pridobivanje in razpečevanje električne energije - se je preselil v novo ustanovljeno hčerinsko družbo RWE Energie, tako da je skupina obsegala pet poslovnih enot - torej še RWE-DEA, RWE Entsorgung, Rheinelektra in Lahmeyer, ki so delovala na področjih rudarstva in izkoriščanja naravnih bogastev, nafte in kemične industrije, ravnanja z odpadnimi snovmi ter strojnega in tovarniškega inženirstva. Čeprav je sredi 90. let skupina RWE veliko vlagala v optične širokopasovne in mobilne telekomunikacije, je morala zaradi dolgoročnih strateških interesov in ohranjanja konkurenčnosti usmeriti več svoje pozornosti v temeljno dejavnost - energetiko. RWE je zato konec prejšnjega stoletja večino svojega deleža žične telefonije v hčeri RWE/VEBA odprodala družbi Mannesmann Arcor in mobilno telefonijo v E-Plusu družbi France Telecom. Danes ima RWE znatnejše deleže v čeških, hrvaških portugalskih, madžarskih in švicarskih elektropodjetjih (Schweizer Motor Columbus), hkrati pa tudi kar 99 odstotkov družbe Lahmeyer in je s tem ena od najmočnejših nemških upraviteljic elektrarn.

SALON.COM

(<http://www.salon.com>)

Eno od najbolj svobodomiselnih, zanimivih in uravnoveženih ameriških e-revij z mnenji, reportažami, eseji in novicami najdemo v spletišču Salon.com. To obstaja že od leta 1995, ko se je njegov ustanovitelj David Talbot odločil oblikovati elektronsko izdajo, ki se bo razlikovala od večine tiskanih tednikov. Salon se uspešno trudi, da bi objavljala samostojno, vendar uravnoveženo, zbirko prispevkov z najrazličnejših področij in izpod peres levičarjev in desničarjev. Med vsebino, ki jo posodablja večkrat na dan, sodijo tako novice, politika, tehnologija in umetnost kot tudi spolnost, življenjske zgodbe, humor in avdio posnetki. Salon je tudi ena izmed redkih ameriških publikacij, ki objavljajo tudi mnenja in razmišljanja o vojni proti teroristom, ki niso v vseh pogledih »uskaljena« s prevladujočim ozračjem v ameriškem novinarstvu. Prav zato je Salon danes v središču spletnih polemik o svobodnem izražanju misli in pomenu domoljubnega pisanja v kriznih časih. Pred nekaj tedni je Salon.com moral za splošni dostop zapreti del svoje vsebine. Sredi gospodarskega nazadovanja so tudi pri Salonu spoznali, da se dobrih spletnih revij ne da več vzdrževati samo z oglaševanjem. Da bi ohranilo eno od oaz neodvisnega novinarstva, daje uredništvo razmišljajočim internetnikom možnost, da se za 30 dolarjev na leto naročijo na poln dostop do Salonovih besedil. Tako je tudi prav, pa naj vas zanimajo dnevni komentarji o Afganistanu ali pa najnovjše intimne vragolije Američank. Kot okorel spletovec in ljubitelj vragolij sem pred dvema tednoma tudi sam vplačal naročnino na Salon.

IGRE BREZ MEJA *navdušile*

»L eto trdega dela, leto velikih sprememb in leto, ko smo se morali navajati na novi energetske zakon, ki nam prinaša kar veliko novega, ni lahko, ampak bomo premagali tudi to oviro. Delničarji so na najpomembnejšem dogodku – skupščini delniške družbe – potrdili poslovanje za leto 2000 in sprejeli temelje plana za letos, tako da se moramo na nek način v teh okvirih vsi angažirati, da bomo poslovno leto 2001 uspešno končali,« je dejal v uvodu ob dnevu podjetja Elektro Gorenjske 2001 direktor **mag. Drago Štefe** in nadaljeval: »Dan podjetja že tradicionalno prirejamo na začetku jeseni z ve-

drejšim športnim srečanjem, ob zabavi in plesu, in danes je priložnost, da se sodelavci z vse Gorenjske srečate in povesešite.«

Klasičnih športnih tekmovanj je bilo tokrat na sporedu manj kakor običajno. Najprej so potekala tekmovanja v tenisu, kjer je med moškimi slavila dvojica Janžekovič - Gorenc pred drugo uvrščenima Boncelj - Štern in tretje uvrščenima Jošt - Štular. Med ženskami tekmovanje ni bilo potrebno, saj sta na igrišče prišli le izzivalki Irena Dolar in Mojca Kremsar in zmagali brez boja. V moški odbojki je med šestimi ekipami zmagala tista, ki se je prijavila zadnji trenutek, kar

je ponazorila z imenom »Last minute« (Ambrož Bogataj, Monika Dobnikar, Jože Gorenc, Slavko Janžekovič, Martin Korošec in Mojca Kremsar). Nasploh so bila zanimiva imena moštev, ki so izražala njihov izvor in ambicije. Drugo mesto je pripadlo ekipi Prvi štuk, tretje mesto Najmlajši – najboljši, četrto Novi eri, peto Šušmarjem in šesto ekipi Kašarke. In smo že skoraj pri koncu športnih merjenj moči, saj so se drugi športi izneverili, organizatorju, poslovni enoti za distribucijo električne energije, pa je uspelo s kar dvema svojima ekipama izpeljati kros. Slavila je poslovna enota za dobavo električne energije (Karmen Vevar, Simon Plevanč, Žare Štrukelj), drugo mesto je osvojila ekipa tehničnega sektorja (Špela Pogačnik, Peter Zagožen, Marjan Jerele), tretje mesto ekipa poslovne enote za distribucijo električne energije 1 (Olga Pšenica, Janez Pšenica, Bojan Luskovec), četrto mesto ekipa poslovne enote za distribucijo električne energije 2 (Irena Dolar, Karlo Zupanc, Gregor Štern) in peto mesto ekipa finančno ekonomskega sektorja (Agata Štular, Borut Jereb, Jure Podpečan).

Lanske brez meja so napovedale, da se menjajo časi in da k zabavi več prispevajo vesele družabne igre. Tehnični organizator ŠD Stotinka iz Tržiča s sivo eminenco Žaretom Štru-

Igre brez meja na dnevu podjetja Elektro Gorenjska 2001 v Dragočajni so navdušile vse navzoče.

Foto Drago Papler

kljem v ozadju (zaposlen kot elektro-monter v nadzorništvu Kranj) je odlično presodil razpoloženje in interese Gorenjcev ter zadel piko na i. Družabne igre brez meja so res zaposile, razvedrile in nasmejale tekmovalce in navijače v sedmih raznolikih igrah, kjer so se menjale hitrost, spretnost, vztrajnost, iznajdljivost pa celo znanje iz narodnozabavne zakladnice. Ekipe so s taktiko in z v pravem času vnovčenim jolyjem dosegle uvrstitve po naslednjem vrstnem redu: 1. Afne, 2. Svizci, 3. Krokiji, 4. Orličiči, 5. La kost in 6. Čuki. Koordinator tekmovalcev Iztok Štern si je po organizacijski plati prizadeval, da je vse potekalo tako, kot je moralo, po športni plati pa tako vneto, da je na hoduljah povsem »pozabil« na svojo nogo, ki jo sedaj v miru ne guje v mavcu. Proglasitev ne bi bila taka kot mora biti, če ne bi predsednik organizacijskega odbora Janez Pšenica čestital najboljšim, jim podelil pokale in objel najuspešnejše ženske predstavnice. Njegovo načelo še vedno drži, da se telo z gibanjem krepi. Skupnega zmagovalca niso proglasili, če pa bi si sam dovolil, po podatkih lepo urejenega biltena, proglasiti posameznika, bi za najuspešnejšega vsestranskega udeleženca letnih športnih iger 2001 proglasil Ireno Dolar, ki je nastopila v vseh izvedenih disciplinah. Zamisli rodijo priložnosti, smo si dejali in doživeli celo promocijski nastop pevca Marjana Žgonca. Slučajno se je sprehajal po kampu in pobudo vzel dobesedno; zapel nam je nekaj svojih najnovjših zabavnih melodij, seveda za popestritev. Namreč kot vsa leta doslej, smo tudi tokrat imeli za osrednji večerni del živo glasbo, in to iz domačih logov. V Elektro Gorenjski so dobri glasbeni kadri, ki igrajo v različnih glasbenih skupinah in ansamblih, zato izrabimo prednost domačega terena. Med raznovrstno živo glasbo ansambla Tulipan, ki ga vodi Vili Bonča (elektro tehnik v Službi za transport električne energije), je bil čas za jedačo in pijačo ter pomenke in težko pričakovana srečanja sodelavcev z drugega konca »tovarne gorenjske distribucije brez strehe«.

DRAGO PAPLER

SONJI KAIZER

Na pokopališču v Limbušu pri Mariboru smo se 12. septembra sorodniki, znanci in delavci JP EGS-RI poslovili od dolgoletne sodelavke Sonje Kaizer. Po hudem boju z boleznijo, za katero se je zdravila več kot leto in pol, je izmučeno srce naše drage sodelavke omagalo. Sonja Kaizer se je rodila 8. aprila 1939 v Limbušu pri Mariboru. Po končani srednji ekonomski šoli leta 1958 se je najprej zaposlila na občini Ruše. Leta 1961 je dobila zaposlitev v HE Ožbalt, kjer je kot mlada knjigovodska delavka prevzela naloge strojnega knjigovodje. V Dravskih elektrarnah je bila zaposlena do leta 1969. V tem obdobju je delala na različnih knjigovodskih delih (finančni knjigovodja, knjigovodja konter, knjigovodja osnovnih sredstev in kapitalne izgradnje). Leta 1969 se je zaposlila v EGM kot glavna knjigovodkinja, leta 1973 je bila zaposlena v ZP EGS kot knjigovodkinja bilancistka, od leta 1979 v Interni banki EGS. Leta 1982 je prevzela dela vodje računovodstva v EGS – sestavljeni organizaciji elektrogospodarstva Slovenije, kjer je leta 1992 dočakala tudi upokožitev na delovnem mestu samostojne ekonomistke v računovodstvu. Strokovne naloge, ki jih je opravljala v okviru knjigovodstva, so zahtevale vedno več znanja, zato je leta 1977 ob delu končala višješolski študij na Visoki ekonomsko-komercialni šoli v Mariboru in si pridobila naziv ekonomistka. Kljub obsežnemu delu je vedno našla čas in toplo besedo za sodelavce, ki so pod njenim strokovnim vodstvom pridobivali potrebna računovodska znanja in izkušnje. Čeprav je bila že nekaj let v pokoju, jo bomo sodelavci zelo pogrešali, saj smo jo imeli radi in z njo vzdrževali pogoste stike. Zelo jo bo pogrešal tudi pevski zbor, v katerem je prepevala vrsto let in ki je z njeno smrtjo izgubil odlično sopranistko. Tudi slovenske gore so izgubile redno obiskovalko. Spomin nanjo pa bo nam ožjim sodelavcem vedno prijeten, saj je poosebljala človeško toplino in dobroto.

KIPARSKO SLIKARSKA RAZSTAVA JOŽETA ERŽENA

Na prvi jesenski razstavi v Galeriji Elektra v avli poslovne stavbe Elektro Gorenjske v Kranju v četrtek, 20. septembra, se je s kiparskimi in slikarskimi deli predstavil akademski kipar Jože Eržen iz Kranja, ki je študij kiparstva in grafike na ljubljanski Akademiji za likovno umetnost končal leta 1970.

Umetniku je v bogati umetniški karieri uspelo odkriti in izraziti njegov talent za slikarstvo in kiparstvo. Kipar Eržen se je zagotovo razvil iz spoznanega občutka za gmoto in njeno zunanjo obliko ter komunikacijo z obdajajočim prostorom. Danes razvita, nekakšna blaga postkubistična stilizacija pomeni samo sredstvo za členitev osnovne gmote, ki tako dobiva figurarno asociativno kvaliteto in živo, tudi notranjo razgledanost. Umetnik

torej kubizma ni sprejel kot metode, kar ta »slog« v resnici je, ampak le kot sredstvo mobilizacije in oživljanja gmote; slednji pa ostaja v njenem prvinskem haptičnem bistvu in delovanju vseskozi zvest. Janez Mesesnel o Erženovih slikah pravi, da so pravo razkošje preigravanja barvnih ploškev, madežev, lis in črt. Umetnik je odkril pač jasne, ostre in včasih potencirane odnose med njimi, odnose, ki jih ne raztaplja nobena meglica in

razpršena svetloba celinske Slovenije. Če je posamezne prvine teh razmerij potem barvno potenciral, pomeni, da jim je iskal lastne dramatične poudarke svojega notranjega razpoloženja in ne opisne, dokumentarčne barvne podobe izbranega izreza. Ko je razrešil, verjetno kar nagonsko, še vprašanje za kiparja značilne osrednje gmote in njene povezave z okoljem, kar je na sliki, ki je sama ves svet, drugače kot pri kipcu v ne več njegovem prostoru – okolju, je ustvaril povsem njegov slikarski svet in »model«. Dokazal se je na več kot 50 samostojnih razstavah in sodeloval na več kot 150 skupinskih razstavah, s pregledno razstavo pa je v Galeriji Elektra razstavil 42 kipov in 21 slik. Umetniku, predstavnikom lokalnega in kulturnega življenja na čelu s kranjskim županom Mohorjem Bogatajem in zaposlenim sodelavcem je dobrodošlico zaželel pomočnik direktorja Elektro Gorenjske Tomaž Jamnik. »Dogodek, ki smo mu priča, kaže na to, da ima po zaslugi in podpori našega direktorja mag. Draga Štefeta umetnost v našem okolju tradicionalno naklonjenost in občutek za uravnovešeno sobivanje lepega in praktičnega razvedrila in dolžnosti, ki v Elektro Gorenjski nista zamrla, kljub resnim in zahtevnim časom deregulacije energetskega trga, v katero vstopamo in se z njo uspešno spoprijemamo,« je v ponazoril jesenski trenutek leta 2001 diplomirani inženir Tomaž Jamnik.

Občutja in razpoloženja, ki jih v pesmih na kaseti in plošči CD Večerni zvon, izraža Kranjski kvintet, je leta z živim nastopom vnesel kot glasbeno kuliso v marmor odete stavbne elemente avle, ki jo po belih stenah krasijo dekorativno bogate slike, v prostoru pa napolnjujejo plastike raznih oblik kiparskih stvaritev Jožeta Eržena. Našli smo čutno energijo, ki seva iz ekspanatov. Ali kot je v uvodu dejala povezovalka programa mag. Mateja Nadižar Praprotnik, da napolnimo našo dušo s pozitivno energijo, da bosta duševnost in telo harmonično skladna.

DRAGO PAPLER

Foto Drago Papler

Jože Eržen med svojimi slikami in kipi v Galeriji Elektro Gorenjske.

VETRNICICA - NOVA PRIDOBITEV NA STOLU

V petek, 14. septembra, smo pri Prešernovi koči na Stolu s krajšo slovesnostjo zagnali vetrnico za pridobivanje električne energije. Vetrnica je moči 240 W in energija, ki jo daje, je namenjena oskrbovanju Prešernove koč z električno energijo. Vetrnica deluje v sklopu celotnega energetskega sistema za oskrbo koč, ki je sestavljen iz sončnih celic, vetrnice, agregata, regulatorjev, pretvornika in zaščitnih elementov.

Na Stolu z elektriko ne bo več težav.

Leta 1982 smo začeli povečavo koč in takrat smo montirali agregat, ki je najprej služil za gradnjo, pozneje pa tudi za oskrbo koč z električno energijo. Zavedali smo se, da je električna energija, pridobljena na tak način, draga in ni dostopna v vsakem trenutku, predvsem pa ekološko sporna. Zaradi hrupa, olja in goriva, ki ga agregat uporablja za svoje delovanje, smo si prizadevali, da bi koč oskrbovali z električno energijo na za okolje bolj prijazen način. Ko so se na trgu pojavile nam cenovno dostopne sončne celice, smo se odločili in leta 1993 montirali štiri celice po 48 W, skupne moči 192 W in vse pripadajoče elemente, ki so potrebni za delovanje takšne mini sončne elektrarne. Sistem smo stalno dograjevali, tako da imamo danes montiranih 18 celic, katerih skupna moč je 900 W. Moč celotnega sistema je 1140 W. Vsa proizvedena energija se shranjuje v akumulatorju, ki ima zmogljivost 350 Ah/12 V. To je za tako koč sorazmerno malo, poleg tega pa sončne celice polnijo akumulator razmeroma kratek del dneva in seveda le ob lepem vremenu. Potreba po energiji pa je takrat največja, ko sončne celice ne dajejo energije. Zato smo se odločili, da izrabimo še en naravni in predvsem ekološko nesporen vir energije, to je moč vetra, ki ga je na Stolu dovolj. Vetrnica pretvarja moč vetra v električno energijo, ki polni akumulator. Električno energijo začne oddajati že pri moči vetra 2,5 m/s, največjo moč pa doseže pri 10 m/s. Ker pa se tako pojavljajo tudi presežki električne energije, regulacija pa omogoča, da jih izkoristimo, smo to možnost tudi s pridom izrabili. Presežke električne energije namreč uporabljamo za ogrevanje vode v kopalnici. Vetrnica je v letošnji sezoni poskusno delovala in se je pokazala kot odlična rešitev, saj kljub nekaterim dodatnim porabnikom ni bilo več pomanjkanja električne energije. Porabniki, ki jih napaja ta centrala, so: vsa razsvetljava v koči (40 žarnic), zamrzovalna skrinja, blagajna, radio, telefon, postaje UKV in vsi manjši gospodinjstvi strojčki. Vsi porabniki morajo biti varčne izvedbe, to velja predvsem za žarnice, ki ne smejo biti močnejše od 15 W, in zamrzovalno skrinjo, ki mora biti debelostenske izvedbe. Agregat, ki je še vedno montiran, služi samo za vzdrževalna dela in večje porabnike, lahko pa z njim polnimo tudi akumulator.

Foto Zvone Tavčar

ZVONE TAVČAR

BOLEZNI DIHAL

Spremenljivo vreme in velike razlike v temperaturah že na veliko obremenjujejo naše dihalne poti. Nahod, pokašljevanje in vneto grlo so prvi kazalci, da se je jesen res začela in da se nepreklicno bliža hladna zima, ko bomo neprestano izpostavljeni prehladom. Tople peči in hladno, vlažno vreme zunaj namreč le redko komu prizaneseta. V tej številki se bomo zato lotili najbolj znanih težav z dihali.

Kašljanje je zaščitni refleks, s katerim telo izvrže tujke ali sluz iz bronhijev oziroma sapnic. Sluznice le-teh so namreč prekrite s finimi migetalkami, ki ujamejo vse z vdihnjanim zrakom prispele delce prahu in tudi povzročitelje bolezni. Obdajo jih s plastjo sluzi in jih potiskajo iz pljuč. Pri vnetju oziroma bronhitisu se plast te sluzi odebeli, migetanke se zlepijo in ne morejo več delovati. Zaradi tega začnemo pokašljevati, to pa velikokrat spremljajo tudi bolečine v prsnem košu. Nedolžen kašelj zaradi manjšega prehlada po navadi poneha sam po kakšnem tednu dni, ublaži pa ga pitje čaja in lizanje bonbonov proti kašlju, v slabšem primeru je treba poseči tudi po zdravilih. Vendar ta po mnenju nekaterih zdravnikov niso najbolj primerna za ustavljanje kašlja, saj onemogočajo izločanje sluzi. Najboljša so tako razna pomirila za kašelj, ki so narejena iz zdravilnih zeli. Ta sicer umirijo dražljaje, vendar hkrati še omogočajo izkašljevanje. Najbolj primerna so zlasti za otroke in dojenčke. Če pa kašelj ne poneha po tednu dni, je to lahko znak za hujša obolenja. V tem primeru je treba obiskati zdravnika, ki bo z rentgenom, preiskavo krvi ali morda celo s preverjanjem delovanja pljuč ugotovil, kaj se skriva za

tem. Bronhije najbolj ogrožajo vlažno in mrzlo vreme ter ne nazadnje nikotin. V vlažnem vremenu se namreč najbolj zadržujejo bolezenske klice in hišne pršice, zato jih bolj vdihujemo. Mraz ob tem dodatno zviša preobčutljivost bronhijev, še bolj pa jih obremeni kajenje, saj jih zožuje, draži sluznico in škoduje njenim celicam. Hudi kadilci lahko celo zbolijo za kroničnim bronhitisom, včasih tudi za nevarnim pljučnim emfizemom ali tako imenovano napihnenostjo pljuč, kar pomeni, da so zaradi kroničnega vnetja stene pljučnih mehurčkov okvarjene. Zato niso več prozne in se razširijo, pljuča se napihnejo in ne zmorejo v celoti več opraviti svojega dela. V končni fazi pa najhujši kadilci tvegajo tudi pljučnega raka. Kar devetdeset odstotkov obolelih za to boleznijo je namreč kadilcev.

KDAJ SO PLJUČA ZDRAVA?

Najpreprostejši preizkus, s katerim ugotovimo, ali so naša pljuča zdrava, je preizkus z vžigalico: prižgemo jo, trdno držimo v iztegnjeni roki in jo poskušamo upihnuti. Če tega ne zmoremo, je morda čas za pregled pljuč. Obolenja najprej občutijo športniki, saj imajo pri raznih naporih težave z dihanjem, drugi pa postanejo na boleznijo občutljivi šele po prvih znakih, kot sta kašelj in težko dihanje na mrazu ali v onesnaženem okolju. Kašljanje in pomanjkanje zraka, zlasti zjutraj, sta lahko, denimo, znamenji astme, prav tako znane in neprijetne bolezni. Napade le-te po navadi izzovejo pogoste okužbe dihal ali snovi, ki sicer povzročajo le alergije – hišne pršice, pelod, živalske dlake, k povzročiteljem pa sodijo tudi telesni naponi, mrzel zrak, alkohol, tobak ali celo deodoranti in pršila za lase. Ti vzdražijo ali vnamejo občutljive sluznice bronhijev, dražljaji pa prodrejo tudi v mišično plast pod sluznico, ki se zato skrči in še bolj zoži dihalne poti. Tako pride do pomanjkanja zraka in kašljanja. Sicer pa nastopi do 90 odstotkov vseh napadov astme prvič že pri otrocih do desetega leta starosti, toda pri večini napadi minejo v puberteti.

ZDRAVLJENJE ASTME

Najboljša sredstva proti tej nevšečnosti so glukokortikoidi, saj učinkovito

Pljuča so organ, ki nikoli ne počiva. Prekriva jih več kot 300 milijonov drobcenih pljučnih mešičkov, ki nenebno lovijo kisik iz zraka, ga predajajo naprej krvi in ob izdihu izločajo ogljikov dioksid. Okoli teh mešičkov se ovija 50.000 kilometrov najtanjših žilic, ki prenašajo kisik v najbolj oddaljene telesne dele.

premagajo vnetje v sluznici sapnic, poleg tega pa slednjo tudi zgostijo, zato povzročitelji ne morejo prodreti v mišične plasti pod njo. Zdravljenje traja praviloma dva do tri tedne, skupaj z njimi pa astmatiki uporabljajo še sredstva za inhalacijo, ki preprečijo napade. Glukokortikoidne tablete jemljejo oboleli praviloma le ob večjih napadih – najhujši bolniki morajo količino včasih povečati celo za stokrat. Sicer pa zdravniki priporočajo tudi vdihovanje raznih pršil, s čimer prodrejo zdravila naravnost v pljuča, torej tja, kjer morajo delovati. Kot smo že ugotovili - ogrevanje v stanovanjih, na delovnih mestih in avtomobilih, tople odeje in obleka so naša telesa razvadili, zato prve jesenske spremembe vremena kaj hitro občutimo na dihalih in vnetem grlu. Hladen zrak nas sili h kašljanju in tako razdraži sapnice, da lahko dobimo celo bronhitis ali izzove napad astme. Po navadi pomaga topel čaj ali tabletko proti kašlju, tisti, ki trpijo že dalj časa, pa morajo nujno k zdravniku, ki bo preveril, kje tiči vzrok težav, in ali ni morda kaj narobe s pljuči.

**BESEDILO SIMONA BANDUR
POVZETO PO KNJIGI MOJ ZDRAVNIK**

FUŽINSKE PLANINE IN GORE

Jesenski čas je za mnoge eden najlepših in najbolj primernih za izlete v naravo. Vreme postane stabilnejše, nič več ni hude poletne vročine, ni več goste vegetacije, ki včasih kar oteži napredovanje, narava se odene v prijazne zlato-rjave jesenske barve, pogled nam z razglednikov seže daleč, samota in odročnost nam omogočita, da se lahko mirno posvetimo okolici in seveda tudi sebi.

Fužinske planine so visokogorska kraška planota med Bohinjem in Triglavskim pogorjem in so za jesenski obisk prav primerne. Ime so dobile po starodavnem načinu pridobivanja železa, ki je bil značilen za prebivalce alpskih dolin. Območje fužinskih planin je zelo razčlenjen svet, prekrit z gozdovi, ruševjem in travniki. Planota je na treh straneh obdana s stenami in strmimi pobočji, ki padajo v Voje, Bohinj in k Triglavskim jezerom. V tem dragocenem svetu bomo odkrili marsikaj nedotaknjene. Jeseni tam sicer ne bo več za ta svet značilnih murk, planik, triglavskih neboglasnic in avrikljev, bomo pa med travo in ruševjem lahko splašili svizca, planinskega zajca ali skalno jerebico. Odročnost sveta bomo začutili tudi po zbledelih markacijah, ponekod težko prehodnem svetu in mno-

gih viharov. Na planoti stojita dve planinski koči. Prva je na lahko dostopni planini Vogar, druga pa na najbolj obiskani fužinski planini Pri Jezeru. Koča na Vogarju je odprta v poletni sezoni, od petka popoldne do nedelje in ob praznikih, koča na planini Pri Jezeru pa zunaj sezone ni odprta, ima pa skromno zimsko sobo. Izhodišče za pristope do planin je več, najprimernejša pa je prav gotovo planina Blato, saj pridemo z avtom skoraj do 1100 m nadmorske višine. Do tja je speljana gozdarska cesta iz Stare Fužine (ki pa v snegu običajno ni prevozna). Po dobrem kilometru vožnje iz Stare Fužine proti Vojam zavijemo levo strmo navzgor v dolino Suhe. S Fužin do Blata je 10 km. Med potjo si lahko na levi strani doline ogledamo zanimiv izvir reke Suhe, ki se razliva po strmem skalovju (in pozimi običajno lepo zamrzne). Planine, ki jih lahko v enem dnevu (s planine Blato ali pa tudi iz Bohinja) obiščemo so: Vogar, 1054 m, Hebat, 1193 m, Vodični vrh, 1486 m, Viševnik, 1625 m, Ovčarija, 1660 m, Dedno polje, 1560 m, Pri Jezeru, 1450 m, Laz, 1560 m (slovi kot najbolj idilična), Krstenica, 1655 m (zelo razgledna), Jezerce, 1720 m in (Zg. in Sp.) Grintovica, 1250 m. Bohinj-

sko planšarstvo se zadnja leta spet obnavlja, vse več planin je živih. Sezona traja od junija do septembra. V tem času nas bodo na nekaterih planinah tudi postregli. Do vseh naštetih planin vodijo markirane poti. Vse poti so nezahtevne in zato primerne tudi za družinske izlete.

Nad planinami se dvigajo Fužinske gore. Nekaj vrhov je za naše razmere kar gorskih velikanov. Samo na Pršivec, 1761 m in na vrhove na zahodnem robu planote nad Dolino Triglavskih jezer (Mala Tičarica, 2071 m, Kopica, 2190 m, Mala Zelnarica 2310 m) vodijo markirane poti, na vse druge pa so poti neoznačene ali so celo brezpotja. Zato je ta svet tudi redkeje obiskan. Ti vrhovi so: Kreda, 2025 m, Slatna, 2077 m, Prvi, 2181 m, Srednji, 2226 m in Zadnji Vogel, 2327 m, Vršaki (248 m), Mišeljski Konec, 2646 m, Mišeljski vrh, 2350 m, Debeli vrh, 2390 m, Ogradi, 2087 m, Vrh Hribaric, 2388 m, Škednjovec, 2309 m, Prevalski Stog, 2075 m, Jezerski Stog, 2040 m, Krsteniški (Mali) Stog, 1877 m. Na te vrhove se lahko poda le izkušen gornik, vaje lažjega plezanja in orientiranja v mestoma težko preglednem visokogorskem svetu. Vzpon na kateri koli od naštetih vrhov bo navdušil vsakega ljubitelja gora.

Opise planinskih izletov in gorskih tur na našete cilje bomo našli v naslednjih planinskih vodnikih: Tine Mihelič, Bohinjske gore (Sidarta) in Julijske Alpe (Planinska založba), Andrej Stritar, 111 izletov po slovenskih gorah (Sidarta) in še nekaterih drugih. Opremljeni moramo biti primerno za jesensko turo. Pri opremitvi upoštevajmo nižje temperature (topla oblačila) in krajši dan (svetilka). Za orientiranje potrebujemo planinsko karto Triglav 1:25.000. Naj vam na koncu dam še nekaj predlogov tur: Pršivec mimo planine Vogar, Vodični vrh, Jezero, Viševnik in Hebat, 6 ur, Prvi Vogel mimo planine Jezero in Dedno polje, 6 ur, Debeli vrh mimo planine Laz, 6 ur, Ogradi mimo planine Krstenica, Jezero in Laz, 6 ur. V vseh primerih je izhodišče planina Blato.

VLADIMIR HABJAN

SVETI HINKO KORNET	SOL. ATUM. IN SLOVJ. OKSIDA S KOBINO	DEŽAR: PRISEL. VIDEL. ZMAGAL	TEHNIKA SOLJA VELIK GOR VREI	▽	▽	RESNI BOG PR. STARN. RIMLIJAH	NAPLAČILO, PREDELJEN						
SVE- HISKI SUJ													
LETELAL								ERVEN OGNEP	OBRODŽENI ENOTE V DEŽBIL. REVOLUCIJA	ŽIDANJA	VARNOST- NO RAZ- STRELIVO		
BREZJE- KOTILO PIVO Z UMOMA													
SL. PISA- TELICA KRIVNA													
LASTNOST DVA. HIGA													
SLAVKO NANČIČ													
HOPKIJ BOGNA IZ SRIK MUDIJ													
ISRAJKA BAGOVER JE V KALJUI													
VRSTA VRBE													
7HNSKO KALLO													
AKTIVIJ													
PREBI- VALKA TRONSKI													
1180 KIP													
ENČJA ZA ELEKTR. UPORABOST													
ZIVINSKA KRAMA													
IZCELO VAJEC PRICMETOV IZ SREBRA													

Na klopci v parku sedita novopečena zaljubljenca. On vpraša:
»Zakaj, pa ti povesiš pogled vsakič, ko rečem, da te ljubim?«
»Zato, da vidim, ali govoriš resnico.«

Na cesti zamaskirani ropar napade blondinko.
»Denar ali življenje!«
»Vzemite življenje. Veste, denar hranim za stara leta.«

Kakšna je razlika med navadno Lado in Lado sport?
Lada sport ima tenis žogico na vlečni kljuki.

»Gospod, v našem hotelu se boste počutili kot doma.«
»Veste, jaz bi se raje počutil kot gost.«

Kaj imata skupnega žena in jedrska elektrarna?
Pri obeh je začetna investicija draga, čez dvajset let pa ne veš, ne kam bi z eno in ne kam z drugo.

»Gospod, kapitan, ali je res, da ženska na ladji prinaša nesrečo?«
»Zakaj pa naj bi bilo na ladji kaj drugače kot na kopnem.«

V trgovini se moški pogovarja s prodajalko.
»Ali res lahko pridem zamenjati tole kravato in srajco, če ženi ne bosta všeč?«
»Seveda lahko.«
»Kolikokrat pa?«

»Dragi ob najini dvajsetletnici poroke mi iskreno povej. Ali bi res v življenju še enkrat naredil vse tako, kot si?«
»Seveda, ampak s katero drugo ...«

Kaj je to hudobija? Če vržeš taščo po stopnicah v klet, potem pa za njo vpiješ:
»Če ste že tam spodaj, mi pa dva pira prinesite.«

Zakaj so neveste po navadi oblečene v belo?
Zato, ker so tudi gospodinjski aparati običajno beli.